

І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ЗВІТНІСТЬ

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ЗВІТНІСТЬ

Практикум

Вінниця
ВНТУ
2017

УДК 658.15 (075)

ББК 74.58 я 73

Є67

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 12 від 30 березня 2017 р.)

Рецензенти:

С. В. Філіппова, доктор економічних наук, професор

В. В. Зянько, доктор економічних наук, професор

Л. М. Ткачук, кандидат економічних наук, доцент

Єпіфанова, І. Ю.

Є67 Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.

В практикумі розглянуті фундаментальні основи проведення практичного аналізу фінансового стану підприємства на підставі його фінансової звітності та характерних практичних задач, тестів. Практикум розроблено відповідно до плану кафедри та програми дисципліни «Фінансовий аналіз та звітність».

УДК 378.14 (075)

ББК 74.58 я 73

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1. АНАЛІЗ АКТИВУ ТА ПАСИВУ БАЛАНСУ.....	7
1.1 Аналіз складу, структури та динаміки активу балансу.....	7
1.2 Розрахунок та аналіз коефіцієнта співвідношення оборотних та необоротних активів і коефіцієнта майна.....	11
1.3 Розрахунок та аналіз коефіцієнтів зносу, придатності та вибуття основних засобів.....	12
1.4 Аналіз структури та динаміки пасивів (джерел фінансування) підприємства.....	13
1.5 Розрахунок показників, які характеризують структуру пасивів підприємства: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику.....	15
1.6 Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства.....	17
1.7 Побудова спектральних діаграм.....	18
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	20
<i>Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	21
<i>Задачі до теми «Аналіз активу та пасиву балансу».....</i>	24
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	31
2.1 Аналіз фінансових результатів підприємства на основі динаміки доходів і витрат підприємства.....	31
2.2 Факторний аналіз чистого прибутку.....	35
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	37
<i>Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	37
<i>Задачі до теми «Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства».....</i>	40
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	43
3.1 Аналіз ліквідності підприємства за показниками: коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал.....	43
3.2 Факторний аналіз коефіцієнта покриття.....	46
3.3 Аналіз ліквідності балансу підприємства.....	48
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	51
<i>Тестові завдання для самоконтролю.....</i>	51
<i>Задачі до теми «Аналіз ліквідності підприємства».....</i>	54
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	59
4.1 Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства.....	59
4.2 Аналіз джерел формування запасів і витрат підприємства.....	62

<i>Запитання для самоконтролю</i>	64
<i>Тестові завдання для самоконтролю</i>	65
<i>Задачі до теми «Аналіз фінансової стійкості підприємства»</i>	68
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5. АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	72
5.1 Аналіз рентабельності підприємства.....	72
5.2 П'ятифакторний аналіз зміни рентабельності.....	76
<i>Запитання для самоконтролю</i>	78
<i>Тестові завдання для самоконтролю</i>	78
<i>Задачі до теми «Аналіз рентабельності підприємства»</i>	81
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	86
6.1 Аналіз показників ділової активності.....	86
6.2 Факторний аналіз коефіцієнта оборотності оборотних активів..	90
<i>Запитання для самоконтролю</i>	94
<i>Тестові завдання для самоконтролю</i>	94
<i>Задачі до теми «Аналіз ділової активності підприємства»</i>	98
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7. АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	101
7.1 Аналіз руху грошових коштів за два роки на основі форми звітності № 3 «Звіт про рух грошових коштів».....	101
7.2 Аналіз ефективності використання коштів підприємства.....	104
7.3 Факторний аналіз грошових коштів підприємства.....	105
<i>Запитання для самоконтролю</i>	106
<i>Тестові завдання для самоконтролю</i>	107
<i>Задачі до теми «Аналіз руху грошових коштів підприємства»</i>	110
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8. АНАЛІЗ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	114
8.1 Визначення імовірності банкрутства підприємства відповідно до вітчизняного законодавства.....	114
8.2 Визначення імовірності банкрутства відповідно до західних методик.....	117
8.3 Порівняння отриманих результатів та висновки.....	120
<i>Запитання для самоконтролю</i>	120
<i>Тестові завдання для самоконтролю</i>	121
<i>Задачі до теми «Аналіз прогнозування банкрутства підприємства»</i>	124
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	127
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	135
ДОДАТКИ	138

ВСТУП

Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою – від власників приватного підприємства до керівників держави.

Забезпечення ефективної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки ґрунтується на побудові сучасної інформаційної системи управління, складовими якої є облік, аналіз і контроль фінансово-господарських операцій, процесів і явищ.

В умовах планово-директивної економіки розиткові фінансового аналізу не приділялося достатньої уваги, оскільки в ньому не було об'єктивної потреби. В сучасних умовах ситуація змінилася. Становлення ринкових відносин потребує розроблення змісту, методології та методики фінансового аналізу з урахуванням особливостей міжнародного досвіду.

Фінансовий аналіз є способом накопичення інформації, її трансформації та використання.

Основною метою фінансового аналізу є отримання найбільшої кількості інформативних параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутку або збитку, відображають динаміку зміни активів та пасивів в розрахунках з дебіторами й кредиторами. При цьому аналітиків та менеджерів може цікавити як поточний фінансовий стан, так і перспективи підприємства на найближчий або більш віддалений час.

Навчальна дисципліна «Фінансовий аналіз та звітність» формує систему теоретичних і практичних знань з основ та методології проведення фінансового аналізу підприємств у студентів спеціальності «Менеджмент організацій».

Проведення практичних занять з дисципліни «Фінансовий аналіз та звітність» сприяє закріпленню у студентів теоретичних знань з аналізу фінансового стану підприємств, отримання практичних навичок аналізу фінансового стану підприємств на підставі фінансової звітності, а також виробленню вміння розробляти пропозиції щодо покращення фінансового стану підприємства на основі проведеного аналізу.

В процесі вивчення дисципліни «Фінансовий аналіз та звітність» студенти, на підставі дослідження фінансової звітності, яка є інформаційною базою фінансового аналізу, навчаються формувати кваліфіковані судження, приймати відповідні рішення, спрямовані на виявлення резервів підвищення ефективності функціонування та поліпшення фінансового стану підприємства.

Програмою передбачено дослідження студентами за допомогою різних методів фінансового аналізу фінансової звітності реально існуючих суб'єктів господарювання та здійснення на підставі цього:

- загального оцінювання фінансового стану підприємства;
- аналізу фінансових результатів діяльності підприємства;
- аналізу ділової активності підприємства;
- аналізу ефективності функціонування підприємства;
- аналізу ліквідності та платоспроможності;
- оцінювання фінансової стійкості в сучасних умовах господарювання;
- аналізу майнового стану підприємства;
- факторного аналізу окремих показників з метою виявлення чинників, які вплинули на зміну результативного показника для формування пропозицій та рекомендацій щодо його покращення.

Кожне практичне завдання, що міститься у посібнику, складається із:

- завдання, яке ставиться перед студентом і має бути виконане;
- теоретичної інформації, на підставі якої необхідно виконати завдання та досягти мети практичної роботи.

Усі практичні завдання виконуються студентами на підставі реальної річної фінансової звітності підприємства, зокрема:

- форми № 1 «Баланс»;
- форми № 2 «Звіт про фінансові результати»;
- форми № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

У випадку, якщо студент не має річної фінансової звітності підприємства, звітність видається студенту викладачем.

Для того, щоб проведений аналіз був повним, доцільним є використання для виконання усіх практичних робіт однієї і тієї ж фінансової звітності, оскільки окремі теми взаємодоповнюють одна одну. Зважаючи на те, що аналіз передбачає порівняння, усі розрахунки в практичних завданнях виконуються за два звітні періоди, тобто два роки.

Крім того, практикум містить тестові завдання та задачі для самостійного розв'язання. Це допоможе перевірити рівень закріплення теоретичної і практичної інформації.

Практичне заняття 1

Аналіз активу та пасиву балансу

МЕТА: отримати практичні навички аналізу активу та пасиву балансу.

ЗАВДАННЯ

1.1 Проаналізувати склад, структуру та динаміку активу балансу. Зробити висновки.

1.2 Розрахувати та проаналізувати коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів та коефіцієнт майна.

1.3 Розрахувати та проаналізувати коефіцієнти зносу, придатності та вибуття основних засобів.

1.4 Проаналізувати склад, структуру пасиву підприємства.

1.5 Розрахувати показники, які характеризують структуру пасивів підприємства: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику.

1.6 Провести аналіз ефективності використання ресурсів підприємства.

1.7 Побудувати спектральні діаграми.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

1.1 Аналіз складу, структури та динаміки активу балансу

Активи підприємства відображаються у його балансі, який є основним джерелом інформації для аналізу фінансового стану.

Баланс, за своєю суттю, є групуванням інформації на початок і кінець звітного періоду, відображає підсумок господарських операцій на певну звітну дату. Тому, вивчаючи баланс, керівники підприємства набувають уявлення про місце свого підприємства в системі аналогічних підприємств, пересвідчуються у правильності вибраного стратегічного курсу, ефективності використання ресурсів тощо.

Баланс (Balance) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал.

За формою баланс є таблицею, яка складається з двох частин – активу та пасиву. В *активі* відображають дані, які характеризують наявність, розміщення та стан майна, а в *пасиві* – показники, які характеризують джерела утворення цього майна і його цільове призначення.

Активи (Assets) – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до економічних вигод у майбутньому.

У звітних балансах показники активу та пасиву наводяться на початок і кінець звітного періоду, що дає змогу виявити зміни, які відбулися за звітний період у складі активів та джерел їх утворення.

Актив балансу складається із трьох розділів:

1. **Необоротні активи (Fixed Assets)** – всі активи, що не є оборотними;

2. **Оборотні активи (Current Assets)** – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

3. **Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття** – відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, що визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

Крім зміни активів (валюти балансу) в цілому, необхідно проаналізувати характер зміни окремих статей балансу, тобто провести горизонтальний та вертикальний аналізи активу балансу.

Горизонтальний аналіз (Horizontal Analysis) балансу полягає в порівнянні кожної статті балансу і розрахунку змін абсолютних та відносних величин, а також якісній характеристиці виявлених відхилень, тобто полягає у зіставленні фінансових даних підприємства за два періоди у відносному та абсолютному вимірюваннях.

Вертикальний аналіз (Vertical Analysis) балансу передбачає розрахунок відносних показників, – дозволяє зробити висновок про структуру балансу в поточному стані, а також проаналізувати динаміку цієї структури. Технологія вертикального аналізу полягає у тому, що загальну суму балансу приймають за 100% і кожну статтю фінансової звітності подають у вигляді процентної частки від прийнятого базового значення.

Таким чином, **попередній аналіз структури активів проводять на підставі таких даних:**

- ✓ абсолютні величини за видами активів;
- ✓ їх питома вага в загальній величині активів;
- ✓ зміна абсолютних величин та їх питомої ваги;
- ✓ значення та зміна коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів за звітний період.

Під час аналізу інформації визначають вид майна, на збільшення якого найбільшою мірою був спрямований приріст джерел коштів підприємства.

Детальніший аналіз структури активів і її зміни здійснюють окремо стосовно кожного збільшеного виду активів.

У процесі аналізу виявляють статті активів, за якими відбувся найбільший вклад у приріст загальної величини збільшеного виду активів.

Результати аналізу активів підприємства подають в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Приклад таблиці для аналізу активів підприємства

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість активів, всього							
в тому числі:							
- <i>Необоротні активи</i>							
з них							
Нематеріальні активи (за залишковою вартістю)							
Незавершені капітальні інвестиції							
Основні засоби (за залишковою вартістю)							
Інвестиційна нерухомість (за залишковою вартістю)							
Довгострокові біологічні активи (за залишковою вартістю)							
Довгострокові фінансові інвестиції:							
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств							
Інші фінансові інвестиції							
Довгострокова дебіторська заборгованість							
Відстрочені податкові активи							
Гудвіл							
інші необоротні активи							
- <i>Оборотні активи</i>							
з них							
Запаси, в тому числі:							
виробничі запаси							
поточні біологічні активи							
незавершене виробництво							
готова продукція							
товари							
векселі одержані							
Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги							

Продовження таблиці 1.1

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
в тому числі з бюджетом							
за виданими авансами							
з нарахованих доходів							
із внутрішніх розрахунків							
Інша поточна дебіторська заборгованість							
Поточні фінансові інвестиції							
Гроші та їх еквіваленти							
Витрати майбутніх періодів							
інші оборотні активи							
- Необоротні активи та групи вибуття							

На основі аналізу необоротних активів визначають тип стратегії підприємства щодо довгострокових вкладень.

Висока питома вага нематеріальних активів у складі необоротних активів і високий рівень приросту нематеріальних активів у зміні загальної величини необоротних активів за звітний період свідчать про інноваційний характер стратегії організації (тобто наявна орієнтація на вкладення в інтелектуальну власність).

Аналогічні високі показники за довгостроковими фінансовими вкладеннями відображають фінансово-інвестиційну стратегію розвитку.

Ситуація, коли найбільша частина необоротних активів подана виробничими основними засобами і незавершеним будівництвом, характеризує орієнтацію на створення матеріальних умов розширення основної діяльності підприємства. Визначаючи тип стратегії, необхідно зважити на переоцінювання основних засобів.

Для подальшої деталізації загальної картини зміни структури активів за кожним збільшеним елементом необоротних і оборотних активів можна побудувати таблиці для дослідження структури і динаміки нематеріальних активів, основних запасів, незавершеного будівництва, фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, грошових коштів. Детальніший аналіз нематеріальних і основних засобів наведений у ф. 5 «Примітки до річної звітності», де подано детальну структуру даних активів на початок і кінець року, їх надходження та вибуття за звітний період.

1.2 Розрахунок та аналіз коефіцієнта співвідношення оборотних та необоротних активів і коефіцієнта майна

Активи підприємства складаються з необоротних та оборотних активів. Тому найточніше загальну структуру активів характеризує **коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів**, який обчислюють за формулою:

$$K_{o/n} = \frac{OA}{NA}, \quad (1.1)$$

де **OA** – вартість оборотних активів;
NA – вартість необоротних активів.

Значення даного показника більшою мірою зумовлено галузевими особливостями кругообігу коштів аналізованого підприємства. Під час внутрішнього аналізу структури активів потрібно з'ясувати причини різкої зміни коефіцієнта (якщо це було) за звітний період.

Важливу характеристику структури коштів підприємства дає **коефіцієнт майна виробничого призначення**, що визначається як співвідношення суми вартостей основних засобів та незавершеного будівництва, а також виробничих запасів і незавершеного виробництва до загальної вартості всіх активів підприємства. Визначається за формулою:

$$K_m = \frac{OЗ + НБ + ВЗ + НВ}{A}, \quad (1.2)$$

де **OЗ** – вартість основних засобів підприємства;
НБ – вартість незавершеного будівництва;
ВЗ – вартість виробничих запасів;
НВ – вартість незавершеного виробництва;
A – вартість активів.

Об'єктивним для промислових підприємств вважають значення показника більше 0,5.

У випадку зниження показника нижче критичної межі доцільним є поповнення власного капіталу (наприклад, збільшення за допомогою зростання статутного капіталу) або залучення довготермінових позичених коштів для майна виробничого призначення.

1.3 Розрахунок та аналіз коефіцієнтів зносу, придатності та вибуття основних засобів

Коефіцієнт зносу основних засобів показує ступінь зносу основних засобів і визначається за формулою:

$$K_{zn} = \frac{З}{ПВ} \times 100\%, \quad (1.3)$$

де **З** – сума зносу основних засобів;
ПВ – первісна вартість основних засобів.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує частку введених основних засобів у загальній їх вартості:

$$K_{он} = \frac{Н}{ПВ} \times 100\%, \quad (1.4)$$

де **Н** – вартість основних виробничих засобів, які надійшли протягом звітного періоду.

Нормативний розмір коефіцієнта оновлення має становити більше 0,1.

Стабільність і покращення цього показника в динаміці характеризують нормальне функціонування підприємства і його наміри продовжувати та підвищувати ефективність господарської діяльності.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує інтенсивність вибуття основних засобів:

$$K_{в} = \frac{В}{ПВ} \times 100\%, \quad (1.5)$$

де **В** – вартість виведених основних виробничих засобів.

Коефіцієнт вибуття показує інтенсивність вибуття основних засобів, тобто ступінь вибуття тих об'єктів, які або морально застаріли, або зношені й непридатні для подальшого використання.

Позитивною в діяльності підприємства є ситуація, коли вартість уведених в дію основних засобів перевищує вартість вибутих основних засобів.

Аналогічні показники розраховують і за нематеріальними

необоротними активами з метою визначення ефективності інноваційної діяльності підприємства.

1.4 Аналіз структури та динаміки пасивів (джерел фінансування) підприємства

Пасив балансу показує джерела фінансування підприємства, яке може здійснюватися як за рахунок коштів власників, так і за рахунок короткострокових та довгострокових зобов'язань кредиторам.

Дані, що наводяться в пасиві балансу, дозволяють визначити, які зміни відбулися в структурі власного і позикового капіталу, скільки залучено в оборот підприємства довгострокових і короткострокових засобів, тобто пасив показує, звідки взяли засоби, спрямовані на формування майна підприємства.

Пасив балансу складається з власного капіталу та зобов'язань підприємства. Зобов'язання підприємства складається з довгострокових і поточних зобов'язань, забезпечень наступних витрат і платежів та доходів майбутніх періодів.

Пасив балансу містить такі розділи:

1. Власний капітал (Equity) – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення (Long-term Liabilities) – це зобов'язання та забезпечення, які повинні бути виконані в період більше одного року або операційного циклу після дати звіту.

3. Поточні зобов'язання та забезпечення (Current Liabilities) – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу: короткострокові кредити банків, видані векселі, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками (з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками), інші поточні зобов'язання.

4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття – зобов'язання, що визначаються відповідно до Положення (стандарту) 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

Фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від того, які засоби воно має у своєму розпорядженні і куди вони вкладені.

Загальний аналіз пасиву ґрунтується на оцінюванні динаміки власного та залученого капіталу в цілому, за складом та структурою.

При цьому, насамперед, необхідно відповісти на такі запитання:

Які засоби (власні чи позикові) є основним джерелом формування активів підприємства?

Які є напрямки зміни частки власного капіталу (фактичного, за винятком збитків і заборгованостей засновників) у структурі пасивів балансу за аналізований період?

Які є напрямки зміни частки залученого капіталу у структурі пасивів балансу за аналізований період?

Яка частка залученого капіталу домінує в структурі всього капіталу: довгострокового чи короткострокового?

Для того, щоб отримати відповідь на зазначені запитання, будується таблиця 1.2, в якій визначається склад, структура та динаміка зміни капіталу підприємства.

Таблиця 1.2 – Приклад таблиці для аналізу пасивів підприємства

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість пасивів, всього							
в тому числі:							
- <i>Власний капітал</i>							
з нього:							
Зареєстрований (пайовий) капітал							
Внески до незареєстрованого статутного капіталу							
Капітал в дооцінках							
Додатковий капітал							
Емісійний дохід							
Резервний капітал							
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)							
Неоплачений капітал							
Вилучений капітал							
- <i>Довгострокові зобов'язання та забезпечення</i>							
з них:							
Відстрочені податкові зобов'язання							
Пенсійні зобов'язання							
Довгострокові кредити банків							
Інші довгострокові зобов'язання							
Догострокові забезпечення							
Довгострокові забезпечення виплат персоналу							
Цільове фінансування							
Благодійна допомога							

Продовження таблиці 1.2

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Значення, тис. грн	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
- Поточні зобов'язання і забезпечення							
з них:							
Короткострокові кредити банків							
Видані векселі							
Поточна заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями							
за товари, роботи, послуги							
за розрахунками з бюджетом							
за розрахунками зі страхування							
за розрахунками з оплати праці							
за одержаними авансами							
за розрахунками з учасниками							
Із внутрішніх розрахунків							
Поточні забезпечення							
Доходи майбутніх періодів							
Інші поточні зобов'язання							
- Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття							

Після заповнення таблиці 1.2 можна зробити аналітичні висновки, які висвітлюють зазначені вище запитання.

У складі зобов'язань підприємства важливо вивчити співвідношення довго- і короткострокових фінансових зобов'язань; розмір прострочених фінансових зобов'язань, і з'ясувати причини прострочення.

1.5 Розрахунок показників, які характеризують структуру пасивів підприємства: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику

Аналізуючи структуру капіталу підприємства, необхідно розрахувати показники, які характеризують структуру пасиву з точки зору забезпеченості власними джерелами фінансування.

Коефіцієнт автономії (незалежності) (Coefficient of autonomy) або коефіцієнт концентрації власного капіталу розраховується за формулою:

$$K_{\text{авт}} = \frac{BK}{K}, \quad (1.6)$$

де **BK** – величина власного капіталу підприємства;
K – загальна вартість капіталу підприємства.

Коефіцієнт автономії характеризує частку вкладників підприємства в загальній сумі авансованих в діяльність підприємства коштів. Чим більше значення цього показника, тим більшою є фінансова стійкість підприємства і його незалежність від кредиторів. У загальній сумі фінансових ресурсів частка власного капіталу не повинна бути меншою 50%.

Оберненим показником до коефіцієнта автономії є **показник фінансової залежності**:

$$K_{\text{фз}} = \frac{K}{BK}. \quad (1.7)$$

Збільшення цього коефіцієнта свідчить про підвищення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, і навпаки.

Співвідношення залучених і власних коштів характеризує **коефіцієнт фінансового ризику (Coefficient of financial risk)**:

$$K_{\text{фр}} = \frac{ЗК}{BK}, \quad (1.8)$$

де **ЗК** – вартість залучених у підприємство коштів.

Значення коефіцієнта фінансового ризику показує, скільки позикових коштів припадає на одну гривню власного капіталу.

Збільшення цього показника в часі свідчить про певне зменшення фінансової стійкості, і навпаки.

Розраховані показники доцільно звести до таблиці 1.3, в якій додатково розрахувати зміну значень показників у звітному періоді порівняно з попереднім.

На основі даних таблиці 1.3, зважаючи на нормативні значення показників та рекомендовану динаміку, роблять висновки щодо забезпеченості підприємства власними джерелами фінансування.

Таблиця 1.3 – Зразок таблиці для аналізу показників, які характеризують структуру пасиву підприємства

Показник	Значення		Зміна значень на кінець періоду порівняно із початком	
	Початок періоду	Кінець періоду	Абсолютна	Темп приросту, %
Коефіцієнт автономії				
Коефіцієнт фінансової залежності				
Коефіцієнт фінансового ризику				

1.6 Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства

Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства проводиться шляхом узагальнення результатів аналізу активу та пасиву балансу. Безпосередньо з аналітичного балансу можна отримати характеристики про фінансовий стан підприємства, а саме визначити:

- загальну вартість підприємства;
- вартість необоротних активів;
- вартість оборотних (мобільних) засобів;
- вартість матеріальних оборотних засобів;
- величину дебіторської заборгованості;
- суму вільних грошових засобів (охоплюючи цінні папери і короткострокові фінансові вкладення);
- вартість власного капіталу;
- величину позикового капіталу;
- величину довгострокових кредитів і позик, призначених для формування основних засобів та інших необоротних активів;
- величину короткострокових кредитів і позик, призначених для формування оборотних активів;
- величину кредиторських заборгованостей.

Отже, можна назвати основні характеристики, наявність яких у балансі дозволяє віднести його до «позитивного»:

- збільшення загальної вартості майна (валюти балансу) в кінці звітного періоду порівняно з початком;
- зростання темпів приросту загальної суми активів над темпами приросту необоротних активів;
- перевищення власного капіталу підприємства над залученим та вищі темпи його зростання порівняно з темпами зростання залученого капіталу;
- приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- частка власних оборотних коштів перевищує 10%;
- відсутність різких змін в окремих статтях балансу;

- не перевищення запасами і витратати величини мінімальних джерел їх формування (власних оборотних засобів, довгострокових та короткострокових кредитів і позик).

1.7 Побудова спектральних діаграм

За результатами аналізу структури активу та пасиву балансу на початок і кінець періоду будують спектральні (кругові) діграми, засіб наочного подання числових даних.

Діаграми слугують для відображення рядів числових даних у графічному форматі, зручному для досягнення великих обсягів даних і відображення співвідношення між різними рядами даних.

Один з найпоширеніших видів діаграм – кругова діаграма, яка відображає числові дані у вигляді круга із секторами (рис. 1.1). Вона демонструє співвідношення частин і цілого, де ціле відповідає 100%.

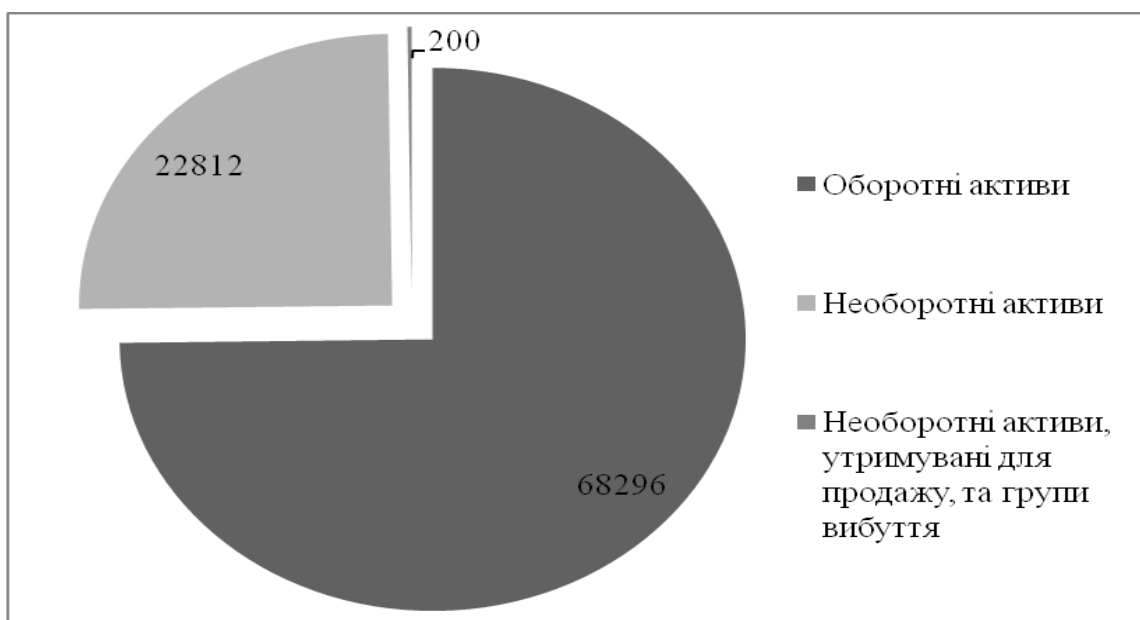

Рисунок 1.1 – Структура активів ПАТ «Літинський молочний завод» на початок 2016 року

Для побудови діаграми використовуємо значення за розділами активу та пасиву на початок і кінець періоду. Таким чином, у результаті отримуємо чотири діаграми: дві за активами (на початок та кінець періоду) та дві – за пасивами (на початок та кінець періоду). При цьому, діаграми, побудовані за активом, можуть мати максимально чотири складові (максимально можлива кількість розділів активу балансу), а за пасивом – п'ять.

Створення діаграми в Excel починається із введення на аркуші числових даних для діаграми (рис. 1.2).

Показник	Значення	Питома вага, %
Оборотні активи	68296	74,80
Необоротні активи	22812	24,98
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	200	0,22
Активи всього	91308	100,00

Рисунок 1.2 – Початкові дані для побудови спектральної діаграми

Потім ці дані необхідно нанести на діаграму, вибравши потрібний тип діаграми в рядку Office Fluent (вкладка «Вставка», група «Діаграми») (рис. 1.3).

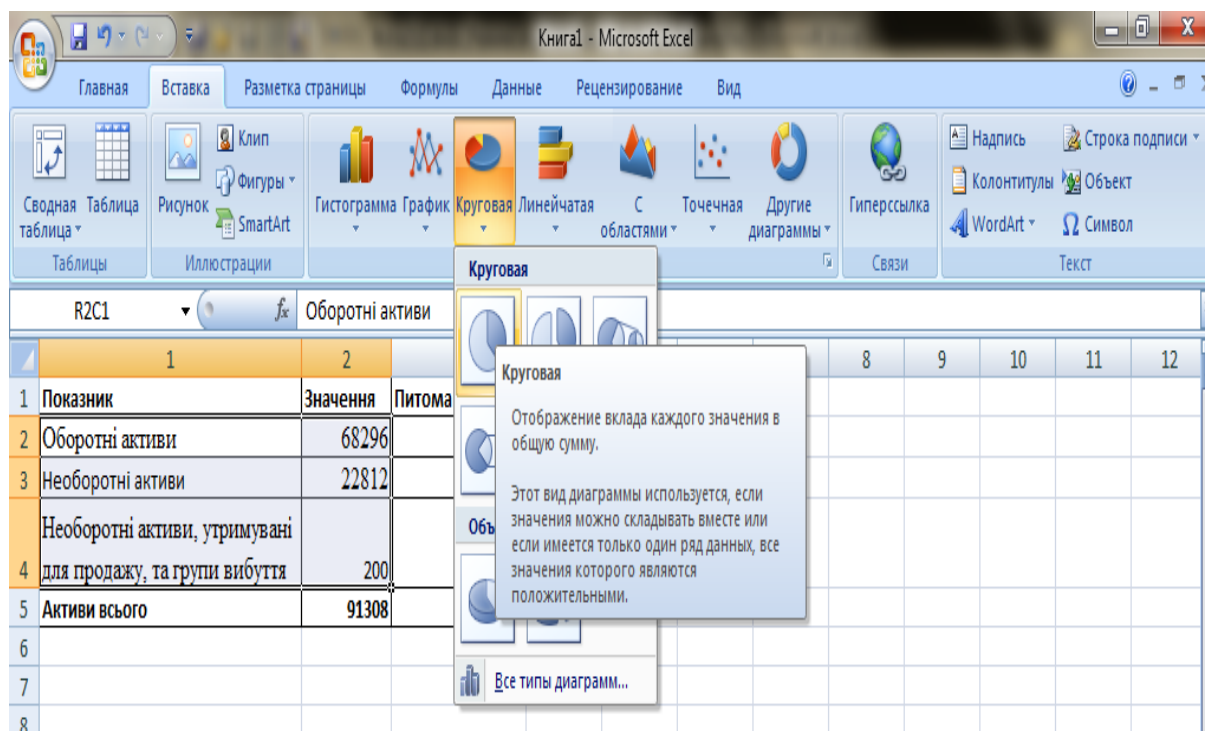

Рисунок 1.3 – Вибір типу діаграми для даних

За допомогою засобів редагування діаграм необхідно відформатувати її, додавши значення (абсолютні або питому вагу складових), зробивши відповідний підпис діаграми (рис. 1.4).

Створені діаграми вбудовуються у Office PowerPoint 2007 і Office Word 2007, а дані діаграми зберігаються на аркуші Excel, який додається до файлу PowerPoint або Word.

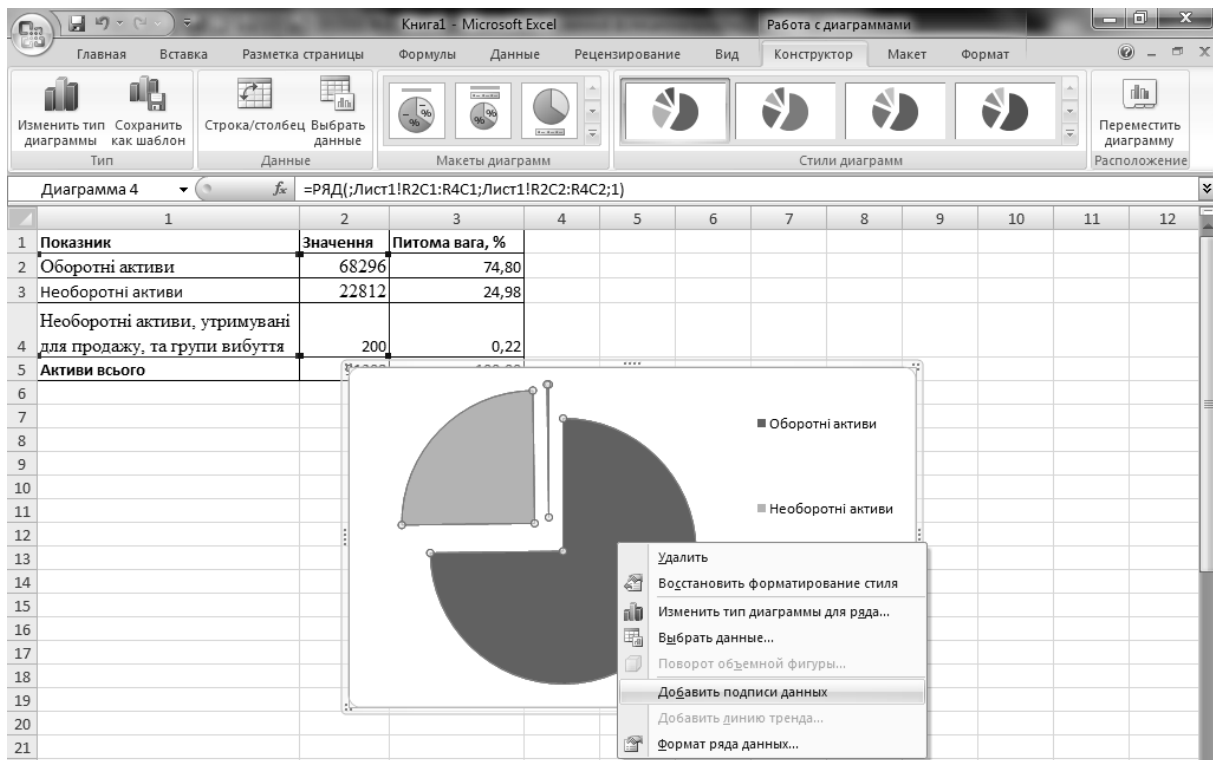

Рисунок 1.4 – Форматування отриманої діаграми

Завершуючи практичну роботу, доцільно зробити загальні висновки.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке баланс?
  2. Що таке активи?
  3. Як відображається інформація у балансі?
  4. Яка мета аналізу активу балансу?
  5. Якою є структура активів аналізованого підприємства і чому?
  6. Якою має бути структура активів?
  7. Якою є стратегія підприємства щодо довгострокових вкладень?
- Чому?
8. Чи є оптимальним на підприємстві розмір дебіторської заборгованості? Чому?
  9. Якою є динаміка зміни активів – позитивною чи негативною?
- Чому?
10. Чи достатньо підприємство забезпечене майном виробничого призначення?
  11. Як визначається коефіцієнт майна виробничого призначення?
  12. Що відображається в пасиві балансу?
  13. Якою є динаміка зміни пасивів – позитивною чи негативною?
  14. Як за структурою пасиву можна зробити висновок про залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування?
  15. Якою має бути питома вага в загальній величині пасиву?

16. Чи є підприємство достатньо забезпеченим власними джерелами фінансування?
17. Що означає отримане значення коефіцієнта фінансового ризику?
18. Чи є в балансі підприємства статті, динаміка зміни яких в абсолютному вираженні відрізняється від структурної динаміки?
19. Що таке спектральні діаграми?
20. Як можна покращити структуру активу аналізованого підприємства?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Скільки форм нараховує фінансова звітність підприємства за національними положеннями (стандартами):
  - 1) 3;
  - 2) 2;
  - 3) 5;
  - 4) 7?

2. Яку із зазначених форм звітності не потрібно складати малим підприємствам України:
  - 1) Баланс;
  - 2) Звіт про власний капітал;
  - 3) Звіт про фінансові результати;
  - 4) потрібно складати усі форми звітності?

3. Який звіт про фінансовий стан підприємства відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал:
  - 1) Звіт про рух грошових коштів;
  - 2) Звіт про фінансові результати;
  - 3) Баланс;
  - 4) Звіт про власний капітал?

4. За якою ознакою відображено майно підприємства в активі балансу:
  - 1) за джерелами утворення та розміщенням;
  - 2) за складом та розміщенням;
  - 3) за складом і цільовим призначенням;
  - 4) за джерелами утворення?

5. Одиницею вимірювання у фінансовій звітності виступає:
  - 1) тис. грн;
  - 2) грн;
  - 3) млн грн;
  - 4) на вибір підприємства.

6. Відповідно до вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку власний капітал визначається як:

- 1) активи та зобов'язання підприємства;
- 2) усе майно підприємства;
- 3) активи за вирахуванням зобов'язань;
- 4) різниця між довго- та короткостроковими зобов'язаннями.

7. Для того, щоб зробити остаточний висновок щодо збільшення величини запасів підприємства, необхідно:

- 1) проаналізувати динаміку збільшення запасів;
- 2) порівняти динаміку збільшення запасів із динамікою зміни чистого доходу від реалізації;
- 3) порівняти динаміку збільшення запасів із динамікою зміни активів у цілому;
- 4) порівняти динаміку збільшення запасів із динамікою зміни власного капіталу.

8. «Важкою» структурою активів є така, коли питома вага необоротних активів підприємства в загальній їх структурі становить:

- 1) менше 20%;
- 2) більше 30%;
- 3) більше 40%;
- 4) менше 50%.

9. За яким видом активів визначають тип стратегії підприємства щодо довгострокових вкладень:

- 1) за активами в цілому;
- 2) за оборотними активами;
- 3) за необоротними активами;
- 4) за дебіторською заборгованістю?

10. В якій формі звітності відображається майно підприємства:

- 1) Баланс;
- 2) Звіт про фінансові результати;
- 3) Звіт про рух грошових коштів;
- 4) Звіт про власний капітал?

11. Відносними показниками, що визначають питому вагу окремої частини в загальному, є показники:

- 1) структури;
- 2) динаміки;
- 3) інтенсивності;
- 4) ефективності.

12. До складу необоротних активів належать:

- 1) нематеріальні активи;
- 2) запаси і витрати;
- 3) короткострокові фінансові вкладення;
- 4) грошові активи.

13. Нерозподілений прибуток належить до складу:

- 1) основного капіталу;
- 2) оборотного капіталу;
- 3) додаткового капіталу;
- 4) власного капіталу.

14. Якщо власний капітал становить 5 тис. грн, а загальна вартість майна 10 тис. грн, то коефіцієнт автономії становить:

- 1) 2;
- 2) 0,5;
- 3) 0,1;
- 4) 5.

15. Короткострокові фінансові інвестиції та гроші належать до:

- 1) оборотних коштів;
- 2) необоротних активів;
- 3) власного капіталу;
- 4) залученого капіталу.

16. Господарські засоби тривалого використання відображаються в бухгалтерському балансі:

- 1) у I розділі активу;
- 2) у II розділі активу;
- 3) у III розділі пасиву;
- 4) у IV розділі пасиву.

17. Запаси підприємства належать до:

- 1) необоротних активів;
- 2) оборотних активів;
- 3) власного капіталу;
- 4) залученого капіталу.

18. Який із зазначених показників використовується під час аналізу майнового стану підприємства:

- 1) коефіцієнт Бівера;
- 2) коефіцієнт оборотності власного капіталу;
- 3) коефіцієнт рентабельності залученого капіталу;
- 4) коефіцієнт зносу основних засобів?

Задачі до теми «Аналіз активу та пасиву балансу»

Задача 1. Заповнити пусті рядки таблиці 1.4. Проаналізувати склад та структуру необоротних активів.

Таблиця 1.4 – Склад та структура необоротних активів підприємства

Показник	Значення			
	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Необоротні активи, всього	?	100	?	100
в тому числі:				
-нематеріальні активи	122		261,5	
-незавершене будівництво	11166		8821,5	
-основні засоби	230054		251819	
-відстрочені податкові активи	53,5		400	

Розв'язок задачі 1

Розв'язання цієї задачі передбачає перш за все визначення загальної величини необоротних активів, як суми всіх складових необоротних активів, наведених у таблиці 1.4:

$$НА = A_n + НБ + ОЗ + A_{вп}, \quad (1.9)$$

де A_n – нематеріальні активи;
 $НБ$ – незавершене будівництво;
 $ОЗ$ – основні засоби;
 $A_{вп}$ – відстрочені податкові активи.

За наявності загальної величини необоротних активів можливо розраховувати показники структури за допомогою вертикального аналізу: загальна величина необоротних активів приймається за 100%, а питома вага окремих складових необоротних активів визначається співвідношенням цих складових до загальної величини необоротних активів. Результати розрахунків узагальнюються в таблиці 1.5.

Проаналізувавши необоротні активи підприємства, можна зробити висновок, що в звітному році вони мали позитивну динаміку зростання та порівняно з попереднім роком зросли на 8,26%.

З таблиці 1.5 можна зробити висновок, що найбільшу вагу в необоротних активах становлять основні засоби та незавершене виробництво. А це свідчить про те, що підприємство орієнтоване на створення матеріальних умов розширення основної діяльності. У звітному періоді основні засоби становили 251819 тис. грн, що становить 96,3% загальної вартості необоротних активів. Необхідно зазначити, що основні засоби підприємства в звітному періоді зросли як в абсолютній величині,

так і в питомій вазі необоротних активів: порівняно із попереднім роком їх величина збільшилась на 9,46% та на 1% в структурі.

Таблиця 1.5 – Аналіз складу, структури та динаміки зміни необоротних активів підприємства

Показник	Значення				Відхилення		
	Попередній рік		Звітний рік		Абсолютне	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
	тис. грн	%	тис. грн	%			
1	2	3	4	5	6	7	8
Необоротні активи, всього	241355,5	100	261302	100	19946,5	8,26	0
в тому числі:							
-нематеріальні активи	122	0,05	261,5	0,1	139,50	114,34	0,05
-незавершені капітальні інвестиції	11166	4,63	8821,5	3,37	-2344,5	-20,99	-1,26
-основні засоби	230054	95,3	251819	96,3	21765	9,46	1
-відстрочені податкові активи	53,5	0,022	400	0,15	346,5	647,66	0,128

Протягом досліджуваного періоду простежується тенденція до збільшення нематеріальних активів та відстрочених податкових активів. Отже, підприємство має позитивну динаміку зміни необоротних активів.

Задача 2. Заповнити пусті рядки таблиці 1.6. Проаналізувати склад та структуру необоротних активів.

Таблиця 1.6 – Склад та структура необоротних активів підприємства

Показник	Значення			
	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Необоротні активи, всього	?	100	?	100,00
в тому числі:				
- Нематеріальні активи	249,5		235	
- Незавершені капітальні інвестиції	4528		5109	
- Основні засоби	58677,85		49585	
- Відстрочені податкові активи	0		123	

Задача 3. За даними таблиці 1.7 розрахувати показники, які характеризують майновий стан: коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту основних засобів.

Зробити висновки.

Таблиця 1.7 – Показники, які характеризують стан основних засобів

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Знос	6543,5	7456,5
Первісна вартість	36986,6	56644,6
Надійшло основних засобів	349	678
Вибуло основних засобів	241	786

Розв'язок задачі 3

Коефіцієнт зносу розраховуємо за формулою (1.3):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{зн}_\text{п}} = \frac{6543,5}{36986,6} \times 100\% = 17,69\%;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{зн}_\text{зв}} = \frac{7456,65}{56644,6} \times 100\% = 13,16\%.$$

Коефіцієнт оновлення розраховуємо за формулою (1.4):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{он}_\text{п}} = \frac{349}{36986,6} \times 100\% = 0,94\%;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{он}_\text{зв}} = \frac{678}{56644,6} \times 100\% = 1,19\%.$$

Коефіцієнт вибуття основних засобів розраховуємо за формулою (1.5):

$$K_{\text{в}} = \frac{B}{\text{ПВ}} \times 100\%, \quad (1.9)$$

де B – вартість основних засобів, що вибули за рік, тис. грн.

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{в}_\text{п}} = \frac{241}{36986,6} \times 100\% = 0,65\%;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{в}_\text{зв}} = \frac{786}{56644,6} \times 100\% = 1,38\%.$$

Коефіцієнт приросту основних засобів розраховуємо за формулою:

$$K_{\text{пр}_\text{оз}} = \frac{H}{B} \times 100\%. \quad (1.10)$$

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{пр}_\text{оз}_\text{п}} = \frac{349}{241} \times 100\% = 144,8\%;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{пр}_{\text{ОЗЗВ}}} = \frac{678}{786} \times 100\% = 86,25\%.$$

Результати розрахунків зводимо до таблиці та робимо висновок щодо майнового стану підприємства.

Таблиця 1.8 – Аналіз показників майнового стану підприємства

Показник	Значення, %		Зміна значень звітного року	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту
Коефіцієнт зносу	17,69	13,16	-4,53	-25,61
Коефіцієнт оновлення	0,94	1,19	0,25	26,60
Коефіцієнт вибуття	0,65	1,38	0,73	112,31
Коефіцієнт приросту основних засобів	144,80	86,25	-58,55	-40,44

Аналіз майнового стану підприємства показав, що він є задовільним.

Коефіцієнт зносу, який характеризує ступінь зношеності обладнання, в попередньому році становив 17,69%, а в звітному році зменшився на 4,53% та становив 13,16%. Отже, в звітному році частка зношеного обладнання в його загальній вартості становила лише 13,16%, що є позитивним, оскільки значення цього показника має становити не більше 50%, та в динаміці має зменшуватись.

Позитивним є й зростання коефіцієнта оновлення, який характеризує частку нового обладнання в загальній його вартості. В звітному році цей показник становив 1,19%, що на 0,25% більше порівняно з попереднім роком. Разом з тим, цей показник зростає повільніше порівняно з коефіцієнтом оновлення, з яким він порівнюється. Вважається позитивним більш швидке зростання коефіцієнта оновлення порівняно із коефіцієнтом вибуття. Якщо коефіцієнт оновлення підприємства становив 1,19%, то вибуття – 1,38%. Коефіцієнт приросту показує, що в попередньому році надійшло на 44,8% більше обладнання, ніж вибуло, а в звітному році надійшло на 13,75% обладнання менше, ніж вибуло. Отже, підприємству потрібно покращувати майновий стан, більш активно оновлюючи обладнання.

Задача 4. За даними таблиці 1.9 розрахувати показники, які характеризують майновий стан підприємства: коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, та зробити відповідні висновки.

Таблиця 1.9 – Показники, які характеризують стан основних засобів

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Знос	12468,75	14624,6
Первісна вартість	30321,45	31957,8
Надійшло основних засобів	2528,8	359,6
Вибуло основних засобів	229,4	78

Задача 5. За даними таблиці 1.10 розрахувати коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та зробити висновки.

Таблиця 1.10 – Показники, які характеризують стан основних засобів

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Знос	13004	14116
Первісна вартість	27398	28441
Надійшло основних засобів	1488	1900
Вибуло основних засобів	387	859

Задача 6. Заповнити пусті рядки таблиці 1.11. Проаналізувати склад та структуру активів.

Таблиця 1.11 – Активи підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Вартість активів, всього		100		100
<i>Необоротні активи</i>				
з них:				
незавершене будівництво	3084		2875	
інші фінансові інвестиції	75		74,5	
основні засоби	14735		14117	
<i>Оборотні активи</i>				
з них:				
запаси	3391		3144	
дебіторська заборгованість	3545		3386	
грошові кошти	11		38,1	
витрати майбутніх періодів	5		7	

Задача 7. Заповнити пусті рядки таблиці 1.12. Проаналізувати склад та структуру поточних зобов'язань.

Таблиця 1.12 – Поточні зобов'язання підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Поточні зобов'язання, всього		100,0		100,0
в тому числі:				
- Короткострокові кредити банків	1444,50		836,00	
- Векселі видані	58,00		8,50	
- Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1045,50		1188,50	
- Поточні зобов'язання за розрахунками	597,00		813,50	
- Інші поточні зобов'язання	102,00		256,00	

Задача 8. Заповнити пусті рядки таблиці 1.13. Проаналізувати склад та структуру власного капіталу.

Таблиця 1.13 – Власний капітал підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Загальна вартість власного капіталу		100,0		100,0
в тому числі: Статутний капітал	30350,00		30350,00	
Резервний капітал	303,00		303,00	
Нерозподілений прибуток	15962		14168	

Задача 9. За даними таблиці 1.14 розрахувати такі показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 1.14 – Капітал підприємства

Показник	Попередній рік	Звітний рік
Загальна вартість майна	1473,4	1127,35
Власний капітал	1381,9	1113,3
Залучений капітал	91,50	14,05

Розв'язок задачі 9

Визначимо коефіцієнт автономії за формулою (1.3):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{авт}_n} = \frac{1381,9}{1473,4} = 0,94;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{авт}_{зв}} = \frac{1113,3}{1127,35} = 0,99.$$

Визначимо коефіцієнт фінансового ризику за формулою (1.5):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{фр}_n} = \frac{91,5}{1473,4} = 0,07;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{фр}_{зв}} = \frac{14,05}{1127,35} = 0,01.$$

Результати розрахунків зводимо до таблиці 1.15 та робимо висновок щодо майнового стану підприємства.

Таблиця 1.15 – Аналіз показників пасиву підприємства

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна зміна	Темп приросту, %
Коефіцієнт автономії	0,94	0,99	0,05	5,29
Коефіцієнт фінансового ризику	0,07	0,01	-0,05	-80,94

Аналіз майнового стану показав, що підприємство має високу частку власного капіталу та низьку частку залученого. Коефіцієнт автономії, який має бути не менше за 0,5, протягом досліджуваного періоду знаходився в межах 0,9–0,99. Отриманий результат означає, що на кожну гривню, вкладену в діяльність підприємства, 90–99 копійок є коштами власників підприємства.

У звітному році значення показника становило 0,99, тобто 99% усього капіталу підприємства – це власні кошти, що на 5,29% більше порівняно з попереднім роком. Таке високе значення коефіцієнта автономії свідчить про недоступність для підприємства залучених джерел фінансування, що негативно характеризує його фінансову діяльність.

Висока частка власного капіталу спричинила низький рівень фінансового ризику: в звітному році на одиницю власного капіталу підприємство залучило лише 0,01 одиниці залученого.

Отже, підприємству необхідно вжити заходів щодо активнішого використання залучених джерел фінансування.

Практичне заняття 2

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

МЕТА: закріпити теоретичну інформацію та отримати практичні навички аналізу фінансових результатів підприємства.

ЗАВДАННЯ

2.1 Проаналізувати фінансові результати підприємства на основі динаміки доходів і витрат підприємства. Проаналізувати вплив доходів і витрат на формування фінансових результатів.

2.2 Провести факторний аналіз чистого прибутку.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

2.1 Аналіз фінансових результатів підприємства на основі динаміки доходів і витрат підприємства

Функціонування підприємства, незалежно від виду діяльності і форм власності, в умовах ринку визначається його здатністю приносити достатній прибуток.

Прибуток (Profit) – це кінцевий результат діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність роботи.

В умовах ринкової економіки прибуток є найважливішим чинником стимулювання виробничої і підприємницької діяльності підприємства та створює фінансову основу для її розширення, задоволення соціальних і матеріальних потреб трудового колективу.

У процесі аналізу фінансових результатів насамперед досліджують динаміку показників прибутку. Інформація, що знаходиться у звітній формі 2 «Звіт про фінансові результати», дає змогу проаналізувати фінансові результати, отримані від усіх видів діяльності підприємства, визначити структуру прибутку.

Звіт про фінансові результати (Income Statement) – це звіт про доходи, витрати та прибутки (збитки) й сукупний дохід підприємства.

Фінансовий результат підприємства характеризують усі види його господарської діяльності:

- фінансовий результат від основної операційної діяльності;
- фінансовий результат від іншої операційної діяльності;
- фінансовий результат від операційної діяльності;
- фінансовий результат від участі в капіталі;
- фінансовий результат від звичайної діяльності;
- фінансовий результат від іншої звичайної діяльності;
- фінансовий результат від господарської діяльності.

Для зручності з метою аналізу динаміки фінансових результатів, усі необхідні показники доцільно оформити у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Фінансові результати діяльності підприємства

Показник	Методика розрахунку	Значення, тис. грн		Зміна значень звітного року	
		Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна, тис. грн	Темп приросту, %
Фінансовий результат від основної операційної діяльності	Ф. 2, р.2090 або р.2095				
Фінансовий результат від іншої основної операційної діяльності	Ф. 2, р.2120 – р.2180				
Фінансовий результат від операційної діяльності	Ф. 2, р.2190 або р.2195				
Фінансовий результат від участі в капіталі	Ф. 2, р.2200 – р.2255				
Фінансовий результат від фінансової діяльності	Ф. 2, р.2220 – р.2250				
Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності	Ф. 2, р.2240 – р.2270				
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	Ф. 2, р.2290 або р.2295				
Фінансовий результат від господарської діяльності	Ф. 2, р. 2350 або р.2355				

Аналіз фінансових результатів, наведених у таблиці 2.1, дасть змогу виявити ті види діяльності, якими займалось підприємство, та величину отриманого прибутку або збитку за окремим видом діяльності, а також динаміку зміни фінансових результатів.

Для виявлення чинників формування кінцевого результату необхідно проаналізувати доходи та витрати підприємства.

Аналіз формування доходів здійснюється шляхом оцінювання складу та структури доходів підприємства, а також динаміки їх зміни.

Доходи (Income) – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Для аналізу використовується класифікація доходів за джерелами їх утворення, на основі якої побудовано звіт про фінансові результати.

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», дохід підприємства поділяється на такі складові (табл. 2.2):

- чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- дохід від участі в капіталі;
- інші фінансові доходи;
- інші доходи.

Таблиця 2.2 – Аналіз формування доходів підприємства

Показник	Значення				Відхилення значень звітного року		
	Попередній рік		Звітний рік				
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне, тис.грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Чистий дохід від реалізації продукції							
Інші операційні доходи							
Дохід від участі в капіталі							
Інші фінансові доходи							
Інші доходи							
Разом							

Аналіз даних таблиці 2.2 передбачає визначення доходів, які становлять найбільшу питому вагу в складі загального доходу підприємства, оцінювання динаміки зміни усіх доходів в цілому та окремих складових.

Остаточне оцінювання величини доходу від надання послуг потребує його зіставлення з витратами, які здійснюються для отримання доходу, і визначення результату даної операції: прибутку або збитку.

Витрати є другим, після доходів важливим чинником утворення прибутку підприємства. Облік витрат підприємства здійснюється відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Витрати (Costs) – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Ефективне управління витратами передбачає розподіл витрат за напрямками використання (витрачання) коштів (табл. 2.3):

- витрати, що входять до собівартості реалізованої продукції;
- податок на додану вартість;
- акцизний збір;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;
- фінансові витрати;
- втрати від участі в капіталі;
- інші витрати;
- податок на прибуток;
- надзвичайні витрати.

Таблиця 2.3 – Аналіз витрат підприємства

Показник	Значення				Відхилення значень звітнього року		
	Попередній рік		Звітний рік				
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Собівартість реалізованої продукції							
Адміністративні витрати							
Витрати на збут							
Інші операційні витрати							
Фінансові витрати							
Інші витрати							
Податок на прибуток від звичайної діяльності							
Разом							

Аналізуючи структуру витрат підприємства, особливу увагу звертають на ті витрати, які становлять найбільшу питому вагу в їх загальній вартості, а також на ті, за якими відбулись суттєві зміни.

Крім того, необхідно порівняти загальну величину отриманих доходів із загальною величиною отриманих витрат та запропонувати заходи щодо покращення фінансових результатів діяльності підприємства.

2.2 Факторний аналіз чистого прибутку

На чистий прибуток підприємства впливає два основних фактори першого рівня:

- чистий дохід від реалізації продукції;
- чиста рентабельність підприємства.

З метою залучення до аналізу додаткової інформації використовуються багатofакторні моделі, а також методичні прийоми декомпозиційного аналізу, який передбачає послідовну деталізацію і розкриття впливу на результат факторних показників.

На особливу увагу заслуговує чотирифакторна мультиплікативна модель аналізу чистого прибутку підприємства. Для побудови цієї моделі використовуються чинники другого ряду, до яких належать:

- власний капітал підприємства;
- коефіцієнт оборотності активів;
- мультиплікатор власного капіталу;
- чиста рентабельність.

Модель залежності чистого прибутку від наведених вище факторів має такий вигляд:

$$\Pi = BK \times K_{об\text{ОА}} \times M_k \times P_{\text{чиста}}, \quad (2.1)$$

де **BK** – середньорічні залишки власного капіталу;

K_{обОА} – оборотність активів, за якою оцінюється рівень ефективності використання активів підприємства, розрахована як відношення чистого доходу до загальної вартості активів;

M_k – мультиплікатор власного капіталу, який характеризує здатність власного капіталу створювати активи і відношення залишків активів (**A**) до середньорічних залишків власного капіталу (**BK**) підприємства:

$$M_k = \frac{A}{BK}, \quad (2.2)$$

де **P_{чиста}** – чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності підприємства, виражена десятковим дробом, розрахована як відношення чистого прибутку до чистого доходу.

Перераховані фактори можуть спричинити різний вплив на суму валового прибутку підприємства, – як позитивний, так і негативний.

Зв'язок між чинниками та результативним показником у наведеній моделі є функціональним, тому факторний аналіз чистого прибутку на її основі може проводитись за допомогою методу ланцюгових підстановок.

Усі показники, необхідні для проведення факторного аналізу чистого прибутку, узагальнюються в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу чистого прибутку

Показник	Значення		Зміна значень
	Попередній рік (п)	Звітний рік (з)	
Чистий прибуток (ЧП), тис. грн			
Чистий дохід від реалізації продукції (ЧД), тис. грн			
Середньорічні залишки активів (А), тис. грн			
Середньорічні залишки власного капіталу (ВК), тис. грн			
Оборотність активів (Коб _А), оборотів (ряд. 2 / ряд. 3)			
Мультиплікатор капіталу (М _к) (ряд. 3 / ряд. 4)			
Чиста рентабельність (Р _{чиста}) (ряд. 1 / ряд. 2)			

Використовуючи модель (2.1), оцінимо поетапно кількісний вплив кожного із чинників на зміну чистого прибутку.

1. Визначимо зміну чистого прибутку в результаті зміни величини власного капіталу:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{ВК}} = (\text{ВК}_3 - \text{ВК}_п) \times \text{Коб}_{\text{А}_п} \times \text{Мк}_п \times \text{Р}_{\text{чиста}_п} \quad (2.3)$$

2. Визначимо зміну чистого прибутку в результаті зміни оборотності активів:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{Коб}_{\text{ОА}}} = \text{ВК}_3 \times (\text{Коб}_{\text{А}_3} - \text{Коб}_{\text{А}_п}) \times \text{Мк}_п \times \text{Р}_{\text{чиста}_п} \quad (2.4)$$

3. Визначимо зміну чистого прибутку в результаті зміни величини мультиплікатора власного капіталу:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{Мк}} = \text{ВК}_3 \times \text{Коб}_{\text{А}_3} \times (\text{Мк}_3 - \text{Мк}_п) \times \text{Р}_{\text{чиста}_п} \quad (2.5)$$

4. Визначимо зміну чистого прибутку в результаті зміни величини чистої рентабельності:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{Р}_{\text{чиста}}} = \text{ВК}_3 \times \text{Коб}_{\text{А}_3} \times \text{Мк}_3 \times (\text{Р}_{\text{чиста}_3} - \text{Р}_{\text{чиста}_п}) \quad (2.6)$$

Оцінимо сукупний вплив чинників на зміну чистого прибутку в звітному періоді:

$$\Delta\text{ЧП} = \Delta\text{ЧП}_{\text{ВК}} + \Delta\text{ЧП}_{\text{Коб}_{\text{А}}} + \Delta\text{ЧП}_{\text{Мк}} + \Delta\text{ЧП}_{\text{Р}_{\text{чиста}}} \quad (2.7)$$

Результати факторного аналізу чистого прибутку узагальнюються в таблиці, після якої проводиться їх аналіз.

Під час аналізу:

- звертається увага на загальну зміну величини чистого прибутку в звітному році порівняно із попереднім;
- визначається, які фактори вплинули на збільшення, а які на зменшення величини прибутку;
- визначається, які фактори чинили найбільший вплив на зміну величини прибутку;
- визначаються можливості збільшення чистого прибутку.

Запитання для самоконтролю

1. Яка мета складання Звіту про фінансові результати?
2. Яка різниця між поняттями «дохід» та «прибуток»?
3. Як визначається фінансовий результат від операційної діяльності за формою № 2?
4. Яке поняття ширше – операційна чи основна діяльність?
5. Яким є кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства?
6. Які види фінансових результатів отримало підприємство?
7. Якою є динаміка зміни фінансових результатів – позитивною чи негативною?
8. Які доходи становлять основну частку в загальній величині отриманого підприємством доходу?
9. Як змінилась структура доходів підприємства в звітному періоді?
10. Які витрати становлять основну частку в загальній величині витрат, понесених підприємством?
11. Як змінилась структура витрат підприємства в звітному періоді?
12. Які фактори призвели до зменшення чистого прибутку в звітному періоді порівняно із попереднім?
13. Які фактори привели до збільшення чистого прибутку?
14. Як змінився чистий прибуток за рахунок зміни власного капіталу?
15. Які основні напрямки підвищення прибутку можна запропонувати на аналізованому підприємстві?

Тестові завдання для самоконтролю

1. *Який вид діяльності із перерахованих є більш широким поняттям:*
  - 1) основна;
  - 2) операційна;
  - 3) звичайна;
  - 4) фінансова?

2. Який звіт про фінансовий стан підприємства відображає його доходи, витрати, прибутки та збитки:

- 1) Баланс;
- 2) Звіт про фінансові результати;
- 3) Звіт про рух грошових коштів;
- 4) Звіт про власний капітал?

3. Відповідно до Звіту про фінансові результати валовий прибуток визначається як:

- 1) різниця між доходом та податком на додану вартість;
- 2) різниця між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції;
- 3) різниця між чистим доходом, податком на додану вартість та собівартістю реалізованої продукції;
- 4) сума чистого доходу та собівартості.

4. Який із наведених видів фінансового аналізу є найповнішим:

- 1) перспективний;
- 2) оперативний;
- 3) ретроспективний;
- 4) прогнозний?

5. Який вид фінансових результатів відображає результат основної операційної діяльності:

- 1) валовий прибуток;
- 2) прибуток від операційної діяльності;
- 3) чистий прибуток;
- 4) прибуток від звичайної діяльності?

6. Який із зазначених показників відображає кінцевий результат операції:

- 1) витрати;
- 2) прибуток;
- 3) доходи;
- 4) баланс?

7. Яка із груп показників вважається відносними показниками фінансових результатів:

- 1) показники ділової активності;
- 2) показники фінансової стійкості;
- 3) показники ліквідності;
- 4) показники рентабельності?

8. Для того, щоб визначити значення валового прибутку, необхідно від чистого доходу (виручки) від реалізації відняти:

- 1) собівартість реалізованої продукції;
- 2) податок на прибуток;
- 3) податок на додану вартість;
- 4) акцизний збір.

9. При формуванні валового прибутку не враховується:

- 1) чистий дохід;
- 2) інші операційні витрати;
- 3) собівартість;
- 4) акцизний збір.

10. Який вид фінансових результатів відображає результат основної операційної діяльності:

- 1) чистий прибуток;
- 2) прибуток від операційної діяльності;
- 3) валовий прибуток;
- 4) прибуток від звичайної діяльності?

11. Які із зазначених видів доходів і витрат не формують прибуток від інвестиційної діяльності:

- 1) доходи від участі в капіталі;
- 2) витрати від участі в капіталі;
- 3) інші фінансові доходи;
- 4) інші доходи?

12. Заповніть пропущені слова.

13. Згідно з П(С)БО, _____ діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

- 1) інвестиційна;
- 2) операційна;
- 3) фінансова;
- 4) звичайна.

14. Назвіть можливий напрям використання чистого прибутку:

- 1) податок на прибуток;
- 2) податок на додану вартість;
- 3) поповнення резервного капіталу;
- 4) акцизний збір.

15. Скільки становитиме фінансовий результат від іншої основної операційної діяльності, якщо валовий прибуток становить 460 тис. грн, інші операційні доходи – 15 тис. грн, інші операційні витрати – 10 тис. грн:

- 1) 25 тис. грн;
- 2) 5 тис. грн;
- 3) 465 тис. грн;
- 4) 485 тис. грн?

16. Інформація, що надається у «Звіті про фінансові результати», використовується для оцінювання:

- 1) структури ресурсів, їх ліквідності та платоспроможності підприємства;
- 2) прогнозу змін у власному капіталі підприємства;
- 3) структури доходів та витрат;
- 4) прогнозу операційної та фінансової діяльності підприємства.

17. Виявлення впливу окремих факторів на зміну чистого прибутку є предметом:

- 1) факторного аналізу;
- 2) порівняльного аналізу;
- 3) трендового аналізу;
- 4) коефіцієнтного аналізу.

18. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування становить 50 тис. грн, податок на прибуток – 20 тис. грн, а чистий прибуток:

- 1) 30 тис. грн;
- 2) 50 тис. грн;
- 3) 70 тис. грн;
- 4) 20 тис. грн.

19. Який із зазначених видів доходів не формує фінансовий результат від операційної діяльності:

- 1) дохід від реалізації продукції;
- 2) чистий дохід від реалізації продукції;
- 3) інші операційні доходи;
- 4) доходи від участі в капіталі?

Задачі до теми «Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства»

Задача 1. На основі даних таблиці 2.5 проаналізувати склад, структуру та динаміку зміни доходів підприємства.

Таблиця 2.5 – Склад та структура доходів підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції	32568,2		35898,7	
Інші операційні доходи	695,8		364,2	
Інші доходи	1054,7		1380,5	
Разом	?	100	?	100

Розв'язок задачі 1

Загальну величину доходів можна визначити, підсумувавши усі зазначені в таблиці 2.5 доходи. Після цього, співставляючи окремі складові доходів із їх питомою вагою, визначають структуру доходів, як у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу, структури та динаміки доходів

Показник	Попередній рік		Звітний рік		Абсолютна зміна	Темп приросту, %	Зміна пунктів структури, %
	тис. грн	%	тис. грн	%			
Чистий дохід від реалізації продукції	32568,2	94,9	35898,7	95,5	3330,5	10,23	0,6
Інші операційні доходи	695,8	2,03	364,2	0,97	-331,6	-47,66	-1,06
Інші звичайні доходи	1054,7	3,07	1380,5	3,67	325,8	30,89	0,6
Разом	34318,7	100	37643,4	100	3324,7	9,69	0

Провівши аналіз доходів підприємства на підставі таблиці 2.6, можна побачити, що спостерігається позитивна динаміка зростання загальної величини доходів у звітному році порівняно із попереднім на 9,69%. Помітно, що найбільшу питому вагу у визначенні доходів займає чистий дохід від реалізації продукції, за яким спостерігається позитивна зміна: він збільшився на 0,6% порівняно з попереднім роком. Позитивна динаміка зміни спостерігається також в інших доходах в звітному році, темп приросту яких становить 103,67%. Інші операційні доходи зменшились на 1,06%. Отже, підприємству потрібно вживати заходів щодо збільшення величини доходів.

Задача 2. Проаналізувати склад, структуру та динаміку зміни доходів підприємства на основі даних таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Склад та структура доходів підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції	769		875,2	
Інші операційні доходи	1,9		1,8	
Інші звичайні доходи	4,8		5,8	
Разом		100		100

Задача 3. Враховуючи значення показників, наведені в таблиці 2.8, провести факторний аналіз чистого прибутку, використовуючи модель:

$$\text{ЧП} = \text{ВК} \times \frac{\text{ЧД}}{\text{А}} \times \frac{\text{А}}{\text{ВК}} \times \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} = \text{ВК} \times \text{Коб}_{\text{А}} \times \text{М}_{\text{к}} \times \text{Р}_{\text{чиста}}.$$

Таблиця 2.8 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу чистого прибутку

Показник	Попередній рік	Звітний рік
Чистий прибуток (ЧП), тис. грн	-13,9	-6,8
Чистий дохід від реалізації продукції (ЧД), тис. грн	769	875,2
Середньорічні залишки активів (А), тис. грн	193,7	204,4
Середньорічні залишки власного капіталу (ВК), тис. грн	121,15	113,1
Оборотність активів (Коб _А), оборотів	3,97	4,28
Мультиплікатор капіталу (М _к)	1,60	1,81
Чиста рентабельність (Р _{чиста})	-0,02	-0,01

Задача 4. Використовуючи дані, наведені в таблиці 2.9, провести факторний аналіз чистого прибутку, використовуючи модель:

$$\text{ЧП} = \text{ВК} \times \frac{\text{ЧД}}{\text{А}} \times \frac{\text{А}}{\text{ВК}} \times \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} = \text{ВК} \times \text{Коб}_{\text{А}} \times \text{М}_{\text{к}} \times \text{Р}_{\text{чиста}}.$$

Таблиця 2.9 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу чистого прибутку

Показник	Попередній рік	Звітний рік
Чистий прибуток (ЧП), тис. грн	23568,9	26538,1
Чистий дохід від реалізації продукції(ЧД), тис. грн	28963,5	34956,7
Середньорічні залишки активів (А), тис. грн	26552,0	32365,9
Середньорічні залишки власного капіталу (ВК), тис. грн	18663,4	20523,75
Оборотність оборотних активів (Коб _{ОА}), оборотів	1,09	1,13
Мультиплікатор капіталу (М _к)	1,23	1,26
Чиста рентабельність (Р _{чиста})	0,00016	0,0037

Практичне заняття 3

Аналіз ліквідності підприємства

МЕТА: узагальнити теоретичні питання стосовно поняття «ліквідність» та отримати практичні навички аналізу ліквідності підприємства.

ЗАВДАННЯ

3.1 Проаналізувати ліквідність підприємства за показниками: коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал.

3.2 Здійснити факторний аналіз коефіцієнта покриття.

3.3 Проаналізувати ліквідність балансу підприємства.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

3.1 Аналіз ліквідності підприємства за показниками: коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал

Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності, які в загальному вигляді характеризують його здатність вчасно та в повному обсязі провести розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями.

Ліквідність (Liquidity) – здатність активу трансформуватися в грошові засоби протягом виробничо-технічного процесу, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може відбутися.

Під ліквідністю підприємства розуміють наявність в нього оборотних засобів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань.

Зміст цього поняття полягає в тому, що якщо процеси виробництва та реалізації продукції відбуваються в нормальному режимі, то грошових сум, які надходять від покупців як оплата за отриману ними продукцію, буде достатньо для розрахунків з кредиторами, тобто розрахунків за поточними зобов'язаннями.

Основною ознакою ліквідності виступає формальне перевищення (у вартісному оцінюванні) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більше це перевищення, тим кращим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Рівень ліквідності визначається за допомогою спеціальних показників – коефіцієнтів ліквідності, основаних на зіставленні оборотних засобів і короткострокових пасивів.

Платоспроможність (Ability (capacity) to pay; paying capacity) – здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці.

Основними ознаками платоспроможності є:

- 1) наявність в достатньому обсязі засобів на розрахунковому рахунку;
- 2) відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Поняття ліквідності та платоспроможності не є тотожними.

Ознакою погіршення ліквідності є збільшення імобілізації власних оборотних засобів, яка проявляється у збільшенні «неліквідних» статей, простроченої дебіторської заборгованості, отриманих векселів тощо.

Неплатоспроможність визначає наявність так званих «хворих» статей у звітності: «Збитки», «Відстрочена заборгованість», «Видані прострочені векселі».

Неплатоспроможність може бути як випадковою, тимчасовою, так і тривалою, хронічною. Основними причинами виникнення неплатоспроможності є недостатня забезпеченість фінансовими ресурсами, невиконання плану реалізації продукції, нераціональна структура оборотних засобів, несвоєчасне надходження платежів від контрагентів.

Коефіцієнти ліквідності визначаються відношенням величини ліквідного майна, тобто засобів, які можуть бути використані для оплати боргів за поточними зобов'язаннями, до величини поточних зобов'язань. По суті, ліквідність суб'єкта господарювання – це ліквідність його активів.

Ліквідність визначається мірою покриття зобов'язань підприємства його активами, строк для перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань.

Коефіцієнт покриття (платоспроможності) є важливим показником платоспроможності.

Коефіцієнт покриття (Coverage coefficient general) – показник, що визначається відношенням усіх оборотних активів до поточних зобов'язань і характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів:

$$K_{п} = \frac{OA}{ПЗ}, \quad (3.1)$$

де **OA** – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання та забезпечення.

Коефіцієнт покриття характеризує кількість грошових одиниць оборотних активів на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Критичне значення коефіцієнта покриття становить одиницю. При коефіцієнті покриття меншим за одиницю підприємство має неліквідний баланс.

Значення коефіцієнта покриття у межах 1–1,5 свідчить про те, що підприємство може своєчасно ліквідувати борги.

Якщо на покриття зобов'язань підприємство передбачає мобілізувати оборотні активи в частині грошових коштів і коштів в розрахунках, можна одержати **коефіцієнт швидкої ліквідності (Rapid liquidity coefficient)**, який характеризує відношення коштів у розрахунках до поточних зобов'язань та розраховується за формулою:

$$K_{л\text{ шв}} = \frac{OA - З}{ПЗ} = \frac{ДЗ + ПФІ + ГК}{ПЗ}, \quad (3.2)$$

де **З** – величина запасів підприємства;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

ДЗ – дебіторська заборгованість (за товари, роботу та послуги; за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість);

ГК – грошові кошти.

Теоретично виправдана оцінка цього коефіцієнта знаходиться в межах 0,5–1,0.

Найбільшою частиною оборотних активів є гроші. Оборотні активи в грошах готові до платежу й розрахунків негайно, тому відношення їх до поточних зобов'язань підприємства називають коефіцієнтом абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Absolute liquidity coefficient) – показник, який характеризує здатність підприємства розраховуватись за поточними зобов'язаннями абсолютно ліквідними активами та визначається за формулою:

$$K_{л\text{ абс}} = \frac{ПФІ + ГК}{ПЗ}. \quad (3.3)$$

Теоретично достатнє його значення згідно з визначеними нормами – понад 0,2.

Розраховані показники зводяться до таблиці 3.1, в якій додатково визначається динаміка зміни показників в абсолютному вираженні та темп приросту у відсотках.

Аналізуючи наведені в таблиці дані, звертається увага те, чи є підприємство в цілому ліквідним, та за кожним окремим показником визначається:

- чи відповідають розрахункові значення звітного та базисного періоду нормативним;
- якою є динаміка зміни показника – позитивна чи негативна, і чому;
- позитивним чи негативним для підприємства в цілому є значення певного показника ліквідності, і чому.

Таблиця 3.1 – Зразок таблиці для аналізу показників, які характеризують ліквідність підприємства

Показник	Значення		Зміна значень на кінець періоду порівняно із початком	
	Початок періоду	Кінець періоду	Абсолютна	Темп приросту, %
Коефіцієнт покриття				
Коефіцієнт швидкої ліквідності				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності				

А також формуються пропозиції щодо покращення показника ліквідності.

3.2 Факторний аналіз коефіцієнта покриття

Факторний аналіз коефіцієнта покриття здійснюється шляхом визначення впливу на його зміну оборотних активів і поточних зобов'язань в цілому та кожної з їх складових.

З метою проведення факторного аналізу розраховуються допоміжні показники:

1. Коефіцієнт покриття на початок періоду:

$$K_{пп} = \frac{OA_{п}}{ПЗ_{п}} \quad (3.4)$$

2. Коефіцієнт покриття на кінець періоду:

$$K_{пк} = \frac{OA_{к}}{ПЗ_{к}} \quad (3.5)$$

3. Коефіцієнт покриття за умови активів на початок періоду та поточних пасивів на кінець періоду:

$$K_{п/к} = \frac{OA_{п}}{ПЗ_{к}} \quad (3.6)$$

4. Коефіцієнт частки участі фактора **а**, який враховує частку зміни коефіцієнта покриття за рахунок зміни оборотних активів:

$$a = \frac{K_{пк} - K_{пн/к}}{O_{Ак} - O_{Ап}} \quad (3.7)$$

5. Коефіцієнт частки участі фактора **б**, який враховує частку зміни коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних зобов'язань:

$$b = \frac{K_{пн/к} - K_{пн}}{ПЗк - ПЗп} \quad (3.8)$$

Алгоритм розрахунку рівня впливу окремого фактора на коефіцієнт покриття наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Факторний аналіз зміни коефіцієнта покриття

Фактор	Методика розрахунку	Рівень впливу
Загальна зміна коефіцієнта покриття	$K_{пк} - K_{пн}$	
в тому числі за рахунок зміни:		
- оборотних активів	$(O_{Ак} - O_{Ап}) \times a$	
з них:		
- запасів	$(Зк - Зп) \times a$	
- поточних біологічних активів	$(ПБАк - ПБАп) \times a$	
- дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	$(ДЗТк - ДЗТп) \times a$	
- дебіторської заборгованості за розрахунками	$(ДЗрк - ДЗрп) \times a$	
- іншої поточної дебіторської заборгованості	$(ІДЗк - ІДЗп) \times a$	
- поточних фінансових інвестицій	$(ПФІк - ПФІп) \times a$	
- грошових коштів та їх еквівалентів	$(ГКк - ГКп) \times a$	
- витрат майбутніх періодів	$(ВМПк - ВМПп) \times a$	
- інших оборотних активів	$(IO_{Ак} - IO_{Ап}) \times a$	
- поточних зобов'язань і забезпечень	$(ПЗЗк - ПЗЗп) \times б$	
з них:		
- короткострокових кредитів банків	$(ККк - ККп) \times б$	
- поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	$(ПЗДЗк - ПЗДЗп) \times б$	
- кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	$(КЗк - КЗп) \times б$	
- кредиторської заборгованості за розрахунками	$(КРк - КРп) \times б$	
- поточних забезпечень	$(ПЗк - ПЗп) \times б$	
- доходів майбутніх періодів	$(ДМПк - ДМПп) \times б$	
- інших поточних зобов'язань	$(ІПЗк - ІПЗп) \times б$	

Після проведених розрахунків зазначається: як змінився коефіцієнт покриття в цілому, в тому числі за рахунок окремих факторів. Завершується аналіз розробленням пропозицій та рекомендацій щодо покращення значення коефіцієнта покриття.

3.3 Аналіз ліквідності балансу підприємства

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошову форму відповідає термінові погашення зобов'язань.

Усі активи підприємства залежно від їх ліквідності можна поділити на такі групи:

1. Абсолютно ліквідні активи (Absolute liquidity assets) (A1) – суми усіх статей грошових коштів, які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно.

Сюди також відносять короткострокові фінансові вклади (цінні папери, а також векселі надійних підприємств) (ф.1. р. 1160–1165).

2. Активи, що швидко реалізуються (Cast and marketable securities) (A2), – це активи, для перетворення яких у наявні кошти потрібен певний час: дебіторська заборгованість, строк погашення якої не більше одного року, запаси готової продукції, товари покупні.

Ліквідність цих активів однакова і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників, взаємовідносин підприємства із платниками, умов надання кредитів покупцям, а також організації вексельного обігу (ф.1, р. 1103, р. 1104, р. 1125–1130, р. 1155).

3. Активи, що повільно реалізуються (A3), – це виробничі запаси, а також різні витрати.

Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості та правильності оформлення документів, якості та попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, форми розрахунків (ф.1, р. 1101–1102, р. 1110, р. 1120).

4. Активи, що важко реалізуються (A4) – це активи, призначені для використання у господарській діяльності протягом тривалого періоду (ф.1, р.1095).

Аналізуючи ліквідність балансу, в першу чергу необхідно згрупувати активи підприємства за ступенем ліквідності та визначити динаміку зміни окремих груп. Результати оформлюються у вигляді таблиці (табл. 3.3).

На підставі даних таблиці 3.3:

- аналізується частка окремих груп активів за ступенем ліквідності в їх загальній величині;
- визначаються групи активів, які мають найбільшу питому вагу в їх загальній величині;
- визначається позитивною чи негативною є динаміка зміни окремих груп активів за ступенем ліквідності в абсолютному та у відносному вираженні.

Таблиця 3.3 – Склад та динаміка активів за ліквідністю

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість майна							
в тому числі:							
A1							
A2							
A3							
A4							

Для подальшого аналізу ліквідності балансу необхідно згрупувати пасиви за ступенем зростання строків погашення зобов'язань у таблицю 3.4 так:

1. **Найбільш строкові зобов'язання (З1)**, до яких відносять: кредиторську заборгованість, позики для працівників, інші короткострокові пасиви (ф.1, рр.1615–1650).

2. **Короткострокові зобов'язання (З2)** – це короткострокові позикові кредити банків та інші позики, строк погашення яких до 1 року (ф.1, р.1600–1610, р. 1665–1670, р. 1690).

3. **Довгострокові зобов'язання (З3)** – це довгострокові кредити банків та інші позикові кошти (ф.1, р. 1595).

4. **Постійні зобов'язання (З4)** – до них відносять 1-й розділ пасиву балансу – власний капітал (ф.1, р.1495).

Таблиця 3.4 – Склад та динаміка пасивів за строком погашення зобов'язань

Показник	Початок періоду		Кінець періоду		Відхилення значень кінця періоду від початку		
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне, тис. грн	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість майна							
в тому числі:							
З1							
З2							
З3							
З4							

Після цього аналізується динаміка зміни ваги кожної групи зобов'язань у загальній вартості майна.

На підставі даних таблиці 3.4 визначається:

- частка окремих груп пасивів за строком погашення зобов'язань в їх загальній величині;

- групи пасивів, які мають найбільшу питому вагу в їх загальній величині;

- позитивною чи негативною є динаміка зміни окремих груп пасивів за строком погашення зобов'язань в абсолютному та у відносному вираженні.

Наступним кроком при аналізі ліквідності балансу є порівняння окремих груп активів за ступенем їх ліквідності з окремими групами зобов'язань за строками їх погашення.

Розрахунки з аналізу ліквідності балансу доцільно оформити у вигляді таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Аналіз ліквідності балансу підприємства

АКТИВ	Значення, тис. грн		ПАСИВ	Значення, тис. грн		Платіжні засоби: надлишок (+) або нестача (-)	
	Початок періоду	Кінець періоду		Початок періоду	Кінець періоду	Початок періоду	Кінець періоду
A1			31				
A2			32				
A3			33				
A4			34				

Баланс підприємства вважається абсолютно ліквідним, якщо виконується умова:

$$\left. \begin{array}{l} A1 \geq 31 \\ A2 \geq 32 \\ A3 \geq 33 \\ A4 \leq 34 \end{array} \right\}.$$

Недотримання будь-якої умови рівності із перших трьох означає, що ліквідність балансу відхиляється від абсолютної.

Виконання четвертої рівності свідчить про дотримання підприємством мінімальної умови фінансової стійкості, наявності власних оборотних активів.

Таким чином, на підставі даних таблиці 3.5 можна:

- проаналізувати наявність на підприємстві надлишку чи нестачі платіжних засобів за кожною порівнюваною групою активів та пасивів;

- визначити рівень ліквідності балансу;

- визначити, чи виконується на підприємстві мінімальна умова фінансової стійкості;

- розробити пропозиції щодо покращення рівня ліквідності балансу.

Для комплексного оцінювання ліквідності балансу в цілому можна визначити загальний показник ліквідності за формулою:

$$Лз = \frac{A_1 \times ВА_1 + A_2 \times ВА_2 + A_3 \times ВА_3 + A_4 \times ВА_4}{\Pi_1 \times ВП_1 + \Pi_2 \times ВП_2 + \Pi_3 \times ВП_3 + \Pi_4 \times ВП_4}, \quad (3.9)$$

де A_i та Π_i – підсумки відповідних груп активів і пасивів, $i = 1,4$;

$ВА_i$ та $ВП_i$ – питома вага відповідних груп активів і пасивів в їх загальному підсумку, $i = 1,4$.

Загальний показник ліквідності балансу показує відношення суми всіх платіжних засобів до суми всіх платіжних зобов'язань з врахуванням їх ліквідності.

Цей показник дозволяє порівнювати баланси підприємства за різні звітні періоди, а також баланси різних підприємств, і зробити висновок, який баланс найбільш ліквідний.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке ліквідність? Яка різниця між поняттями «ліквідність активів», «ліквідність балансу» та «ліквідність підприємства»?
2. Чим визначається ступінь ліквідності активів?
3. Чи є аналізоване підприємство ліквідним? Чому?
4. Який економічний зміст отриманого значення коефіцієнта покриття?
5. Який економічний зміст отриманого значення коефіцієнта швидкої ліквідності?
6. Які заходи доцільно вжити для покращення значення коефіцієнта абсолютної ліквідності?
7. Як змінився коефіцієнт покриття в результаті зміни дебіторської заборгованості?
8. Як змінився коефіцієнт покриття в результаті зміни кредиторської заборгованості?
9. Які статті балансу належать до активів, що важко реалізуються?
10. Яка група активів за ступенем ліквідності має найбільшу питому вагу в загальній величині активів? Про що це свідчить?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Якщо коефіцієнт швидкої ліквідності становить 0,6 – це означає, що поточні зобов'язання:

- 1) на 60% покриваються коштами у розрахунках;

- 2) перевищують оборотні активи на 0,6;
- 3) покриваються грошовими коштами та їх еквівалентами на 0,6;
- 4) на 60% покриваються запасами.

2. *Основною ознакою ліквідності виступає формальне перевищення (у вартісному оцінюванні):*

- 1) активів над зобов'язаннями;
- 2) необоротних активів над довгостроковими зобов'язаннями;
- 3) оборотних активів над поточними зобов'язаннями;
- 4) необоротних активів над поточними зобов'язаннями.

3. *До абсолютно ліквідних активів належать:*

- 1) активи, які призначені для використання у господарській діяльності протягом тривалого часу;
- 2) готівка та короткострокові фінансові вкладення;
- 3) дебіторська заборгованість, готова продукція, товари;
- 4) основні засоби.

4. *Під постійними пасивами розуміють:*

- 1) кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;
- 2) необоротні активи;
- 3) довгострокові кредити банків;
- 4) власний капітал.

5. *Що має вищу ліквідність:*

- 1) запас модельного одягу на якомусь складі;
- 2) вантаж сирової нафти у порту Роттердам;
- 3) запас підручників «Фінансовий аналіз» на якомусь складі;
- 4) вантаж штучних ялинок влітку?

6. *До абсолютно ліквідних активів належать:*

- 1) активи, які призначені для використання у господарській діяльності протягом тривалого часу;
- 2) готівка та короткострокові фінансові вкладення;
- 3) дебіторська заборгованість, готова продукція, товари;
- 4) необоротні активи.

7. *Відношення оборотних активів до поточних зобов'язань є коефіцієнтом:*

- 1) поточної ліквідності;
- 2) абсолютної ліквідності;
- 3) швидкої ліквідності;
- 4) незалежної ліквідності.

8. Як зміниться коефіцієнт загальної ліквідності, якщо за інших однакових умов одночасно відбудеться зростання дебіторської заборгованості та зменшення кредиторської:

- 1) збільшиться;
- 2) зменшиться;
- 3) не зміниться;
- 4) неможливо визначити?

9. Здатність підприємства перетворювати активи в грошові засоби є:

- 1) ліквідністю;
- 2) діловою активністю;
- 3) рентабельністю;
- 4) фінансовою стійкістю.

10. Який із наведених коефіцієнтів ліквідності показує частину поточних зобов'язань, що може бути погашена негайно:

- 1) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- 2) коефіцієнт поточної ліквідності;
- 3) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- 4) коефіцієнт незалежної ліквідності?

11. Якщо на підприємстві виконуються перші три умови $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, то, виходячи з «балансу» активу і пасиву, остання нерівність системи матиме вигляд:

- 1) $A4 \geq П4$;
- 2) $A4 \leq П4$;
- 3) $A4 = П4$;
- 4) $A4 > П4$.

12. До активів, що важко реалізуються, належать:

- 1) основні засоби;
- 2) готівка та короткострокові фінансові вкладення;
- 3) дебіторська заборгованість;
- 4) готова продукція.

13. Баланс підприємства вважається абсолютно ліквідним при виконанні такої системи нерівностей:

- 1) $A_1 \geq П_1$; $A_2 \geq П_2$; $A_3 \geq П_3$; $A_4 \geq П_4$;
- 2) $A_1 \geq П_1$; $A_2 \geq П_2$; $A_3 \geq П_3$; $A_4 \leq П_4$;
- 3) $A_1 \geq П_1$; $A_2 \geq П_2$; $A_3 \leq П_3$; $A_4 \leq П_4$;
- 4) $A_1 \geq П_1$; $A_2 \leq П_2$; $A_3 \leq П_3$; $A_4 \leq П_4$.

14. Який із наведених коефіцієнтів ліквідності характеризує загальну ліквідність активів:

- 1) коефіцієнт поточної ліквідності;
- 2) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- 3) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- 4) коефіцієнт незалежної ліквідності?

15. Під короткостроковими пасивами розуміють:

- 1) кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;
- 2) власний капітал;
- 3) довгострокові кредити банків;
- 4) нерозподілений прибуток.

16. Дебіторська заборгованість належить до:

- 1) високоліквідних активів;
- 2) швидколіквідних активів;
- 3) важколіквідних активів;
- 4) повільноліквідних активів.

17. Орієнтовне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності становить:

- 1) 0,5;
- 2) 1;
- 3) 0,8;
- 4) 0,2 – 0,25.

18. Як зміниться коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємства, якщо грошові кошти та їх еквіваленти зменшаться суттєвіше, ніж поточні зобов'язання:

- 1) збільшиться;
- 2) зменшиться;
- 3) не зміниться;
- 4) неможливо визначити?

19. До активів, що важко реалізуються, належать:

- 1) будівлі;
- 2) грошові кошти на розрахунковому рахунку;
- 3) дебіторська заборгованість;
- 4) виробничі запаси.

Задачі до теми «Аналіз ліквідності підприємства»

Задача 1. За даними таблиці 3.6 розрахувати та проаналізувати показники ліквідності.

Таблиця 3.6 – Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності

Показник	Значення, тис. грн	
	Початок періоду	Кінець періоду
Оборотні активи, всього	2755,1	3342,7
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	912,5	1137,05
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
з бюджетом	171,4	263,1
за виданими авансами	66,85	149,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	21,9	37,3
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	752,75	935,35
в іноземній валюті	69,3	101,3
Інші оборотні активи	7,8	15,7
Поточні зобов'язання, всього	513,45	502,7

Розв'язок задачі 1

Коефіцієнт покриття розрахуємо за формулою (3.1):

$$\text{Початок періоду: } K_{\text{п}} = \frac{2755,1}{513,45} = 5,51;$$

$$\text{Кінець періоду: } K_{\text{п}} = \frac{3342,7}{502,7} = 6,65.$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності розрахуємо за формулою (3.2):

Початок періоду:

$$K_{\text{л шв}} = \frac{912,5 + 171,4 + 66,85 + 21,9 + 752,75 + 69,3 + 7,8}{513,45} = 4,01;$$

Кінець періоду:

$$K_{\text{л шв}} = \frac{1137,05 + 263,1 + 149,1 + 37,3 + 935,35 + 101,3 + 15,7}{502,7} = 5,25.$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розрахуємо за формулою (3.3):

$$\text{Початок періоду: } K_{\text{л абс}} = \frac{752,75 + 69,3}{513,45} = 1,64;$$

$$\text{Кінець періоду: } K_{\text{л абс}} = \frac{935,35 + 101,3}{502,7} = 2,06.$$

Результати розрахунків зведемо у таблицю 3.7.

Таблиця 3.7 – Показники, що характеризують ліквідність підприємства

Показник	Значення		Зміна значень	
	Початок періоду	Кінець періоду	Абсолютна	Темп приросту, %
Коефіцієнт покриття	5,51	6,65	1,14	20,66
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,01	5,25	1,24	31,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,64	2,06	0,42	25,42

З таблиці 3.7 видно, що аналізоване підприємство є досить ліквідним. Коефіцієнт покриття, який має становити не менше 1, на кінець періоду становить 6,65, що на 20,66% більше за значення на початок періоду. Цей показник показує, що на одиницю поточних зобов'язань підприємство має 6,65 одиниць оборотних активів. Позитивним є й те, що значення показників швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності на початок та кінець періодів також є суттєво вищими за нормативні значення, що свідчить про високий рівень ліквідності підприємства та його здатність вчасно погашати поточні зобов'язання.

Задача 2. За даними таблиці 3.8 розрахувати та проаналізувати показники ліквідності.

Таблиця 3.8 – Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності

Показник	Значення, тис. грн	
	Початок періоду	Кінець періоду
Оборотні активи, всього	21501,5	19729,0
Запаси:	12300,5	12309,0
виробничі запаси	6715,5	5172,5
тварини на вирощуванні та відгодівлі	18,0	28,5
незавершене виробництво	2585,0	4122,0
готова продукція	2843,5	2849,5
товари	138,5	136,5
Дебіторська заборгованість за товари	4546,0	3604,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
з бюджетом	266,0	509,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	2762,5	1968,5
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	147,0	18,0
в іноземній валюті	114,5	55,0
Інші оборотні активи	1365,0	1264,5
Поточні зобов'язання, всього	7229,5	5501,5

Задача 3. За даними таблиці 3.9 розрахувати такі коефіцієнти: покриття, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності.

Зробити висновки.

Таблиця 3.9 – Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності

Показник	Значення, тис. грн	
	Початок періоду	Кінець періоду
Оборотні активи	9198,65	10725,05
Поточні зобов'язання	9735,7	6276,7
Запаси	6172,55	6434,05
Грошові кошти та їх еквіваленти	137,05	139,05

Задача 4. Дозаповнивши таблицю 3.10, проаналізувати склад, структуру та динаміку активів підприємства за ступенем ліквідності.

Таблиця 3.10 – Вихідні дані для аналізу ступеня ліквідності активів

Показник	Значення			
	Початок періоду		Кінець періоду	
	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %
Загальна вартість активів		100,00		100,00
Високоліквідні активи	132,50		82,00	
Швидколіквідні активи	4769,15		4875,50	
Повільноліквідні активи	6371,10		4751,00	
Важколіквідні активи	63454,25		55052,00	

Розв'язок задачі 4

Визначимо загальну суму активів, підсумувавши всі групи активів за ступенем ліквідності. Зіставляючи окремі групи активів за ступенем ліквідності з їх загальною величиною, визначимо їх питому вагу (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Склад, структура та динаміка зміни активів за ліквідністю

Показник	Значення				Відхилення значень кінця періоду		
	Початок періоду		Кінець періоду		Абсолютне	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
	тис. грн	%	тис. грн	%			
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальна вартість активів	74734,65	100,00	64764,50	100,00	-9970,15	-13,34	0,00
Високоліквідні активи	132,50	0,18	82,00	0,13	-50,50	-38,11	-0,05

Продовження таблиці 3.11

1	2	3	4	5	6	7	8
Швидколіквідні активи	4769,15	6,38	4875,50	7,53	106,35	2,23	1,15
Повільноліквідні активи	6371,10	8,52	4751,00	7,34	-1620,10	-25,43	-1,19
Важколіквідні активи	63454,25	84,91	55052,00	85,00	-8402,25	-13,24	0,10

З таблиці 3.11 видно, що переважна більшість активів підприємства перебуває у важколіквідній формі, тобто у вигляді необоротних активів, що є досить негативним явищем; на кінець періоду їх питома вага в загальній вартості активів становила 85%, що на 0,1% більше порівняно із початком періоду, при цьому абсолютна вартість даної групи активів на кінець періоду зменшилась порівняно із початком на 13,24%.

Повільноліквідні активи на початок періоду становили 7,34% загальної вартості активів, що на 1,19% менше порівняно з кінцем періоду. Швидколіквідні активи склали на кінець періоду 7,53%, або у грошовому вираженні – 4875,5 тис. грн, а частка високоліквідних активів є дуже низькою і на кінець періоду становила лише 0,13% загальної вартості активів.

Такий розподіл активів дає підстави стверджувати, що вони впродовж аналізованого періоду залишалися неліквідними і для покращення становища підприємству необхідно терміново покращувати ліквідність активів шляхом підвищення кількості високоліквідних активів, тобто грошових коштів та їх еквівалентів, швидколіквідних активів (готова продукція, товари).

Задача 5. Дозаповнивши таблицю 3.12, проаналізувати склад, структуру та динаміку зобов'язань підприємства за строком погашення.

Таблиця 3.12 – Вихідні дані для аналізу зобов'язань підприємства

Показник	Значення			
	Початок періоду		Кінець періоду	
	тис. грн	%	тис. грн	%
Найбільш термінові зобов'язання	1792		1582,5	
Короткострокові зобов'язання	3485		3492	
Довгострокові зобов'язання	14060,5		11086	
Постійні зобов'язання	268787,5		268452	
Разом		100		100

Практичне заняття 4

Аналіз фінансової стійкості підприємства

МЕТА: узагальнити отримані теоретичні знання з аналізу фінансової стійкості підприємства та отримати практичні навички аналізу фінансової стійкості підприємства на основі його фінансової звітності.

ЗАВДАННЯ

4.1 Проаналізувати коефіцієнти фінансової стійкості підприємства за два роки.

4.2 Проаналізувати джерела формування запасів і витрат підприємства.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

4.1 Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона залежить від структури зобов'язань підприємства і характеризується співвідношенням власного і залученого капіталів підприємства.

Фінансова стійкість (Financial Independence) – це фінансовий стан підприємства, за якого ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечити самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Фінансова стійкість підприємства – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність.

На сьогодні існує велика кількість різних методик аналізу фінансової стійкості підприємства, які умовно можна поділити на три великі групи:

1. Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі співвідношення його активів та пасивів;
2. Аналіз фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів;
3. Аналіз запасу фінансової стійкості.

З позиції довгострокової перспективи фінансова стійкість підприємства характеризується структурою джерел коштів, залежністю від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Джерелами коштів підприємства є власний і позиковий капітали.

Аналізуючи розраховані показники, необхідно звернути увагу на їх відповідність нормативному значенню та на динаміку зміни.

Коефіцієнт автономії характеризує частку вкладників підприємства в загальній сумі авансованих коштів:

$$K_{\text{авт}} = \frac{BK}{K}, \quad (4.1)$$

де **BK** – величина власного капіталу підприємства;
K – загальна вартість капіталу підприємства.

Чим більше значення цього показника, тим більшою є фінансова стійкість підприємства і його незалежність від кредиторів. У загальній сумі фінансових ресурсів частка власного капіталу не повинна бути меншою 50%.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу розраховується за формулою:

$$K_{\text{конц}_{\text{ЗК}}} = \frac{ЗК}{K}, \quad (4.2)$$

де **ЗК** – величина залученого капіталу підприємства.

Збільшення даного коефіцієнта свідчить про підвищення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, і навпаки.

Чим нижчий показник концентрації позикового капіталу, тим менша заборгованість підприємства, тим стійкіший його стан. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Співвідношення залучених і власних коштів – це **коефіцієнт фінансового ризику**:

$$K_{\text{фр}} = \frac{ЗК}{BK}. \quad (4.3)$$

Цей показник характеризує кількість одиниць залученого капіталу, яка припадає на одиницю власного капіталу. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу (Flexibility Ratio) – показник, який характеризує частку власного капіталу, що вкладена в оборотні активи, і відображає здатність підприємства маневрувати своїми коштами. Визначається за формулою:

$$K_{ман_{ВК}} = \frac{ВК - НА}{ВК} = \frac{ВОК}{ВК}, \quad (4.4)$$

де **НА** – необоротні активи підприємства;

ВОК – власний оборотний капітал підприємства, тобто та частка власного капіталу, яка вкладена в оборотні активи.

З фінансової точки зору, чим вищий цей коефіцієнт, тим краще. Він характеризує ступінь мобілізації власного капіталу, показує, яка частка власного капіталу знаходиться в обігу, тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими засобами.

Чим вищий показник, тим кращий фінансовий стан підприємства, забезпечується більша гнучкість у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта. Оптимальне значення цього показника дорівнює 0,5, на думку деяких авторів – 0,3. Він може мати і від'ємне значення, яке спричинене нестачею власного оборотного капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом відображає частку власного оборотного капіталу в загальній величині оборотних активів і визначається за формулою:

$$K_{заб_{ВОК}} = \frac{ВОК}{ОА}, \quad (4.5)$$

де **ОА** – оборотні активи підприємства.

Важливе значення при аналізі фінансової стійкості підприємства має **коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами**. Коефіцієнт показує, якою мірою матеріальні запаси покриті власними коштами і чи потребують залучення позикових:

$$K^{заб з}_{ВОК} = \frac{ВК - НА}{З}, \quad (4.6)$$

де **З** – середньорічна вартість запасів підприємства.

Нормальним явищем є рівень коефіцієнта 60–80%. Деякі автори називають критичну величину – 50%.

Усі розраховані показники зводяться до таблиці 4.1 і доповнюються показниками динаміки: абсолютної зміни та темпу приросту.

На підставі узагальнених у таблиці 4.1 розрахунків робляться висновки про рівень фінансової стійкості підприємства. При цьому потрібно звернути увагу на динаміку зміни показників, тобто визначити: покращуються чи погіршуються їх значення.

Таблиця 4.1 – Зразок таблиці для аналізу показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства

Показник	Значення		Зміна значень на кінець періоду	
	Початок періоду	Кінець періоду	Абсолютна	Темп приросту
Коефіцієнт автономії				
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу				
Коефіцієнт фінансового ризику				
Коефіцієнт маневрування власного капіталу				
Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом				
Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними активами				

Отримані розрахункові значення необхідно порівняти з нормативними і визначити, чи відповідає певний показник встановленим значенням. Завершується аналіз наданням пропозицій щодо покращення фінансової стійкості підприємства.

4.2 Аналіз джерел формування запасів і витрат підприємства

Важливим показником, який характеризує фінансовий стан підприємства та його стійкість, є забезпеченість матеріальних оборотних активів плановими джерелами фінансування.

Надлишок або нестача джерел засобів для формування запасів і витрат, тобто постійної частки оборотних активів, є одним із критеріїв оцінювання фінансової стійкості.

Виділяють чотири типи фінансової стійкості відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позичковими коштами:

1. *Абсолютна стійкість фінансового стану* – виникає за умови, коли запаси і витрати підприємства формуються за рахунок власного оборотного капіталу:

$$З \leq \text{ВОК}, \quad (4.7)$$

де **З** – величина запасів і витрат підприємства;

ВОК – величина власного оборотного капіталу підприємства.

2. *Нормальна фінансова стійкість* – фінансовий стан підприємства, за якого для забезпечення запасів і витрат підприємство крім власного обігового капіталу залучає довгострокові кредити та позики:

$$З \leq \text{ВОК} + \text{К}^{\text{Д}}, \quad (4.8)$$

де $\text{К}^{\text{Д}}$ – довгострокові кредити та позики, а також забезпечення наступних виплат і платежів.

3. *Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан* – стан підприємства, за якого порушується платіжний баланс, але зберігається можливість відновлення рівноваги платіжних засобів та платіжних зобов'язань за рахунок залучення короткострокових кредитів і позик:

$$З \leq \text{ВОК} + \text{К}^{\text{Д}} + \text{К}^{\text{К}}, \quad (4.9)$$

де $\text{К}^{\text{К}}$ – короткострокові кредити та позики.

4. *Кризовий фінансовий стан* – стан підприємства, за якого йому не вистачає «нормальних» джерел формування запасів:

$$З > \text{ВОК} + \text{К}^{\text{Д}} + \text{К}^{\text{К}}. \quad (4.10)$$

Для визначення типу фінансової стійкості підприємства за даними балансу складають агрегований баланс, позиції активу та пасиву балансу якого відповідають меті аналізу.

Фінансово стійким можна вважати підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допустити невинуватеної кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Усі розрахунки із визначення типу фінансової стійкості заносяться у таблицю 4.2.

Таблиця 4.2 – Визначення фінансової стійкості підприємства на основі співвідношення його активів та пасивів

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
1	2	3
Запаси і витрати		
Власний капітал		
Необоротні активи		
Довгострокові зобов'язання та забезпечення наступних витрат і платежів		

Продовження таблиці 4.2

1	2	3
Короткострокові кредити та позики		
Наявність власних оборотних активів		
Наявність власних і довгострокових зобов'язань та забезпечень наступних витрат і платежів		
Наявність усіх джерел формування запасів і витрат		
Надлишок (нестача) власних оборотних активів для формування запасів і витрат		
Надлишок (нестача) власних оборотних активів та довгострокових джерел для формування запасів і витрат		
Надлишок (нестача) джерел формування запасів і витрат		
Тип фінансової стійкості		

Після визначення типу фінансової стійкості та динаміки його зміни доцільно виявити причини, які сприяли його покращенню, чи спричинили погіршення, а також запропонувати заходи, які дозволять підвищити фінансову стійкість підприємства та зміцнити його фінансовий стан.

Стійкість підприємства можна відновити шляхом:

- прискорення обертання капіталу в поточних активах, у результаті чого відбудеться відносно його скорочення на гривню товарообігу;
- обґрунтованого зниження запасів і витрат (до нормативу);
- поповнення власного оборотного капіталу за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке фінансова стійкість?
2. Які є напрями аналізу фінансової стійкості?
3. Чи є фінансово стійким аналізоване підприємство за ознакою незалежності від зовнішніх джерел фінансування?
4. Прокоментуйте отримані значення коефіцієнта маневреності власного капіталу.
5. Про що свідчить від'ємне значення коефіцієнта маневреності власного капіталу?
6. Чи є фінансово стійким аналізоване підприємство за ознакою наявності робочого капіталу?
7. Яким є тип фінансової стійкості аналізованого підприємства?
8. Які є джерела формування запасів і витрат?
9. За рахунок яких джерел формуються запаси за умови нормальної фінансової стійкості?

10. За рахунок яких джерел формуються запаси за умови нестійкого фінансового стану?
11. Чи є позитивним отримання на підприємстві абсолютної фінансової стійкості?
12. Який тип фінансової стійкості є найбажанішим для підприємства?
13. Яке підприємство вважається фінансово стійким?
14. Які напрями покращення фінансової стійкості можна запропонувати для аналізованого підприємства?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Якщо власний капітал становить 5 тис. грн, а загальна вартість майна – 10 тис. грн, то коефіцієнт автономії становить:

- 1) 2;
- 2) 0,5;
- 3) 0,1;
- 4) 5.

2. Яким буде коефіцієнт фінансової залежності, якщо коефіцієнт фінансової незалежності дорівнює 0,6:

- 1) 0,7;
- 2) 2,5;
- 3) 0,4;
- 4) 1,7?

3. Формула розрахунку коефіцієнта концентрації залученого капіталу має вигляд:

- 1) $K_{\text{конц}_{\text{зк}}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$;
- 2) $K_{\text{конц}_{\text{зк}}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}}$;
- 3) $K_{\text{конц}_{\text{зк}}} = \frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Активи}}$;
- 4) $K_{\text{конц}_{\text{зк}}} = \frac{\text{Активи}}{\text{Залучений капітал}}$.

4. До основних коефіцієнтів фінансової стійкості не належить:

- 1) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- 2) коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами;
- 3) коефіцієнт забезпеченості по кредитах;
- 4) коефіцієнт оборотності активів.

5. Яким є коефіцієнт фінансового ризику, якщо вартість капіталу підприємства – 800 тис. грн, з них власний капітал підприємства – 400 тис. грн, залучений – 400 тис. грн:

- 1) 0,5;
- 2) 400;
- 3) 1;
- 4) 2?

6. Яким є тип фінансової стійкості підприємства, якщо його запаси становлять 250 тис. грн, власний капітал – 150 тис. грн, довгострокові зобов'язання – 50 тис. грн, поточні зобов'язання – 100 тис. грн:

- 1) абсолютно фінансово стійким;
- 2) нормально фінансово стійким;
- 3) передкризово фінансово стійким;
- 4) кризовим фінансовим станом?

7. З наведених витрат до постійних не належить:

- 1) заробітна плата основних робітників;
- 2) амортизація будівель цехів та заводоуправління;
- 3) плата за оренду складу готової продукції;
- 4) відсотки за кредит.

8. Величина маржинального доходу визначається шляхом додавання:

- 1) прибутку та змінних витрат;
- 2) прибутку та постійних витрат;
- 3) прибутку та доходу (виручки) від реалізації;
- 4) постійних та змінних витрат.

9. Яким буде коефіцієнт маневреності власного капіталу, якщо довгострокові зобов'язання становлять 250 тис. грн, власний капітал – 600 тис. грн, необоротні активи – 750 тис. грн, поточні зобов'язання – 300 тис. грн:

- 1) 6;
- 2) 0,17;
- 3) – 0,25;
- 4) 0,5?

10. З наведених видів витрат підприємства до змінних належать витрати на:

- 1) утримання управління заводу;
- 2) страхування підприємства;
- 3) охорону підприємства;
- 4) напівфабрикати сторонніх підприємств.

11. *Обсяг продажу, за якого підприємство покриває витрати, не отримуючи при цьому прибутку, – це:*

- 1) фінансовий потенціал підприємства;
- 2) точка беззбитковості;
- 3) запас фінансової стійкості;
- 4) фінансовий леверидж.

12. *Якщо власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань не вистачає для формування виробничих запасів, а величина всіх інших джерел перевищує величину запасів, то фінансовий стан підприємства є:*

- 1) абсолютно стійким;
- 2) передкризовим;
- 3) кризовим;
- 4) нормально стійким.

13. *Як чином впливає неоплачений капітал на загальну величину власного капіталу підприємства:*

- 1) зменшує;
- 2) збільшує;
- 3) не входить до складу власного капіталу, а тому ніяк не впливає;
- 4) неможливо точно визначити?

14. *Яким буде коефіцієнт концентрації залученого капіталу, якщо коефіцієнт фінансової незалежності дорівнює 0,6:*

- 1) 0,7;
- 2) 2,5;
- 3) 0,4;
- 4) 1,7?

15. *Формула розрахунку коефіцієнта автономії має вигляд:*

- 1) $K_{авт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Капітал}}$;
- 2) $K_{авт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}}$;
- 3) $K_{авт} = \frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Капітал}}$;
- 4) $K_{авт} = \frac{\text{Капітал}}{\text{Залучений капітал}}$.

16. *Формула розрахунку коефіцієнта маневреності власного капіталу має вигляд:*

- 1) $K_{манВК} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Оборотні активи}}{\text{Власний капітал}}$;

- 2) $K_{\text{манВК}} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Власний капітал}};$
- 3) $K_{\text{манВК}} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}};$
- 4) $K_{\text{манВК}} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Необоротні активи}}.$

17. Якщо загальна вартість капіталу підприємства становить 150 тис. грн, з нього власний капітал – 100 тис. грн, то коефіцієнт ризику становитиме:

- 1) 1,5;
- 2) 0,5;
- 3) 0,33;
- 4) 0,66.

18. Для абсолютної фінансової стійкості підприємства характерно, що запаси:

- 1) забезпечуються сумою власних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів;
- 2) забезпечуються сумою власних коштів і довгострокових позикових коштів;
- 3) власні кошти забезпечують запаси;
- 4) запаси не забезпечуються джерелами їх формування.

19. Яким є тип фінансової стійкості підприємства, якщо його запаси становлять 900 тис. грн, власний капітал – 800 тис. грн, необоротні активи – 600 тис. грн, довгострокові зобов'язання – 200 тис. грн, а поточні зобов'язання – 1000 тис. грн:

- 1) абсолютно фінансово стійким;
- 2) нормально фінансово стійким;
- 3) передкризово фінансовим станом;
- 4) кризовим фінансовим станом?

20. Заповніть пропущену частину виразу.

Поріг рентабельності – це показник, який характеризує фінансовий стан, за якого підприємство отримує _____.

- 1) нульовий прибуток;
- 2) необхідну норму прибутку;
- 3) дохід;
- 4) збиток.

Задачі до теми «Аналіз фінансової стійкості підприємства»

Задача 1. Розрахувати на основі даних, наведених в таблиці 4.3, та

проаналізувати коефіцієнти: автономії, концентрації позикового капіталу, фінансового ризику.

Таблиця 4.3 – Вихідні дані для розрахунку показників фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Загальна вартість майна, тис. грн	49985,00	50862,50
Власний капітал, тис. грн	26864,00	31387,00
Залучений капітал, тис. грн	23121,00	19475,50

Розв'язок задачі 1

Розрахуємо коефіцієнт автономії за формулою (4.1):

$$\text{Попередній рік: } K_a = \frac{26864}{49985} = 0,54;$$

$$\text{Звітний рік: } K_a = \frac{31387}{50862,5} = 0,62.$$

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу визначимо за формулою (4.2):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{концЗК}} = \frac{23121}{49985} = 0,46;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{концЗК}} = \frac{19475,5}{50862,5} = 0,38.$$

Коефіцієнт фінансового ризику розрахуємо за формулою (4.3):

$$\text{Попередній рік: } K_{\text{фр}} = \frac{23121}{26864} = 0,86;$$

$$\text{Звітний рік: } K_{\text{фр}} = \frac{19475,5}{31387} = 0,62.$$

Розраховані показники зведемо в таблицю 4.4.

Таблиця 4.4 – Показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства

Показник	Значення		Зміна значень звітного року	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту, %
Коефіцієнт автономії	0,54	0,62	0,08	14,82
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,46	0,38	-0,08	-17,22
Коефіцієнт фінансового ризику	0,86	0,62	-0,24	-27,91

З таблиці 4.4 видно, що коефіцієнт автономії перевищує встановлену критичну межу в розмірі 0,5, тобто більше половини майна фінансується підприємством за рахунок власного капіталу.

В свою чергу коефіцієнт концентрації залученого капіталу також знаходиться в межах нормативного значення та має позитивну динаміку зменшення: в звітному році його значення становило 0,38, що на 17,22% менше ніж в попередньому. Низьким є значення і показника фінансового ризику.

Таким чином, аналіз фінансової стійкості підприємства показав, що підприємство є фінансово стійким, в складі свого капіталу має досить високу частку власного капіталу, що дозволяє йому залучати за необхідності додатково позиковий капітал.

Задача 2. Використовуючи дані таблиці 4.5, розрахувати та проаналізувати коефіцієнти: автономії, концентрації позикового капіталу, фінансової залежності, фінансового ризику.

Таблиця 4.5 – Вихідні дані для розрахунку показників фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Загальна вартість майна підприємства	2993,60	3178,75
Вартість залученого капіталу	?	1187,50
Вартість власного капіталу	2002,20	?

Задача 3. За даними таблиці 4.6 розрахувати та проаналізувати коефіцієнти: автономії, концентрації позикового капіталу, фінансової залежності, фінансового ризику. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.6 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Майно підприємства	10728,45	9866,3
Власний капітал	7808,75	7213,25
Позиковий капітал	2919,70	2653,05

Задача 4. За даними таблиці 4.7 визначити запас фінансової стійкості підприємства. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.7 – Вихідні дані для аналізу фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Чистий дохід від реалізації продукції	9448,6	11338,32
Собівартість реалізованої продукції	9032,7	10839,24
Валовий прибуток	415,9	499,08
Умовно-постійні витрати	663,45	663,45
Умовно-змінні витрати	8669,85	8669,85

Задача 5. Визначити фінансову стійкість підприємства на основі співвідношення його активів та пасивів за даними таблиці 4.8. Зробити висновки.

Таблиця 4.8 – Вихідні дані для аналізу фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Власний капітал	632,80	602,70
Необоротні активи	592,45	567,45
Довгострокові зобов'язання та забезпечення наступних витрат і платежів	40,00	100,00
Короткострокові кредити та позики	47,50	423,50
Запаси і витрати	8039,50	3857,50

Задача 6. Заповнити пусті рядки таблиці 4.9. Проаналізувати фінансову стійкість підприємства за показниками, що характеризують здатність підприємства фінансувати поточну діяльність.

Таблиця 4.9 – Вихідні дані для аналізу фінансової стійкості

Показник	Значення, тис. грн		Зміна значень звітного року	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту, %
Загальна вартість майна	?	?		
Оборотні активи	2673,7	2948,45		
Необоротні активи	?	3542,1		
Власний капітал	7213,3	7030,9		
Залучений капітал	2653,1	?		

Практичне заняття 5

Аналіз рентабельності підприємства

МЕТА: узагальнити отримані теоретичні знання з аналізу рентабельності підприємства та отримати практичні навички цього аналізу на основі фінансової звітності підприємства.

ЗАВДАННЯ

- 5.1 Проаналізувати рентабельність підприємства за два роки.
- 5.2 Провести п'ятифакторний аналіз зміни рентабельності.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

5.1 Аналіз рентабельності підприємства

Кінцевий результат роботи підприємства визначається рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний його показник – прибутковість (рентабельність), є основними показниками ефективності роботи підприємства.

Підприємство вважається рентабельним, якщо в результаті реалізації продукції воно покриває свої витрати та отримує прибуток.

Рентабельність (Profitability) – це якісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або міру використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг.

Рентабельність як показник дає уявлення про достатність чи недостатність прибутку порівняно з іншими окремими величинами, що впливають на виробництво, реалізацію і взагалі на фінансово-господарську діяльність підприємства. Показник рентабельності показує, скільки копійок прибутку одержує підприємство у розрахунку на одну гривню витрат (вкладених активів, ресурсів) його господарської діяльності.

Аналізуючи рентабельність, насамперед необхідно оцінити рентабельність видів діяльності, для чого розраховуються такі показники.

Рентабельність операційної діяльності – показує, скільки отримано прибутку від операційної діяльності з однієї гривні операційних витрат.

Рентабельність операційної діяльності розраховується як відношення фінансового результату від операційної діяльності до операційних витрат за формулою:

$$R_{оп} = \frac{\text{ФРОД}}{C + \text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ}} \times 100\%, \quad (5.1)$$

де **ФРОД** – фінансовий результат від операційної діяльності;

C – собівартість реалізованої продукції;

АВ – адміністративні витрати;

ВЗ – витрати на збут;

ІОВ – інші операційні витрати.

Рентабельність звичайної діяльності – показує, скільки отримано прибутку від звичайної діяльності на одну гривню звичайних витрат.

Цей показник розраховується як відношення фінансового результату від звичайної діяльності до витрат від звичайної діяльності за формулою:

$$R_{зв} = \frac{\text{ФРЗДоп}}{C + \text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ} + \text{ФВ} + \text{ВК} + \text{ІВ}} \times 100\%, \quad (5.2)$$

де **ФРЗДоп** – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування;

ФВ – фінансові витрати;

ВК – витрати від участі в капіталі;

ІВ – інші витрати.

Рентабельність господарської діяльності – розраховується як відношення загального фінансового результату від звичайної діяльності до витрат підприємства і показує, скільки отримано прибутку від господарської діяльності з однієї гривні загальних витрат:

$$R_{госп} = \frac{\text{ЧП}}{C + \text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ} + \text{ВФ} + \text{ВК} + \text{ІВ} + \text{ВНД}} \times 100\%. \quad (5.3)$$

Коефіцієнт загальної рентабельності – показує розмір чистого прибутку з однієї гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і розраховується за формулою:

$$R_{заг} = \frac{\text{ВП}}{\text{ЧД}} \times 100\%, \quad (5.4)$$

де **ВП** – величина валового прибутку, отриманого підприємством;

ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції.

Основними показниками, які характеризують рентабельність підприємства, є:

1. **Коефіцієнт рентабельності активів** – характеризує величину отриманого прибутку в розрахунку на одну гривню активів підприємства, які постійно знаходяться на його балансі, та визначається за формулою:

$$P_a = \frac{\text{ФРЗДоп}}{A} \times 100\%, \quad (5.5)$$

де **A** – середньорічна вартість активів (майна) підприємства.

Для оцінювання ефективності використання майна підприємства безпосередньо для власника підприємства застосовують таку формулу рентабельності активів:

$$P_a = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100\%, \quad (5.6)$$

де **ЧП** – чистий прибуток підприємства.

2. **Рентабельність власного капіталу** – характеризує величину отриманого прибутку (збитку), отриманого на одну гривню власного капіталу підприємства, і визначається за формулою:

$$P_{вк} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100\%, \quad (5.7)$$

де **ВК** – середньорічна вартість власного капіталу підприємства.

3. **Рентабельність залученого капіталу** – показує величину прибутку на одну гривню залученого капіталу, розраховується за формулою:

$$P_{зк} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЗК}} \times 100\%, \quad (5.8)$$

де **ЗК** – середньорічна вартість залученого капіталу підприємства.

4. **Рентабельність реалізованої продукції** – характеризує розмір валового прибутку, одержуваного підприємством в розрахунку на одну гривню витрат, понесених при формуванні собівартості продукції, і визначається за формулою:

$$P_{пр} = \frac{\text{ВП}}{\text{Сп}} \times 100\%, \quad (5.9)$$

де **Сп** – повна собівартість реалізованої продукції, яка визначається за формулою:

$$C_{п} = C + AB + BЗ, \quad (5.10)$$

де C – собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг;

AB – адміністративні витрати;

$BЗ$ – витрати на збут.

5. **Чиста рентабельність реалізації**, яка показує величину чистого прибутку або ж збитку, що надходить підприємству в кожній гривні від продажу продукції, товарів, робіт, послуг, і визначається за формулою:

$$P_{ч} = \frac{ЧП}{ЧД} \times 100\%. \quad (5.11)$$

6. **Рентабельність продажу**, яка показує величину прибутку або ж збитку, що надходить підприємству в кожній гривні від продажу продукції, товарів, робіт, послуг, і визначається за формулою:

$$P_{прод} = \frac{ФРОД}{ЧД} \times 100\%. \quad (5.12)$$

Розраховані показники рентабельності зводяться до таблиці, в якій визначається динаміка їх зміни.

Таблиця 5.1 – Зразок таблиці для аналізу показників, що характеризують рентабельність підприємства

Показник	Значення, %		Зміна значень на кінець періоду	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту
Рентабельність операційної діяльності				
Рентабельність звичайної діяльності				
Рентабельність господарської діяльності				
Рентабельність активів				
Рентабельність власного капіталу				
Рентабельність залученого капіталу				
Рентабельність реалізованої продукції				
Чиста рентабельність реалізації				
Рентабельність продажу				

За даними таблиці 5.1 проводиться аналіз рентабельності за розрахованими показниками та розробляються напрямки підвищення рентабельності.

5.2 П'ятифакторний аналіз зміни рентабельності

З метою проведення факторного аналізу рентабельності власного капіталу перетворимо формулу (5.7) так:

$$Р_{ВК} = а \times б \times в \times г \times д, \quad (5.13)$$

де **а** – чиста рентабельність;
б – коефіцієнт фінансового левириджу;
в – коефіцієнт поточної заборгованості;
г – коефіцієнт покриття;
д – коефіцієнт оборотності активів.

У таблиці 5.2 розрахуємо показники, за допомогою яких буде проводитись факторний аналіз рентабельності власного капіталу.

Таблиця 5.2 – Розрахунок показників для проведення факторного аналізу рентабельності власного капіталу

Показник	Методика розрахунку	Значення	
		Попередній рік (п)	Звітний рік (з)
Чиста рентабельність	$а = ЧП/ЧД(В)Р$		
Коефіцієнт фінансового левириджу	$б = А/ВК$		
Коефіцієнт поточної заборгованості	$в = ПЗ/А$		
Коефіцієнт покриття	$г = ОА/ПЗ$		
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$д = ЧД(В)Р/ОА$		
Коефіцієнт рентабельності	$Р_{ВК} = ЧП/ВК$		

Насамперед визначимо загальну зміну рентабельності власного капіталу за формулою:

$$\Delta Р_{ВК} = Р_{ВК}_з - Р_{ВК}_п, \quad (5.15)$$

де **Р_{ВК}_з** – рентабельність власного капіталу в звітному періоді;
Р_{ВК}_п – рентабельність власного капіталу в попередньому періоді.

Визначимо зміну рентабельності власного капіталу внаслідок зміни чистої рентабельності за формулою:

$$\Delta PVK^a = (a_3 - a_6) \times b_n \times v_n \times \Gamma_n \times D_n. \quad (5.16)$$

Визначимо зміну рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта фінансового левериджу за формулою:

$$\Delta PVK^b = a_3 \times (b_3 - b_n) \times v_n \times \Gamma_n \times D_n. \quad (5.17)$$

Визначимо зміну рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта поточної заборгованості за формулою:

$$\Delta PVK^B = a_3 \times b_3 \times (v_3 - v_n) \times \Gamma_n \times D_n. \quad (5.18)$$

Визначимо зміну рентабельності власного капіталу за рахунок зміни загальної ліквідності підприємства за формулою:

$$\Delta PVK^r = a_3 \times b_3 \times v_3 \times (\Gamma_3 - \Gamma_n) \times D_n. \quad (5.19)$$

Визначимо зміну рентабельності власного капіталу за рахунок зміни ефективності використання оборотних активів за формулою:

$$\Delta PVK^d = a_3 \times b_3 \times v_3 \times \Gamma_3 \times (D_3 - D_n). \quad (5.20)$$

Визначимо зміну рентабельності під впливом вищезазначених факторів за формулою:

$$\Delta PVK = \Delta PVK^a + \Delta PVK^b + \Delta PPK^B + \Delta PPK^r + \Delta PPK^d. \quad (5.21)$$

Результати аналізу узагальнимо в таблиці 5.3.

Таблиця 5.3 – Результати факторного аналізу зміни рентабельності

Показник	Вплив
Загальна зміна рентабельності власного капіталу	
в тому числі за рахунок зміни:	
- Чистої рентабельності	
- Коефіцієнта фінансового левериджу	
- Коефіцієнта поточної заборгованості	
- Коефіцієнта покриття	
- Коефіцієнта оборотності активів	

Кінцевим етапом проведення факторного аналізу є виявлення загальної зміни рентабельності, в тому числі за рахунок окремих факторів та розроблення на основі цього пропозицій щодо покращення рівня рентабельності власного капіталу.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке рентабельність?
2. Які показники належать до ресурсних показників рентабельності?
3. Які показники належать до витратних показників рентабельності?
4. Які показники характеризують прибутковість діяльності?
5. Чи позитивною є динаміка зміни розрахованих показників рентабельності? Чому?
6. Чи доцільно розрахувати показники рентабельності, якщо кінцевим показником діяльності підприємства є збиток?
7. За яким видом фінансових результатів розраховуються показники рентабельності?
8. Які фактори спричинили покращення значення коефіцієнта рентабельності власного капіталу, а які – погіршення?
9. Як змінилась рентабельність власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта покриття?
10. Як змінилась рентабельність власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта оборотності активів?
11. Як змінилась рентабельність власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта поточної заборгованості?
12. Яка динаміка зміни є позитивною для показників рентабельності – зростання чи зменшення?
13. Який економічний зміст показника рентабельності продажу?
14. Який економічний зміст розрахованого показника рентабельності власного капіталу?
15. Який економічний зміст розрахованого показника рентабельності операційної діяльності?
16. Який економічний зміст розрахованого показника рентабельності звичайної діяльності?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Заповніть пропущені слова.
Рівень рентабельності прямо пропорційний _____ і обернено пропорційний понесеним витратам, залученому капіталу, активам.
  - 1) боргу;
  - 2) прибутку;
  - 3) збитку;
  - 4) зносу.
2. До якої групи показників рентабельності належить показник рентабельності власного капіталу:
  - 1) ресурсних;
  - 2) доходних;
  - 3) витратних;
  - 4) окупності?

3. Якою буде рентабельність власного капіталу, якщо чистий дохід підприємства становить 10000 тис. грн, чистий прибуток – 800 тис. грн, а власний капітал – 1000 тис. грн:

- 1) 125%;
- 2) 80%;
- 3) 20%;
- 4) 100%?

4. За якою з наведених формул визначають рентабельність власного капіталу:

- 1) $R_{ВК} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}} \times 100\%$;
- 2) $R_{ВК} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий дохід}} \times 100\%$;
- 3) $R_{ВК} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \times 100\%$;
- 4) $R_{ВК} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Власний капітал}} \times 100\%$?

5. Якою буде рентабельність власного капіталу, якщо активи підприємства становлять 100 тис. грн, позичковий капітал – 60 тис. грн, прибуток до оподаткування – 16 тис. грн:

- 1) 40%;
- 2) 20%;
- 3) 30%;
- 4) 27%?

6. За факторними моделями рентабельності можна зробити висновок, що віддача власного капіталу підвищується при:

- 1) збільшенні частки власного капіталу в складі сукупного капіталу;
- 2) збільшенні частки залученого капіталу в складі сукупного капіталу;
- 3) зростанні значення коефіцієнта покриття;
- 4) зростанні чистого доходу.

7. Заповніть пропущену частину виразу.

Рівень рентабельності _____.

- 1) прямо пропорційний доходу та обернено пропорційний понесеним витратам, залученому капіталу, активам;
- 2) обернено пропорційний прибутку та прямо пропорційний понесеним витратам, залученому капіталу, активам;
- 3) прямо пропорційний прибутку та обернено пропорційний понесеним витратам, залученому капіталу, активам;
- 4) обернено пропорційний доходу та прямо пропорційний понесеним витратам, залученому капіталу, активам.

8. До якої групи показників рентабельності належить коефіцієнт рентабельності продажу:

- 1) витратних;
- 2) прибуткових;
- 3) ресурсних;
- 4) доходних?

9. Заповніть пропущену частину виразу.

Показник рентабельності показує, скільки _____ одержує підприємство при понесених витратах (вкладених активах, ресурсах) у його господарську діяльність у розмірі однієї гривні.

- 1) копійок доходу;
- 2) копійок прибутку;
- 3) гривень доходу;
- 4) гривень прибутку.

10. Якою буде рентабельність активів, якщо чистий дохід підприємства становить 5000 тис. грн, чистий прибуток – 800 тис. грн, а вартість активів – 10000 тис. грн:

- 1) 8%;
- 2) 50%;
- 3) 200%;
- 4) 16%?

11. Яка із груп показників вважається відносними показниками фінансових результатів:

- 1) ділової активності;
- 2) фінансової стійкості;
- 3) рентабельності;
- 4) майнового стану?

12. З позиції власника підприємства найбільш важливим є показник:

- 1) валовий прибуток;
- 2) операційний прибуток;
- 3) чистий прибуток;
- 4) прибуток до оподаткування.

13. Якою є чиста рентабельність активів, якщо чистий прибуток становить 75 тис. грн, чистий дохід – 1550 тис. грн, а середньорічна вартість майна – 1750 тис. грн:

- 1) 88,57%;
- 2) 4,29%;
- 3) 4,84%;
- 4) 75 тис. грн?

14. До якої групи показників рентабельності належить показник рентабельності активів:

- 1) витратних;
- 2) доходних;
- 3) ресурсних;
- 4) прибуткових?

15. Використання формули Дюпон дає можливість встановити:

- 1) взаємозв'язок між сумою отриманого прибутку, оборотністю авансованого капіталу та рентабельністю продажів;
- 2) взаємозв'язок між показниками рентабельності сукупних активів та його оборотності;
- 3) економічний ефект у результаті прискорення оборотності активів;
- 4) віддачу власного капіталу при збільшенні частки позикових коштів у складі сукупного капіталу.

16. Рентабельність – це:

- 1) абсолютний показник фінансового результату;
- 2) здатність підприємства самостійно фінансувати поточну діяльність;
- 3) здатність підприємства погасити короткострокові зобов'язання;
- 4) відносний показник прибутку підприємства або продукції.

17. До якої групи показників рентабельності належить показник рентабельності операційної діяльності:

- 1) ресурсних;
- 2) доходних;
- 3) витратних;
- 4) окупності?

18. До якої групи показників рентабельності належить показник операційної рентабельності реалізації:

- 1) ресурсних;
- 2) доходних;
- 3) витратних;
- 4) окупності?

Задачі до теми «Аналіз рентабельності підприємства»

Задача 1. За даними таблиці 5.4 розрахувати та проаналізувати ресурсні показники рентабельності: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність залученого капіталу.

Таблиця 5.4 – Вихідні дані для аналізу ресурсних показників рентабельності

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Загальна вартість майна	49985,00	50862,50
Власний капітал	26864,00	31387,00
Залучений капітал	23121,00	19475,50
Фінансовий результат від операційної діяльності	5218,00	8226,00
Чистий прибуток	708,00	4312,00

Розв'язок задачі 1

Проведемо аналіз рентабельності підприємства.

За формулою (5.6) розрахуємо показник рентабельності активів:

$$\text{Попередній рік: } P_a = \frac{708}{49985} \times 100\% = 1,42\%;$$

$$\text{Звітний рік: } P_a = \frac{4312}{50862,5} = 8,48\%.$$

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу визначимо за формулою (5.7):

$$\text{Попередній рік: } P_{вк} = \frac{708}{26864} \times 100\% = 2,64\%;$$

$$\text{Звітний рік: } P_{вк} = \frac{4312}{50862,5} \times 100\% = 13,74\%.$$

З метою визначення ефективності використання залученого капіталу визначимо рентабельність позикового капіталу за формулою (5.8):

$$\text{Попередній рік: } P_{зк} = \frac{708}{23121} \times 100\% = 3,06\%;$$

$$\text{Звітний рік: } P_{зк} = \frac{4312}{31387} \times 100\% = 22,14\%.$$

З метою детальнішого аналізу визначимо динаміку основних показників рентабельності та показників, які визначають їх рівень.

Таблиця 5.5 – Аналіз показників рентабельності підприємства

Показник	Значення, %		Відхилення значень звітного року	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне	Темп приросту, %
Коефіцієнт рентабельності активів	1,42	8,48	7,06	498,53
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	2,64	13,74	11,10	421,27
Коефіцієнт рентабельності залученого капіталу	3,06	22,14	19,08	623,04

З таблиці 5.5 видно, що на підприємстві спостерігається позитивна динаміка покращення рівня рентабельності підприємства. Перш за все, необхідно відзначити, що у звітному році зросла рентабельність активів підприємства. Якщо у попередньому році рентабельність активів становила 1,42%, то у звітному році – 8,48%, тобто зростання прибутковості у звітному році порівняно із попереднім становить 7,06%.

Зростання власного капіталу при зростанні величини чистого прибутку привело до того, що в звітному році рентабельність власного капіталу зросла на 11,1% та становить 13,74%.

Рентабельність залученого капіталу в попередньому році становила 3,06%, а в звітному році – 22,14%, тобто на 19,08% більше.

Таким чином, як видно із проведеного аналізу, в цілому на підприємстві відбулось підвищення рівня ресурсних показників рентабельності, що є позитивним явищем.

Задача 2. За даними таблиці 5.6 розрахувати та проаналізувати показники рентабельності: активів, власного капіталу, позикового капіталу, витрат, продажу.

Таблиця 5.6 – Вихідні дані для аналізу показників рентабельності

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Майно підприємства	10728,45	9866,3
Власний капітал	7808,75	7213,25
Позиковий капітал	2919,70	2653,05
Чистий дохід	8276,7	9448,6
Собівартість реалізованої продукції	7882,6	9032,7
Валовий прибуток	?	?
Чистий прибуток	1176,1	1353,7

Задача 3. За даними таблиці 5.7 розрахувати та проаналізувати ресурсні показники рентабельності.

Таблиця 5.7 – Вихідні дані для аналізу ресурсних показників рентабельності

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Загальна вартість майна підприємства	26943,6	29173,4
Власний капітал	24240,2	26409,0
Залучений капітал	2703,5	2764,4
Оборотні активи	16317,4	18376,0
Чистий дохід	36746,0	46723,0
Собівартість реалізованої продукції	46457,8	55716,4
Валовий прибуток	-9711,8	-8993,4
Чистий прибуток	1878,4	3064,9

Задача 4. За даними таблиці 5.8 розрахувати та проаналізувати такі коефіцієнти окупності та покриття: виробничих витрат, адміністративних витрат, витрат на збут.

Таблиця 5.8 – Вихідні дані для аналізу коефіцієнтів

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній період	Звітний період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	36570,8	44070,9
Собівартість реалізованої продукції	32909,5	43189,8
Адміністративні витрати	733,8	893,6
Витрати на збут	207,1	279,4
Чистий прибуток (збиток)	1582,0	-482,8

Задача 5. Провести факторний аналіз рентабельності власного капіталу за даними таблиці 5.9, використовуючи наведену нижче модель:

$$R_{VK} = \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{А}{ВК} \times \frac{ПЗ}{А} \times \frac{ОА}{ПЗ} \times \frac{ЧД}{ОА} = a \times б \times в \times г \times д.$$

Таблиця 5.9 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
а	-0,020	-0,120
б	1,310	1,360
в	0,230	0,270
г	0,640	0,550
д	5,990	4,340
R _{VK}	-0,025	-0,108

Задача 6. За даними таблиці 5.10 розрахувати та проаналізувати витратні показники рентабельності: рентабельність операційної діяльності, рентабельність звичайної діяльності, рентабельність господарської діяльності, рентабельність підприємства.

Таблиця 5.10 – Вихідні дані для аналізу ресурсних показників рентабельності

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Собівартість реалізованої продукції	747,8	1399,7
Валовий прибуток (збиток)	-140,2	119,7
Адміністративні витрати	5,4	62,0
Витрати на збут	10,0	79,0
Інші операційні витрати	7,1	113,2
Прибуток від операційної діяльності	10,6	87,2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	7,8	76,8
Прибуток від звичайної діяльності	3,1	72,6
Чистий прибуток	3,1	72,6

Задача 7. Використовуючи дані, наведені в таблиці 5.11, провести факторний аналіз рентабельності власного капіталу, використовуючи п'ятифакторну модель.

Таблиця 5.11 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу рентабельності власного капіталу

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
Рентабельність продажу	0,010	0,041
Коефіцієнт фінансового левериджу	1,861	1,620
Коефіцієнт поточної заборгованості	0,458	0,379
Коефіцієнт покриття	1,227	1,338
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,504	4,033
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,026	0,137

Практичне заняття 6

Аналіз ділової активності підприємства

МЕТА: узагальнити теоретичні питання з аналізу ділової активності та отримати практичні навички аналізу ділової активності підприємства на підставі його фінансової звітності.

ЗАВДАННЯ

6.1 Розрахувати та оцінити за декілька звітних періодів показники ділової активності.

6.2 Провести факторний аналіз коефіцієнта оборотності оборотних активів.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

6.1 Аналіз показників ділової активності

Ділова активність підприємства характеризується абсолютними та відносними показниками використання ресурсів і обсягами господарської діяльності.

Ділова активність підприємства (Business activity) – це процес управління ефективністю господарської діяльності суб'єктів економічних відносин, спрямований на забезпечення їх розвитку, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Ділова активність підприємства відображається в досягнутих абсолютних показниках, які характеризуються розміром обсягів господарської діяльності, доходу, фінансових результатів та податків.

Аналізуючи ступінь ділової активності підприємства, необхідно оцінити оптимальне співвідношення темпів зміни таких показників:

$$\text{ЧП} > \text{ЧД} > \text{А} > 1. \quad (6.1)$$

Дана залежність означає, що:

1) активи підприємства зростають;

2) порівняно зі зростанням активів чистий дохід зростає швидшими темпами, тобто майнові ресурси підприємства використовуються ефективніше;

3) найшвидшими темпами зростає прибуток.

Ефективність використання ресурсів визначається їх оборотністю, тобто оборотом, виміряним у часі.

З усіх активів підприємства лише невелика частина є вільною (грошові кошти в касі, на розрахунковому рахунку), інша – більша частина, постійно знаходиться в обігу.

Економічне значення оборотності полягає в тому, що від неї залежить величина необхідних підприємству активів для здійснення процесу виробництва та збуту продукції.

Швидкість обороту активів підприємства є однією з якісних характеристик його фінансової політики. Залежно від швидкості обертання, для забезпечення нормального ходу господарської діяльності необхідна різна величина окремих видів активів. Тому аналіз оборотності і використання активів має дуже важливе значення для фінансового стану підприємства.

При дослідженні ділової активності суб'єкта господарювання визначають показники ефективності використання окремих видів активів:

1) **коефіцієнт оборотності (Turnover Ratio)** – показник, який характеризує кількість оборотів, що їх здійснюють окремі види активів протягом звітного періоду. Коефіцієнт оборотності, визначений у гривнях, показує суму чистого доходу (виручки) підприємства на одну гривню окремих видів активів;

2) **тривалість обороту (Collection)** характеризується кількістю днів, протягом яких активи проходять усі стадії одного кругообороту;

3) **коефіцієнт закріплення (завантаження) активів (Fixation ratio)** (величина, обернена коефіцієнту оборотності) показує їх суму на 1 гривню чистого доходу, і характеризує поточну наявну потребу активів на звітну дату для здійснення певного обсягу господарської діяльності.

Показники ділової активності розраховуються на основі даних, що містяться у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» і формі № 1 «Баланс».

На законодавчому рівні питання визначення показників ділової активності регулюється «Положенням про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» від 26.01.2001 р.

Згідно з цією методикою аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів):

- коефіцієнта оборотності активів;
- коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості;
- коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості;
- тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- коефіцієнта оборотності матеріальних запасів;

- коефіцієнта оборотності основних засобів (фондовіддачі);
- коефіцієнта оборотності власного капіталу.

Коефіцієнт оборотності активів обчислюється як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини підсумку балансу підприємства і характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення:

$$\text{Коб}_a = \frac{\text{ЧД}}{\text{А}}, \quad (6.2)$$

де **ЧД** – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції;
А – середньорічна вартість майна підприємства.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, а також розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством:

$$\text{Коб}_{дз} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ДЗ}}, \quad (6.3)$$

де **ДЗ** – середньорічні залишки дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості і показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, а також розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству:

$$\text{Коб}_{кз} = \frac{\text{ЧД}}{\text{КЗ}}, \quad (6.4)$$

де **КЗ** – середньорічна вартість кредиторської заборгованості.

Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта

оборотності дебіторської або кредиторської заборгованості і показує середній період погашення відповідної заборгованості підприємства:

$$\text{Тоб}_{\text{ДЗ}} = \frac{360}{\text{Коб}_{\text{ДЗ}}}, \quad (6.5)$$

$$\text{Коб}_{\text{КЗ}} = \frac{360}{\text{Коб}_{\text{КЗ}}}. \quad (6.6)$$

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріальних запасів і характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства:

$$\text{Коб}_{\text{МЗ}} = \frac{\text{С}}{\text{МЗ}}, \quad (6.7)$$

де **С** – собівартість реалізованої продукції;

МЗ – середньорічна вартість матеріальних запасів.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Він показує ефективність використання основних засобів підприємства:

$$\text{ФВ} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ОЗ}}, \quad (6.8)$$

де **ОЗ** – середньорічна вартість основних засобів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства:

$$\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ВК}}, \quad (6.9)$$

де **ВК** – середньорічна вартість власного капіталу.

Розраховані показники зводяться до таблиці 6.1, в якій визначається динаміка їх зміни.

Таблиця 6.1 – Зразок таблиці для аналізу показників, що характеризують ділову активність підприємства

Показник	Значення		Зміна значень на кінець періоду	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту, %
Середньорічна вартість активів, тис. грн				
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн				
Чистий прибуток (збиток), тис. грн				
Коефіцієнт оборотності активів, оборотів				
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, оборотів				
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, оборотів				
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів				
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів				
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, оборотів				
Коефіцієнт оборотності основних засобів, оборотів				
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, оборотів				

За даними таблиці 6.1 перш за все порівнюються темпи приросту активів, чистого доходу та чистого прибутку і робиться попередній висновок про рівень ділової активності підприємства.

На основі аналізу динаміки зміни розрахованих показників формують остаточний висновок про рівень ділової активності із зазначенням пропозицій щодо їх покращення.

6.2 Факторний аналіз коефіцієнта оборотності оборотних активів

Для факторного аналізу запропонована розширена модель коефіцієнта оборотності оборотних коштів, яка має вигляд:

$$K_{\text{оок}} = \frac{BP}{BZ + DZ + NB + GK + GP + T}, \quad (6.10)$$

де **BP** – виручка від реалізації;
BZ – виробничі запаси;
DZ – дебіторська заборгованість;
NB – незавершене виробництво;
GK – грошові кошти;
GP – готова продукція;
T – товари.

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за початковий період:

$$K_{\text{оок п}} = \frac{BP_{\text{п}}}{BZ_{\text{п}} + DZ_{\text{п}} + NB_{\text{п}} + GK_{\text{п}} + GP_{\text{п}} + T_{\text{п}}}. \quad (6.11)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що виручку підприємство отримає на рівні звітнього періоду, а інші показники залишаться на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум1}} = \frac{BP_{\text{з}}}{BZ_{\text{п}} + DZ_{\text{п}} + NB_{\text{п}} + GK_{\text{п}} + GP_{\text{п}} + T_{\text{п}}}. \quad (6.12)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що підприємство отримає виручку; величина запасів буде на рівні звітнього періоду, а інші показники залишаться на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум2}} = \frac{BP_{\text{з}}}{BZ_{\text{з}} + DZ_{\text{п}} + NB_{\text{п}} + GK_{\text{п}} + GP_{\text{п}} + T_{\text{п}}}. \quad (6.13)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що підприємство отримає виручку, величина запасів і дебіторська заборгованість будуть на рівні звітнього періоду, а інші показники залишаться на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум3}} = \frac{BP_{\text{з}}}{BZ_{\text{з}} + DZ_{\text{з}} + NB_{\text{п}} + GK_{\text{п}} + GP_{\text{п}} + T_{\text{п}}}. \quad (6.14)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що підприємство отримає виручку; величина запасів, дебіторської заборгованості та незавершеного виробництва будуть на рівні звітнього

періоду, а інші показники залишаються на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум4}} = \frac{BP_3}{BZ_3 + DZ_3 + NB_3 + GK_n + GP_n + T_n}. \quad (6.15)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що підприємство отримає виручку; величина запасів, величина дебіторської заборгованості, незавершеного виробництва, грошових коштів будуть на рівні звітного періоду, а інші показники залишаються на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум5}} = \frac{BP_3}{BZ_3 + DZ_3 + NB_3 + GK_3 + GP_n + T_n}. \quad (6.16)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за умови, що підприємство отримає виручку; величини запасів, дебіторської заборгованості, незавершеного виробництва, грошових коштів та готової продукції будуть на рівні звітного періоду, а величина товарів залишиться на рівні початкового періоду:

$$K_{\text{оок ум6}} = \frac{BP_3}{BZ_3 + DZ_3 + NB_3 + GK_3 + GP_3 + T_n}. \quad (6.17)$$

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за звітний період:

$$K_{\text{оок з}} = \frac{BP_3}{BZ_3 + DZ_3 + NB_3 + GK_3 + GP_3 + T_3}. \quad (6.18)$$

Для визначення впливу факторів на коефіцієнт оборотності оборотних коштів проведемо такі розрахунки:

- визначимо загальну зміну коефіцієнта оборотності:

$$\Delta K_{\text{оок}} = K_{\text{оок з}} - K_{\text{оок п}}; \quad (6.19)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни виручки від реалізації:

$$\Delta K_{\text{оок BP}} = K_{\text{оок ум1}} - K_{\text{оок п}}; \quad (6.20)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни виробничих запасів:

$$\Delta K_{\text{оок ВЗ}} = K_{\text{оок ум2}} - K_{\text{оок ум1}} ; \quad (6.21)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни величини дебіторської заборгованості:

$$\Delta K_{\text{оок ДЗ}} = K_{\text{оок ум3}} - K_{\text{оок ум2}} ; \quad (6.22)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни незавершеного виробництва:

$$\Delta K_{\text{оок НЗ}} = K_{\text{оок ум4}} - K_{\text{оок ум3}} ; \quad (6.23)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни грошових коштів:

$$\Delta K_{\text{оок ГК}} = K_{\text{оок ум5}} - K_{\text{оок ум4}} ; \quad (6.24)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни готової продукції:

$$\Delta K_{\text{оок ГП}} = K_{\text{оок ум6}} - K_{\text{оок ум5}} ; \quad (6.25)$$

- визначимо зміну коефіцієнта оборотності за рахунок зміни величини товарів:

$$\Delta K_{\text{оок Т}} = K_{\text{оок з}} - K_{\text{оок ум6}} . \quad (6.26)$$

Після проведених розрахунків здійснюється аналіз зміни коефіцієнта оборотності в цілому, в тому числі за рахунок окремих факторів.

Результати проведених розрахунків оформлюються у вигляді таблиці 6.2.

На підставі аналізу позитивного чи негативного впливу окремих факторів розробляються пропозиції щодо покращення значення показника оборотності оборотних коштів.

Таблиця 6.2 – Результати факторного аналізу зміни коефіцієнта оборотності оборотних коштів

Показник	Вплив
Загальна зміна коефіцієнта оборотності оборотних коштів	
в тому числі за рахунок зміни:	
- Виручки від реалізації	
- Виробничих запасів	
- Незавершеного виробництва	
- Дебіторської заборгованості	
- Грошових коштів та їх еквівалентів	
- Готової продукції	
- Товарів	

Запитання для самоконтролю

1. Що таке ділова активність?
2. Які є абсолютні показники ділової активності?
3. Яким чином на підставі звітності без розрахунку коефіцієнтів можна проаналізувати попередньо рівень ділової активності?
4. Який зв'язок між коефіцієнтом оборотності та завантаження?
5. Як в загальному вигляді визначаються показники оборотності?
6. Як в загальному вигляді визначаються показники тривалості обороту?
7. Як змінились показники оборотності на аналізованому підприємстві? Чи є це позитивною динамікою?
8. Яка динаміка зміни коефіцієнта тривалості обороту вважається позитивною?
9. Який економічний зміст показників оборотності?
10. Як визначається коефіцієнт оборотності виробничих запасів?
11. Яка динаміка зміни коефіцієнта завантаження вважається позитивною?
12. Чи є оптимальною заборгованість підприємства, і чому?
13. Який економічний зміст розрахованого показника оборотності власного капіталу?
14. Які фактори позитивно вплинули за зміну коефіцієнта оборотності оборотних коштів, а які – негативно?

Тестові завдання для самоконтролю

1. *Якщо активи підприємства становлять 200 тис. грн, а чистий дохід – 60 тис. грн, то коефіцієнт оборотності активів становитиме:*
  - 1) 3,33 обороти;
  - 2) 40 оборотів;
  - 3) 0,3 обороти;
  - 4) 140 тис. грн.
2. *Основними абсолютними показниками, які характеризують ділову активність підприємства, виступають:*
  - 1) оборотні активи;
  - 2) власний капітал;
  - 3) залучений капітал;
  - 4) фінансові результати.
3. *У звітному періоді використання активів підприємства буде ефективнішим, ніж у попередньому, якщо:*
  - 1) темпи приросту чистого прибутку будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого доходу менші;

- 2) темпи приросту чистого прибутку більші за темпи приросту чистого доходу, а темпи приросту чистого доходу більші за темпи приросту активів;
- 3) темпи приросту чистого доходу будуть більші за темпи приросту активів, а темпи приросту чистого прибутку менші;
- 4) темпи приросту активів будуть більші за темпи приросту чистого доходу та чистого прибутку.

4. Швидкість обертання фінансових ресурсів підприємства визначають та аналізують за допомогою:

- 1) коефіцієнтів рентабельності;
- 2) коефіцієнтів ліквідності;
- 3) коефіцієнтів ділової активності;
- 4) коефіцієнтів фінансової стійкості.

5. Показник, який характеризує кількість оборотів, здійснених активами або окремими складовими протягом періоду, – це коефіцієнт:

- 1) оборотності;
- 2) тривалості обороту;
- 3) закріплення активів;
- 4) ліквідності.

6. Яким буде коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, якщо дебіторська заборгованість підприємства становить 50 тис. грн, запаси – 60 тис. грн, а чистий дохід – 360 тис. грн:

- 1) 7,2 обороти;
- 2) 6 оборотів;
- 3) 3,27 оборотів;
- 4) 36 оборотів?

7. Формула розрахунку коефіцієнта оборотності оборотних активів має вигляд:

- 1) $K_{\text{обОА}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Чистий дохід}}$;
- 2) $K_{\text{обОА}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Оборотні активи}}$;
- 3) $K_{\text{обОА}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Чистий прибуток}}$;
- 4) $K_{\text{обОА}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Оборотні активи}}$.

8. Виходячи зі значень коефіцієнта оборотності активів на різних підприємствах, наведених на рисунку б.1, вкажіть на якому з підприємств показник має позитивну динаміку:

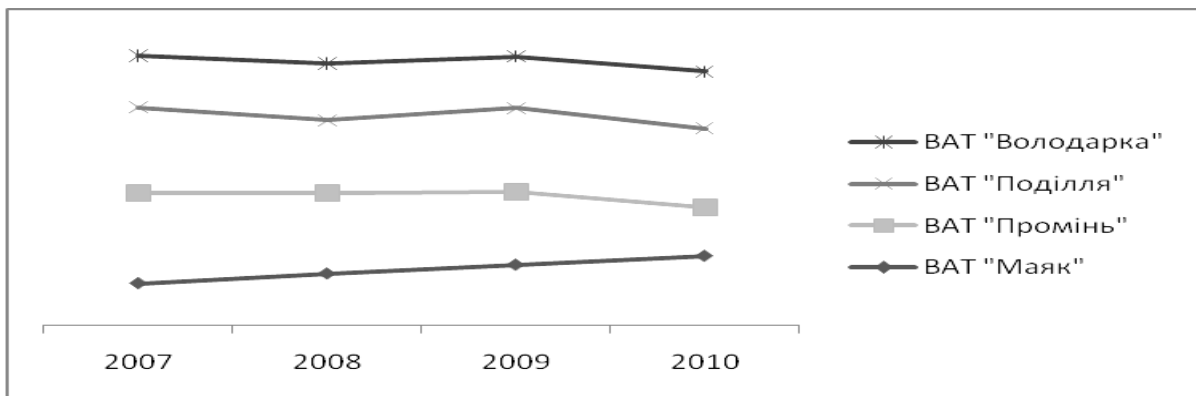

Рисунок 6.1 – Значення коефіцієнта оборотності активів

- 1) VAT «Володарка»;
- 2) VAT «Поділля»;
- 3) VAT «Промінь»;
- 4) VAT «Маяк».

9. Якою буде рентабельність власного капіталу, якщо активи підприємства становлять 100 тис. грн, позичковий капітал – 60 тис. грн, прибуток до оподаткування – 16 тис. грн:

- 1) 40%;
- 2) 20%;
- 3) 30%;
- 4) 27%?

10. Який із зазначених показників не належить до показників ділової активності:

- 1) коефіцієнт завантаження;
- 2) коефіцієнт рентабельності;
- 3) коефіцієнт оборотності;
- 4) коефіцієнт тривалості обороту?

11. Формула розрахунку коефіцієнта оборотності власного капіталу має вигляд:

- 1) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$;
- 2) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Власний капітал}}$;
- 3) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий дохід}}$;
- 4) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}}$.

12. Який із зазначених показників характеризує ефективність використання оборотних активів:

- 1) фондівдача;
- 2) коефіцієнт ефективності;
- 3) коефіцієнт оборотності;
- 4) коефіцієнт покриття?

13. Показники оборотності вимірюються у:

- 1) днях;
- 2) гривнях;
- 3) відсотках;
- 4) оборотах.

14. За даними бухгалтерської звітності тривалість обороту основних засобів в днях визначається як відношення:

- 1) 360 днів до коефіцієнта оборотності оборотних активів;
- 2) виручки від реалізації до середньорічної вартості оборотних активів;
- 3) середньорічної вартості активів до виручки від реалізації;
- 4) 360 днів до середньорічної вартості оборотних активів.

15. Формула розрахунку коефіцієнта оборотності власного капіталу має вигляд:

- 1) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$;
- 2) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Власний капітал}}$;
- 3) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий дохід}}$;
- 4) $\text{Коб}_{\text{ВК}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}}$.

16. Який із зазначених показників характеризує ефективність використання оборотних активів:

- 1) фондівдача;
- 2) коефіцієнт ефективності;
- 3) коефіцієнт оборотності;
- 4) коефіцієнт покриття?

17. За даними бухгалтерської звітності тривалість обороту основних засобів в днях визначається як відношення:

- 1) 360 днів до коефіцієнта оборотності оборотних активів;
- 2) виручки від реалізації до середньорічної вартості оборотних активів;

- 3) середньорічної вартості активів до виручки від реалізації;
- 4) 360 днів до середньорічної вартості оборотних активів.

18. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується за формулою:

- 1) $\text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Дебіторська заборгованість}}$;
- 2) $\text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Дебіторська заборгованість}}$;
- 3) $\text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Чистий дохід}}$;
- 4) $\text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Чистий прибуток}}$.

Задачі до теми «Аналіз ділової активності підприємства»

Задача 1. Розрахувати та проаналізувати коефіцієнти: оборотності активів, оборотності власного капіталу, оборотності дебіторської заборгованості за даними таблиці 6.3.

Таблиця 6.3 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів оборотності

Показник	Попередній рік	Звітний рік
Вартість майна підприємства	49985,00	50862,50
Вартість власного капіталу	26864,00	31387,00
Вартість дебіторської заборгованості	11242,00	11462,50
Чистий дохід від реалізації продукції	70254,00	103962,00

Розв'язок задачі 1

Коефіцієнт оборотності активів визначимо за формулою (6.2):

$$\text{Попередній рік: } \text{Коб}_a = \frac{70254}{49985} = 1,41 \text{ оборотів;}$$

$$\text{Звітний рік: } \text{Коб}_a = \frac{103962}{50862,5} = 2,04 \text{ оборотів.}$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості визначимо за формулою (6.3):

$$\text{Попередній рік: } \text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{70254}{11242} = 6,25 \text{ оборотів;}$$

$$\text{Звітний рік: } \text{Коб}_{\text{ДЗ}} = \frac{103962}{11462,5} = 9,07 \text{ оборотів.}$$

Коефіцієнт оборотності власного капіталу визначимо за формулою (6.9):

$$\text{Попередній рік: } \text{Коб}_{\text{вк}} = \frac{70254}{26864} = 2,62 \text{ оборотів;}$$

$$\text{Звітний рік: } \text{Коб}_{\text{вк}} = \frac{103962}{31387} = 3,31 \text{ оборотів.}$$

Результати розрахунків зводимо у таблицю 6.4.

Таблиця 6.4 – Аналіз показників ділової активності підприємства

Показник	Значення, оборотів		Відхилення значень попереднього року від звітного	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне	Темп приросту, %
Коефіцієнт оборотності активів	1,41	2,04	0,64	45,43
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,62	3,31	0,70	26,66
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,25	9,07	2,82	45,13

З таблиці 6.4 видно, що на підприємстві покращився рівень ділової активності, оскільки усі показники оборотності мали динаміку зростання. Зокрема, коефіцієнт оборотності активів в звітному році зріс на 45,43% та становить 2,04 обороти.

Отже, підприємству необхідно і надалі підвищувати рівень ділової активності.

Задача 2. Розрахувати та проаналізувати коефіцієнти: оборотності активів, оборотності оборотних активів, оборотності власного капіталу, оборотності дебіторської заборгованості, оборотності запасів за даними таблиці 6.5.

Таблиця 6.5 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів ділової активності

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Вартість майна підприємства	4645	5012
Вартість власного капіталу	2217	2216,5
Вартість оборотних активів	2428	2795,5
Вартість запасів	1000	1500
Вартість дебіторської заборгованості	780	650
Чистий дохід від реалізації продукції	2564	4058

Задача 3. Визначити строк погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей, використовуючи дані, наведені в таблиці 6.6.

Таблиця 6.6 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів

Показник	Значення, оборотів	
	Попередній рік	Звітний рік
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,09	6,37
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,85	3,09
Тривалість звітного періоду, днів	360	360

Задача 4. Провести факторний аналіз коефіцієнта оборотності оборотних активів, за даними, що наведені в таблиці 6.7, використовуючи наведену нижче модель:

$$K_{\text{Оок}} = \frac{ВР}{ВЗ + ДЗ + НВ + ГК + ГП + Т}$$

Таблиця 6.7 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу коефіцієнта оборотності оборотних активів

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Виручка від реалізації	6548,9	7756,4
Виробничі запаси	2543,8	2987,9
Дебіторська заборгованість	543,9	221,3
Незавершене виробництво	1034,5	1034,5
Грошові кошти	2976,9	3219,4
Готова продукція	987,5	1054,3
Товари	1187,5	976,5

Практичне заняття 7

Аналіз грошових коштів підприємства

МЕТА: узагальнити отримані теоретичні знання з аналізу руху грошових коштів та отримати практичні навички аналізу руху грошових коштів підприємства на основі його фінансової звітності.

ЗАВДАННЯ

7.1 Проаналізувати рух грошових коштів за два роки на основі форми звітності № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

7.2 Проаналізувати ефективність використання коштів підприємства.

7.3 Провести факторний аналіз грошових коштів підприємства.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

7.1 Аналіз руху грошових коштів за два роки на основі форми звітності № 3 «Звіт про рух грошових коштів»

Звіт про рух грошових коштів (Cash Flow Statement) – це звіт про надходження і видатки грошових коштів та їх еквівалентів у результаті всіх видів діяльності підприємства за звітний період.

Рух коштів відображається в звіті про рух грошових коштів у розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Операційна діяльність (Operating Activity) – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Надходження грошових коштів від операційної діяльності пов'язано, в першу чергу, з виручкою від реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг, а також з авансами від покупців і замовників.

Вибуття грошових коштів пов'язано з платежами за рахунками постачальників й інших контрагентів, виплатою заробітної плати працівникам, відрахуваннями в фонд заробітної плати і забезпечення, розрахунками з бюджетом по податках.

Інвестиційна діяльність (Investment Activity) – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності пов'язаний з придбанням (реалізацією) майна довготривалого користування. Перш за все це стосується надходження (вибуття) основних засобів і

нематеріальних активів. Також враховується рух грошових коштів, пов'язаний із здійсненням довгострокових фінансових вкладів в інші організації, випуском облігацій та інших цінних паперів довгострокового характеру.

Фінансова діяльність (Financial Activity) – це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та (або) складу власного і позикового капіталу (які не є результатом операційної діяльності).

Фінансова діяльність підприємства пов'язана зі здійсненням короткострокових фінансових вкладів, випуском облігацій і цінних паперів короткострокового характеру, вибуттям раніше придбаних акцій, облігацій на строк до 12 місяців.

Аналіз проведемо окремо за кожним видом діяльності і подамо його у вигляді таблиці 7.1.

Таблиця 7.1 – Зразок таблиці для аналізу руху грошових коштів підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	Значення, тис. грн	Питома вага за видом діяльності, %	Значення, тис. грн	Питома вага за видом діяльності, %
1	2	3	4	5
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності				
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Повернення податків і зборів				
у тому числі податку на додану вартість				
Цільового фінансування				
Надходження від отримання субсидій, дотацій				
Надходження авансів від покупців і замовників				
.....				
Інші платежі				
Чистий рух коштів від операційної діяльності				
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій				
необоротних активів				
Надходження від отриманих: відсотків				
дивідендів				

Продовження таблиці 7.1

1	2	3	4	5
Надходження від деривативів				
Надходження від погашення позик				
.....				
Інші надходження				
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій				
необоротних активів				
.....				
Інші платежі				
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності		100		100
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Надходження від: Власного капіталу				
Отримання позик				
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві				
Інші надходження				
Витрачання на: Викуп власних акцій				
Погашення позик				
Сплату дивідендів				
Витрачання на сплату відсотків				
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди		100		100
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві				
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах				
Інші платежі				
Чистий рух коштів від фінансової діяльності				
Чистий рух грошових коштів за звітний період				
<i>Залишок коштів на початок року</i>				
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів				
<i>Залишок коштів на кінець року</i>				

Дослідження грошових потоків за видами діяльності підприємства спрямовується на визначення показників чистого руху грошових коштів, який визначають як арифметичну суму руху коштів від усіх видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

На основі даних таблиці 7.1 визначають, які саме надходження й видаток коштів в розрізі окремих видів діяльності найбільше вплинули на загальну величину грошового потоку в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

7.2 Аналіз ефективності використання коштів підприємства

Проаналізувавши рух коштів за даними форми № 3, необхідно проаналізувати грошові кошти на основі таких показників:

1. Оборотність коштів у розрахунках:

$$O_{\Gamma} = \frac{ЧД}{K_{розр}}, \quad (7.1)$$

де **ЧД** – чистий дохід (виручка від реалізації);

K_{розр} – кошти у розрахунках (грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками).

2. Тривалість періоду обороту коштів у розрахунках:

$$T_o = \frac{365}{O_{\Gamma}}, \quad (7.2)$$

де **T_o** – тривалість періоду обороту;

365 – тривалість періоду (днів);

O_Г – оборотність коштів у розрахунках за період.

3. Мінімальна сума грошей, необхідна для проведення господарських операцій:

$$\Gamma_{\text{м}} = \frac{В_{\text{оп}}}{O_{\Gamma}}, \quad (7.3)$$

де **Г_м** – мінімальна сума грошей, яка повинна бути в розпорядженні підприємства для проведення розрахунків;

В_{оп} – операційні витрати (витрати грошей на купівлю товару і сировини, заробітну плату, виплату відсотків, дивідендів);

O_Г – оборотність коштів у розрахунках за період.

4. Коефіцієнт участі грошових коштів в оборотному капіталі:

$$КУГ = \frac{К_{розр}}{ОА}, \quad (7.4)$$

де **КУГ** – коефіцієнт участі грошових коштів в оборотному капіталі;
ОА – середня сума оборотних активів підприємства.

Результати аналізу подати у вигляді таблиці 7.2, після якої проводиться аналіз розрахованих показників.

Таблиця 7.2 – Зразок таблиці для аналізу показників, що характеризують ефективність використання грошових коштів підприємства

Показник	Значення		Зміна значень на кінець періоду	
	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютна	Темп приросту, %
Середній залишок коштів у розрахунках, тис. грн				
Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках, оборотів				
Тривалість періоду обороту коштів у розрахунках, днів				
Мінімальна сума грошей, потрібна для ведення господарських операцій, тис. грн				
Коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах				

Під час аналізу потрібно звернути увагу на динаміку коефіцієнта оборотності коштів у розрахунках, порівняти розраховану мінімальну суму грошей, необхідну для проведення господарських операцій, із фактичною для визначення ефективності господарювання.

7.3 Факторний аналіз грошових коштів підприємства

Факторний аналіз грошових коштів підприємства здійснюється на основі балансової факторної моделі, у якій результативний показник (залишки грошових коштів) визначається як алгебраїчна сума чинників (інших елементів балансу).

Факторна модель грошових коштів будується відповідно до балансового рівняння, яке характеризує взаємозв'язок між активами, власним капіталом і зобов'язаннями:

$$A=K+Z, \quad (7.5)$$

де **A** – активи підприємства;
K – капітал підприємства;
Z – зобов'язання підприємства.

Концентрація складових рівняння (7.5) дозволяє визначити місце грошових потоків у балансовому рівнянні:

$$НА + (ОА - ГК) + ГК + В = (К - РП) + РП + ЗМВП + ДЗ + ПЗ + Д, \quad (7.6)$$

де **НА** – необоротні активи;
ОА – оборотні активи;
ГК – грошові кошти;
В – витрати майбутніх періодів;
К – власний капітал;
РП – реінвестований прибуток;
ЗМВП – забезпечення майбутніх витрат і платежів;
ДЗ – довгострокові зобов'язання;
ПЗ – поточні зобов'язання;
Д – доходи майбутніх періодів.

Здійснивши перетворення балансового рівняння (7.6), можна побудувати адитивну факторну модель грошових коштів:

$$ГК = РП + (К - РП) + ЗМВП + ДЗ + ПЗ + Д - НА - (ОА - ГК) - В. \quad (7.7)$$

Оцінювання впливу чинників на зміну залишків грошових коштів за факторною моделлю (7.7) здійснюється методом прямого рахунку, на основі рівняння:

$$\Delta ГК = \Delta РП + \Delta (К - РП) + \Delta ЗМВП + \Delta ДЗ + \Delta ПЗ + \Delta Д - \Delta НА - \Delta (ОА - ГК) - \Delta В, \quad (7.8)$$

де Δ – абсолютна зміна відповідного показника.

Після проведених розрахунків аналізуємо загальну зміну грошових коштів в цілому, визначаємо вплив зміни окремих складових на зміну грошових коштів та пропонуємо шляхи збільшення величини грошових коштів.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте означення поняття «рух грошових коштів».

2. Які особливості визначення руху грошових коштів в результаті операційної діяльності?

3. За якими видами діяльності визначається рух грошових коштів?

4. Які фактори вплинули на зміну величини грошових коштів підприємства?

5. За якими показниками аналізують ефективність використання грошових коштів?

6. За допомогою якого методу здійснюється оцінювання впливу чинників на зміну залишків грошових коштів?

Тестові завдання для самоконтролю

1. *Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про рух коштів у результаті:*

- 1) операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- 2) операційної, фінансової та звичайної діяльності;
- 3) основної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- 4) основної, інвестиційної та звичайної діяльності.

2. *Швидкість обертання фінансових ресурсів підприємства визначають та аналізують за допомогою:*

- 1) коефіцієнтів рентабельності;
- 2) коефіцієнтів ліквідності;
- 3) коефіцієнтів ділової активності;
- 4) коефіцієнтів фінансової стійкості.

3. *Які з перерахованих видів операцій, пов'язаних із рухом грошових коштів не належать до фінансової діяльності:*

- 1) надходження від реалізації необоротних активів 40 тис. грн;
- 2) отримання позики в розмірі 15 тис. грн;
- 3) сплата дивідендів в розмірі 5 тис. грн;
- 4) погашення позики в розмірі 20 тис. грн?

4. *Непрямо́й метод складання звіту про рух грошових коштів передбачає:*

- 1) додавання всіх фактичних надходжень грошових коштів і віднімання всіх фактичних витрат грошових коштів;
- 2) додавання всіх фактичних надходжень грошових коштів;
- 3) додавання всіх фактичних витрат грошових коштів;
- 4) зміну чистого прибутку або збитку із відповідними коригуваннями.

5. *Заповніть пропущені слова. Згідно з П(С)БО, _____ діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а*

також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

- 1) інвестиційна;
- 2) операційна;
- 3) фінансова;
- 4) звичайна.

6. Заповніть пропущені слова. Згідно з П(С)БО, _____ діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

- 1) інвестиційна;
- 2) операційна;
- 3) фінансова;
- 4) звичайна.

7. Із якими операціями пов'язаний рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності:

- 1) придбанням (реалізацією) майна довготривалого користування;
- 2) випуском облігацій і цінних паперів короткострокового характеру;
- 3) виконання робіт і надання послуг;
- 4) виплатою дивідендів?

8. Чистий рух грошових коштів підприємства за звітний період дорівнює:

- 1) залишку грошових коштів та їх еквівалентів на кінець періоду;
- 2) сумі чистого руху грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- 3) різниці між залишком грошових коштів на початок періоду та залишком грошових коштів на кінець періоду;
- 4) сумі вхідних грошових потоків по підприємству за звітний період.

9. Підприємство має кошти у розрахунках в розмірі 150 тис. грн, загальна величина оборотних активів – 300 тис. грн. Значення коефіцієнта участі грошових коштів в оборотному капіталі становить:

- 1) 2;
- 2) 150 тис. грн;
- 3) 0,5;
- 4) 300 тис. грн.

10. Яке з даних надходжень грошових коштів не є надходженням від інвестиційної діяльності:

- 1) реалізація необоротних активів;
- 2) реалізація майнових комплексів;
- 3) реалізація необоротних активів;

4) надходження власного капіталу?

11. У Звіті про рух коштів надходження від випуску акцій мають класифікуватися як надходження коштів від:

- 1) кредитної діяльності;
- 2) операційної діяльності;
- 3) інвестиційної діяльності;
- 4) фінансової діяльності.

12. До відтоку коштів від інвестиційної діяльності належать:

- 1) виплата дивідендів;
- 2) сплата податків;
- 3) покупка цінних паперів;
- 4) придбання нематеріальних активів.

13. До типових прикладів руху коштів в межах якої діяльності належать такі: випуск власного капіталу; отримання позик та їх погашення; викуп акцій власної емісії; сплата дивідендів:

- 1) операційної;
- 2) інвестиційної;
- 3) фінансової;
- 4) звичайної?

14. До відтоку коштів від інвестиційної діяльності належать:

- 1) виплата дивідендів;
- 2) сплата податків;
- 3) придбання цінних паперів;
- 4) придбання нематеріальних активів.

15. До типових прикладів руху коштів у результаті _____ діяльності потрібно віднести: надходження коштів від реалізації продукції (товарів, послуг); надходження коштів за надання права користування активами (оренда, ліцензії); платежі постачальникам; виплати працівникам; сплата податків тощо:

- 1) операційної;
- 2) інвестиційної;
- 3) фінансової;
- 4) звичайної.

16. Відомі такі дані з балансу підприємства: оборотні активи – 100 тис. грн, власний капітал – 250 тис. грн, довгострокові зобов'язання – 20 тис. грн, поточні зобов'язання – 30 тис. грн. Вартість необоротних активів становитиме:

- 1) 250 тис. грн;

- 2) 200 тис. грн;
- 3) 50 тис. грн;
- 4) 75 тис. грн.

17. До грошових потоків від операційної діяльності не належать:

- 1) надходження коштів від реалізації продукції;
- 2) виплата дивідендів;
- 3) сплата штрафів і неустойок;
- 4) виплата заробітної плати.

18. У звіті про рух коштів надходження від випуску акцій мають класифікуватися як надходження коштів від:

- 1) кредитної діяльності;
- 2) операційної діяльності;
- 3) інвестиційної діяльності;
- 4) фінансової діяльності.

19. Головною метою звіту про рух коштів є надання необхідної інформації про:

- 1) розбіжності між чистим прибутком і пов'язаними з ним надходженнями і витратою коштів;
- 2) здатність підприємства створювати в майбутньому додатний чистий рух коштів;
- 3) надходження і витрати коштів підприємства протягом звітного періоду;
- 4) оцінювання джерел фінансування за їх вартістю.

20. Оборотність коштів у розрахунках визначається за формулою:

- 1) $\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Кошти у розрахунках}}$;
- 2) $\frac{\text{Кошти у розрахунках}}{\text{Чистий прибуток}}$;
- 3) $\frac{\text{Кошти у розрахунках}}{\text{Чистий дохід}}$;
- 4) $\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Кошти у розрахунках}}$.

Задачі до теми «Аналіз руху грошових коштів підприємства»

Задача 1. Провести розрахунок мінімальної суми грошей, необхідної підприємству в звітному періоді, та зробити висновок про ефективність використання коштів за даними таблиці 7.3.

Таблиця 7.3 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів мінімальної суми грошей, необхідної підприємству

Показник	Значення, тис. грн
Операційні витрати	6632,2
Чистий дохід	34994,5
Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості	2348,62

Розв'язок задачі 1

Розрахуємо коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках, використовуючи формулу (7.1):

$$O_{\Gamma} = \frac{34994,5}{2348,62} = 14,9 \text{ оборотів.}$$

Наступний показник, який характеризує ефективність використання руху грошових коштів – тривалість періоду обороту, який визначається за формулою (7.2):

$$T_{O} = \frac{365}{14,9} = 24,5 \text{ днів.}$$

Визначимо мінімальну суму грошей, необхідну для проведення господарських операцій, з метою визначення ефективності використання грошових коштів, яка визначається за формулою (7.3):

$$G_{M} = \frac{6632,2}{14,9} = 445,23 \text{ тис. грн.}$$

Зважаючи на те, що мінімальна сума грошей є суттєво меншою за фактично використовувану на підприємстві, можна зробити висновок про неефективне використання коштів у розрахунках. Отже, підприємству потрібно вжити заходів щодо покращення ефективності використання коштів у розрахунках.

Задача 2. Провести розрахунок мінімальної суми грошей, необхідної підприємству в звітному періоді, за даними таблиці 7.4 та зробити висновок про ефективність використання коштів.

Таблиця 7.4 – Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів мінімальної суми грошей, необхідної підприємству

Показник	Значення, тис. грн
Операційні витрати	99762,3
Чистий дохід	95172,3
Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості	3600,9

Задача 3. Проаналізувати рух грошових коштів від інвестиційної діяльності за даними таблиці 7.5.

Таблиця 7.5 – Вихідні дані для аналізу руху грошових коштів від інвестиційної діяльності

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	Значення, тис. грн	Питома вага за видом діяльності, %	Значення, тис. грн	Питома вага за видом діяльності, %
I. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
Надходження від погашення позик	485		140	
Інші надходження	0		10412	
Витрачання на придбання необоротних активів	53476		61323	
Витрачання на надання позик	(0)		8057	
Надходження від погашення позик	485		140	
Надходження авансів від покупців і замовників				
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності		100		100

Задача 4. Використовуючи дані, наведені в таблиці 7.6, розрахувати показники, які характеризують ефективність використання коштів у розрахунках:

- коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках;
- тривалість періоду обороту коштів у розрахунках;
- мінімальну суму грошей, необхідну для проведення господарських операцій.

Зробити висновки.

Таблиця 7.6 – Вихідні дані для розрахунку показників, які характеризують ефективність використання коштів у розрахунках

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній рік	Звітний рік
Чистий дохід від реалізації продукції	18303,60	34994,50
Кошти у розрахунках	542,5	2349,25
Операційні витрати	1879,3	6632,2

Задача 5. Нижче наведена адитивна факторна модель грошових коштів, яка має вигляд:

$$ГК = РП + (К - РП) + ЗМОП + ДЗ + ПЗ + Д - НА - (ОА - ГК) - В,$$

де НА – необоротні активи;

ОА – оборотні активи;

ГК – грошові кошти;

В – витрати майбутніх періодів;

К – власний капітал;

РП – реінвестований прибуток;

ЗМОП – забезпечення майбутніх витрат і платежів;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – поточні зобов'язання;

Д – доходи майбутніх періодів.

Використовуючи цю адитивну факторну модель, провести факторний аналіз руху грошових коштів за даними таблиці 7.7.

Таблиця 7.7 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу руху грошових коштів підприємства

Показник	Значення, тис. грн	
	Попередній період	Звітний період
Грошові кошти та їх еквіваленти	53,35	50,3
Реінвестований прибуток	0	0
Власний капітал	15675,15	10350,35
Забезпечення майбутніх витрат і платежів	0	0
Довгострокові зобов'язання	0	20,95
Поточні зобов'язання	1304,95	1352,95
Доходи майбутніх періодів	0	0
Необоротні активи	12287,2	6841,15
Оборотні активи	4692,6	4882,8
Витрати майбутніх періодів	0,3	0,3

Практичне заняття 8

Аналіз імовірності банкрутства підприємства

МЕТА: отримати практичні навички аналізу прогнозування банкрутства підприємства на підставі його фінансової звітності.

ЗАВДАННЯ

8.1 Визначити імовірність банкрутства підприємства відповідно до вітчизняного законодавства.

8.2 Визначити імовірність банкрутства відповідно до західних методик.

8.3 Порівняти отримані результати та зробити висновки.

ТЕОРЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

8.1 Визначення імовірності банкрутства підприємства відповідно до вітчизняного законодавства

<p>Банкрутство (Bankruptcy) – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.</p>

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» імовірність банкрутства підприємства оцінюється залежно від того, який рівень платоспроможності на підприємстві.

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності.

Економічним показником ознак поточної платоспроможності (Пп) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$\text{Пп} = \text{ДФІк} + \text{ДФІі} + \text{ПФІ} + \text{ГК} - \text{ПЗ}, \quad (8.1)$$

де **ДФІк** – довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств;

ДФІі – інші довгострокові фінансові інвестиції;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

ГК – грошові кошти;

ПЗ – поточні зобов'язання та забезпечення.

Від'ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності.

Фінансовий стан підприємства, у якого на початку і в кінці звітного кварталу мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, відповідає законодавчому визначенню боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо на початку і в кінці звітного кварталу, що передував поданню заяви про порушення справи про банкрутство, наявні ознаки поточної неплатоспроможності, а **коефіцієнт покриття** (розрахований за формулою (3.1)) і **коефіцієнт забезпечення власними засобами** (розрахований за формулою (4.5)) у кінці звітного кварталу менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1, відповідно.

Якщо в кінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.

Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності (за підсумками року **коефіцієнт покриття менше одиниці за відсутності прибутку**) відповідає фінансовому стану боржника, коли він, відповідно до Закону, зобов'язаний звернутися в місячний строк до арбітражного суду з заявою про порушення справи про банкрутство, тобто, коли задоволення вимог

одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання його грошових зобов'язань в повному обсязі перед іншими кредиторами.

Після виконання усіх розрахунків результати заносяться до таблиці 8.1.

Таблиця 8.1 – Зразок таблиці для оформлення результатів оцінювання імовірності банкрутства за вітчизняною методикою

Показник	Попередній рік		Звітний рік	
	Значення	Норматив	Значення	Норматив
Коефіцієнт поточної платоспроможності		≥ 0		≥ 0
Коефіцієнт покриття		≥ 1		≥ 1
Коефіцієнт забезпечення власними засобами		$\geq 0,1$		$\geq 0,1$
Чистий прибуток		≥ 0		≥ 0
Рівень неплатоспроможності				
Імовірність банкрутства				

Згідно з даними таблиці 8.1, порівнюючи отримані значення показників із встановленими нормативами, визначають наявність ознак неплатоспроможності та рівень неплатоспроможності підприємства й формують остаточний висновок про ймовірність банкрутства.

Оцінювання імовірності банкрутства може здійснюватись згідно з багатофакторною дискримінантною моделлю, наведеною в Положенні, яке акумулює в собі основні принципи проведення розрахунку фінансового стану позичальників банків України. Згідно з цією методикою, банк здійснює визначення рейтингового класу боржника-юридичної особи залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале). В основі класифікації покладено метод дискримінантного аналізу, який широко застосовується у світовій практиці оцінювання кредитних ризиків.

Розрахунки інтегрального показника фінансового стану позичальника-юридичної особи здійснюється із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі за такою формулою [26]:

$$Z = a_1K_1 + a_2K_2 + a_3K_3 + a_4K_4 + a_5K_5 + a_nK_n - a_0, \quad (8.2)$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2, \dots, K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника-юридичної особи;

$a_1, a_2, \dots, a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі даних фінансової звітності боржників-юридичних осіб.

Відповідно до розрахованого значення інтегрального показника позичальника відносять у певний клас ймовірності дефолту.

Положенням передбачено окрему модель визначення показника фінансового стану відповідно до розміру та виду економічної діяльності, які наведені в додатку А. До переліку коефіцієнтів, які необхідно розрахувати, входять показники, які всебічно характеризують фінансовий стан, зокрема показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності (додаток Б). Після проведених розрахунків отриманий результат інтерпретують відповідно до таблиці, наведеної в додатку В.

На основі отриманих результатів роблять загальний висновок про фінансовий стан підприємства та імовірність його дефолту.

8.2 Визначення імовірності банкрутства відповідно до західних методик

При побудові індексу Альтман досліджував 66 підприємств, половина з яких збанкрутувала в період між 1946 і 1945 роками, а половина працювала успішно, і 22 аналітичні коефіцієнти, які могли бути корисні для прогнозування можливого банкрутства. З цих показників він відібрав п'ять найбільш значущих і побудував багатофакторне регресійне рівняння (*Altman's Z-score model*):

$$Z = 1,2 K_{об} + 1,4 K_{нп} + 3,3 K_p + 0,6 K_n + 1,0 K_v, \quad (8.3)$$

де $K_{об}$ – частка оборотних засобів у активах;

$K_{нп}$ – рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком;

K_p – рентабельність активів, обчислена за прибутком від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

K_n – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу, тобто відношення ринкової вартості акціонерного капіталу до короткострокових зобов'язань (для підприємств, що не емітують акцій, цей коефіцієнт розраховується, виходячи з величини статутного фонду і додаткового капіталу);

K_v – віддача всіх активів.

Коефіцієнти 1,2; 1,4; 3,3; 0,6; 1,0 – вибрано емпірично в результаті аналізу великої кількості підприємств.

Залежно від значення Z прогнозується можливість банкрутства:

до 1,8 – дуже висока; від 1,81 до 2,7 – висока;

від 2,8 до 2,9 – можлива; понад 3,0 – дуже низька.

За деякими джерелами, точність прогнозування банкрутства згідно з цією моделлю становить 95%.

Для зручності розрахунків та проведення аналізу розраховані показники, що входять до даної моделі, доцільно оформити у вигляді таблиці 8.2.

Таблиця 8.2 – Початкові дані для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Альтмана

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення	
		Попередній рік	Звітний рік
Частка оборотних засобів в активах	ф.1 р. 1195		
	ф.1 р.1300		
Рентабельність активів за нерозподіленим прибутком	ф.1 р. 1420		
	ф.1 р.1300		
Рентабельність активів за прибутком від реалізації	ф.2 р. 2190		
	ф.1 р.1300		
Коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу	ф.1 (р. 1400+р.1410)		
	ф.1 р.1695		
Віддача активів	ф.2 р. 2000		
	ф.1 р.1300		

Британський вчений Таффлер запропонував у 1977 році чотирифакторну прогнозну модель для аналізу компаній, акції яких котируються на біржах, регресійне рівняння набуває вигляду:

$$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4, \quad (8.4)$$

де X_1 – рентабельність короткострокових зобов'язань за операційним прибутком;

X_2 – частка оборотних активів в зобов'язаннях;

X_3 – частка короткострокових зобов'язань в активах;

X_4 – віддача активів.

Якщо величина Z -рахунку більша 0,3, то це свідчить про те, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менша 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірно.

Таблиця 8.3 – Початкові показники для визначення імовірності банкрутства за моделлю Таффлера

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення	
		Попередній рік	Звітний рік
Рентабельність короткострокових зобов'язань за операційним прибутком	ф.2 р. 2190		
	ф.1 р.1695		
Частка оборотних активів в зобов'язаннях	ф.1 р. 1195		
	ф.1 (р.1695+р.1595)		
Частка короткострокових зобов'язань в активах	ф.1 р. 1195		
	ф.1 р.1300		
Віддача активів	ф.2 р. 2000		
	ф.1 р.1300		

Для оцінювання фінансового стану підприємства у 1972 році Роман Ліс отримав таку формулу:

$$Z = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4, \quad (8.5)$$

де X_1 – частка оборотних засобів в активах;
 X_2 – рентабельність активів за операційним прибутком;
 X_3 – рентабельність активів за нерозподіленим прибутком;
 X_4 – коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу.

Граничне значення для цієї моделі дорівнює 0,037.

Таблиця 8.4 – Початкові дані для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Ліса

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення	
		Попередній рік	Звітний рік
Частка оборотних засобів в активах	ф.2 р. 2190		
	ф.1 р.1695		
Рентабельність активів за операційним прибутком	ф.1 р. 1195		
	ф.1 р.1300		
Рентабельність активів за нерозподіленим прибутком	ф.1 р. 1420		
	ф.1 р.1300		
Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу	ф.1 р. 1495		
	ф.1 (р.1695+р.1595)		

У процесі розроблення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів, що вважалися кращими, Спрінгейтом було відібрано чотири коефіцієнти, на підставі яких була побудована модель Спрінгейта. Оцінювання ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта здійснюється за формулою:

$$Z = 1,03 \times X_1 + 3,07 \times X_2 + 0,66 \times X_3 + 0,4 \times X_4, \quad (8.6)$$

де X_1 – оборотний капітал / сукупні активи;
 X_2 – (операційний прибуток + відсотки до сплати) / сукупні активи;
 X_3 – операційний прибуток / короткострокові зобов'язання;
 X_4 – чиста виручка від реалізації / сукупні активи.
 При $Z < 0,862$ компанія є потенційним банкрутом.

У процесі тестування моделі Спрінгейта на підставі даних 40 компаній була встановлена точність передбачення неплатоспроможності на рік вперед 92,5%.

Таблиця 8.5 – Початкові дані для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення	
		Попередній рік	Звітний рік
Частка оборотних активів в активах	ф.1 р. 1195		
	ф.1 р.1300		
Рентабельність активів за операційним прибутком	ф.2 р. 2190		
	ф.1 р.1300		
Рентабельність поточних зобов'язань за операційним прибутком	ф.2 р. 2190		
	ф.1 р.1695		
Віддача активів	ф.2 р. 2000		
	ф.1 р.1300		

Для порівняння отриманих результатів зведемо розрахунки, отримані за різними моделями, в таблицю 8.6, в якій крім значень результативних показників за різними моделями вкажемо імовірність банкрутства відповідно до отриманого результату розрахунків.

Таблиця 8.6 – Імовірність банкрутства підприємства за різними моделями

Імовірність банкрутства за моделлю	Попередній рік		Звітний рік	
	Значення	Результат	Значення	Результат
Альтмана				
Таффлера				
Ліса				
Спрінгейта				

8.3 Порівняння отриманих результатів та висновки

Отримані результати, систематизовані в таблицях 8.1 та 8.6, порівнюють між собою. При цьому звертається увага на наявність чи відсутність різних результатів аналізу імовірності банкрутства підприємства, що досліджується.

Порівняння результатів імовірності банкрутства за західними методиками із результатами за вітчизняною методикою дозволяє зробити остаточний висновок про імовірність банкрутства підприємства.

Обов'язковим є формування пропозицій щодо зменшення або недопущення імовірності банкрутства.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке банкрутство?

2. Що таке фінансова криза?
3. Чи завжди фінансова криза є ознакою банкрутства підприємства?
4. Які особливості визначення імовірності банкрутства за вітчизняним законодавством?
5. Які ознаки поточної неплатоспроможності?
6. Як визначають наявність ознак надкритичної неплатоспроможності?
7. Чому для вітчизняних підприємств не завжди підходять західні методики оцінювання імовірності банкрутства?
8. Як визначають імовірність банкрутства за моделлю Альтмана?
9. Як визначають імовірність банкрутства за моделлю Таффлера?
10. Які ще методики імовірності банкрутства ви знаєте?
11. Чи існує імовірність банкрутства для аналізованого підприємства?

Тестові завдання для самоконтролю

1. *Який із зазначених коефіцієнтів не належить до показників, за якими визначають рівень неплатоспроможності підприємства при виявленні ознак банкрутства відповідно до вітчизняного законодавства:*

- 1) коефіцієнт покриття;
- 2) коефіцієнт поточної платоспроможності;
- 3) коефіцієнт автономії;
- 4) коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами?

2. *Відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань є коефіцієнтом:*

- 1) Таффлера;
- 2) Бівера;
- 3) Спрінгейта;
- 4) Альтмана.

3. *Назвіть основні види кризи:*

- 1) стратегічна, збитку, ліквідності;
- 2) стратегічна, прибутковості, ліквідності;
- 3) стратегічна, фінансової стійкості, ліквідності;
- 4) стратегічна, тактична, прибутковості.

4. *За якого виду фінансової кризи підприємство є неплатоспроможним:*

- 1) стратегічної кризи;
- 2) кризи прибутковості;
- 3) кризи ліквідності;
- 4) тактичної кризи?

5. Якої з зазначених моделей оцінювання імовірності банкрутства не існує:

- 1) Таффлера;
- 2) Шумпетера;
- 3) Ліса;
- 4) Альтмана?

6. Якщо чистий прибуток підприємства 200 тис. грн, амортизаційні відрахування 100 тис. грн, довгострокові зобов'язання – 100 тис. грн, поточні зобов'язання – 400 тис. грн, то коефіцієнт Бівера становитиме:

- 1) 0,2;
- 2) 1;
- 3) 0,4;
- 4) 0,6.

7. Підприємство відповідно до нормативних критеріїв визнається неплатоспроможним, якщо його коефіцієнт поточної ліквідності нижчий за:

- 1) 5,0;
- 2) 2,5;
- 3) 1;
- 4) 3,0.

8. Якщо на підприємстві коефіцієнт поточної платоспроможності має від'ємне значення, кінцевим фінансовим результатом є збиток, а коефіцієнти покриття та забезпеченості власними оборотними засобами становлять відповідно 0,9 та 0,1, то підприємство має:

- 1) поточну неплатоспроможність;
- 2) критичну неплатоспроможність;
- 3) надкритичну неплатоспроможність;
- 4) критичну платоспроможність.

9. За якими показниками відповідно до вітчизняного законодавства потрібно визначати санаційну спроможність:

- 1) поточної платоспроможності, рентабельності активів, оборотності активів;
- 2) поточної платоспроможності, забезпечення власними засобами, коефіцієнтом покриття;
- 3) коефіцієнтом покриття, рентабельності власного капіталу;
- 4) поточної платоспроможності, забезпечення власними засобами, коефіцієнтом покриття, рентабельності?

10. Фіктивне банкрутство – це банкрутство, за якого:

- 1) підприємство неспроможне відновити в поточному періоді свою платоспроможність в результаті реальних втрат капіталу;

- 2) на платоспроможному підприємстві неправдиво оголошується інформація про неплатоспроможність для отримання відстрочки платежу;
- 3) на підприємстві навмисно створені керівництвом умови, за яким підприємство є неплатоспроможним;
- 4) підприємство неспроможне розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

11. У випадку, коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху, це свідчить про:

- 1) кризу прибутковості;
- 2) кризу платоспроможності;
- 3) стратегічну кризу;
- 4) кризу ліквідності.

12. За якого виду банкрутства підприємство не є неплатоспроможним:

- 1) навмисного;
- 2) фіктивного;
- 3) технічного;
- 4) необережного?

13. Який із чинників фінансової кризи належить до зовнішніх:

- 1) прорахунки у галузі постачання;
- 2) спад кон'юнктури в економіці в цілому;
- 3) низький рівень маркетингу на підприємстві;
- 4) недоліки у виробничій сфері підприємства?

14. Який підхід до прогнозування банкрутства ґрунтується на аналізі даних фінансової звітності минулих періодів:

- 1) фундаментальний;
- 2) технічний;
- 3) дискримінантний;
- 4) СРПР?

15. Граничне значення для моделі Ліса становить:

- 1) 0,5;
- 2) 0,05;
- 3) 0,037;
- 4) 0,37.

16. За моделлю Таффлера банкрутство фірми більш ніж ймовірно за значення Z-рахунку:

- 1) 0,1;
- 2) 0,2;

3) 0,3;

4) 0,4.

17. Визначення якого рівня неплатоспроможності передбачає врахування чистого прибутку:

1) поточного;

2) критичного;

3) надкритичного;

4) жоден з рівнів не передбачає використання прибутку.

Задачі до теми «Аналіз прогнозування банкрутства підприємства»

Задача 1. Використовуючи модель Альтмана, яка має вигляд:

$$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + 1,0x_5,$$

визначити імовірність банкрутства підприємства за наведеними в таблиці 8.7 даними. Зробити висновки.

Таблиця 8.7 – Вихідні дані для визначення імовірності банкрутства за моделлю Альтмана

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
X ₁	0,110	0,205
X ₂	-0,776	-0,799
X ₃	0,005	0,023
X ₄	3,587	2,443
X ₅	0,680	0,906

Розв'язок задачі 1

Значення показника Z за моделлю Альтмана становитиме:

Попередній рік:

$$Z_a = 1,2 \cdot 0,110 + 1,4 \cdot (-0,776) + 3,3 \cdot 0,005 + 0,6 \cdot 3,587 + 1 \cdot 0,680 = 1,215;$$

Звітний рік:

$$Z_a = 1,2 \cdot 0,205 + 1,4 \cdot (-0,799) + 3,3 \cdot 0,023 + 0,6 \cdot 2,443 + 1 \cdot 0,906 = 1,576.$$

Таким чином, за моделлю Альтмана підприємство як в звітному, так і в попередньому роках отримало досить високу імовірність банкрутства: в попередньому році значення коефіцієнта становило 1,215, а в звітному році – 1,576, тоді як результати за даною моделлю нижче 1,8 свідчать про досить високу імовірність банкрутства. Отже, підприємству необхідно вжити термінових заходів щодо покращення фінансового стану.

Задача 2. Використовуючи модель Р. Ліса, яка має вигляд:

$$Z = 0,063x_1 + 0,092x_2 + 0,057 x_3 + 0,001 x_4,$$

визначити імовірність банкрутства підприємства за наведеними в таблиці 8.8 даними. Зробити висновки.

Таблиця 8.8 – Вихідні дані для визначення імовірності банкрутства

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
x ₁	0,277	0,442
x ₂	0,081	0,074
x ₃	0,016	0,025
x ₄	0,707	0,615

Задача 3. Використовуючи модель Альтмана, яка має вигляд:

$$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3 x_3 + 0,6 x_4 + 1,0 x_5,$$

визначити імовірність банкрутства підприємства за наведеними в таблиці 8.9 даними. Зробити висновки.

Таблиця 8.9 – Вихідні дані для визначення імовірності банкрутства за моделлю Альтмана

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
X ₁	0,277	0,442
X ₂	0,016	0,025
X ₃	0,081	0,074
X ₄	0,707	0,615
X ₅	4,491	4,102

Задача 4. Використовуючи модель Таффлера, яка має вигляд:

$$Z = 0,53 x_1 + 0,13 x_2 + 0,18 x_3 + 0,16 x_4,$$

визначити імовірність банкрутства підприємства за наведеними в таблиці 8.10 даними. Зробити висновки.

Таблиця 8.10 – Вихідні дані для визначення імовірності банкрутства за моделлю Таффлера

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
x ₁	0,434	0,249
x ₂	0,481	0,732
x ₃	0,187	0,299
x ₄	4,491	4,102

Задача 5. Використовуючи ознаки поточної, критичної та надкритичної платоспроможності, за даними, наведеними в таблиці 8.11, визначити імовірність банкрутства підприємства.

Таблиця 8.11 – Вихідні дані для визначення імовірності банкрутства

Показник	Значення	
	Попередній рік	Звітний рік
Оборотні активи	11229,6	12699,2
Поточні зобов'язання	8483,9	18986
Власний капітал	1999,4	3121,3
Необоротні активи	7982,8	12397,2
Чистий прибуток	1733,8	1121,9
Грошові кошти та їх еквіваленти	87,6	125,2

Задача 6. Використовуючи показник Бівера, провести діагностику загрози банкрутства підприємства. Вихідні дані наведені в таблиці 8.12.

Таблиця 8.12 – Показники діяльності підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Чистий прибуток, тис. грн	4400	2180
Амортизація, тис. грн	890	1130
Короткострокові боргові зобов'язання, тис. грн	3350	3420
Довгострокові боргові зобов'язання, тис. грн	220	320

Задача 7. Використовуючи систему показників У. Бівера, провести діагностику загрози банкрутства підприємства. Вихідні дані наведені в таблиці 8.13.

Таблиця 8.13 – Показники діяльності підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Чистий прибуток, тис. грн	6393	4189
Амортизація, тис. грн	4895	6169
Короткострокові боргові зобов'язання, тис. грн	42803	57327
Довгострокові боргові зобов'язання, тис. грн	15517	7498
Загальна вартість капіталу, тис. грн	87152	98751
Власний капітал, тис. грн	?	?
Необоротні активи, тис. грн	23104	22844
Оборотні активи, тис. грн	?	?

Словник термінів

Абсолютно ліквідні активи (*Absolute Liquidity assets*) (A1) – суми усіх статей грошових коштів, які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно.

Актив (*Assets*) – ресурс, контрольований підприємством у результаті минулих подій, від якого очікується надходження майбутніх економічних вигід до підприємства.

Активи, що швидко реалізуються (*Cast and marketable securities*) (A2) – активи, для перетворення яких у наявні кошти потрібен певний час: дебіторська заборгованість, строк погашення якої не більше одного року, виробничі запаси, запаси готової продукції, товари покупні.

Амортизація (*Amortization*) – систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом очікуваного строку його корисної експлуатації.

Аудит (*Audit*) – фінансовий аналіз, бухгалтерський контроль, ревізія фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, фірм, акціонерних товариств, проведені незалежними службами кваліфікованих фахівців (аудиторськими службами, аудиторами). Аудит проходить за запитом клієнта, виходячи з договору чи за вимогою контрагентів, державних органів влади. У результаті аудиту аналізується переважно бухгалтерська звітність. Головна мета аудиту – виявлення фінансового стану, стану фірми і розробка рекомендацій щодо покращення фінансового стану.

Баланс (*Balance Sheet*) – звіт про фінансовий стан підприємства, що відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал.

Банкрутство (*Bankruptcy*) – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Безготівкові розрахунки (*Ancash Calculations*) – грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках в банках, коли гроші (кошти) списуються з рахунка платника (покупця) і переказуються на рахунок отримувача коштів (продавця).

Вертикальний (структурний) аналіз (*Vertical Analysis*) – визначення

та оцінювання співвідношень окремих і агрегованого показників, спрямовується на вивчення складу і структури об'єкта дослідження.

Виробнича стратегія (*Reproduction Strategy*) – система розробки та управління процесом створення необхідних для споживачів продуктів і послуг на підприємстві.

Виробничий потенціал підприємства (*Enterprises Reproduction Potential*) – система взаємопов'язаних та певною мірою взаємозамінних елементів, що виконують різні функції у процесі забезпечення випуску конкурентоспроможної (або ні) продукції та досягнення інших цілей розвитку підприємства.

Витрати (*Costs*) – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Витрати майбутніх періодів (*Prepaid expenses*) – витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів.

Відсоткова ставка (*Interest Rate*) – розмір відсотка за позикою, кредитом.

Власний капітал (*Equity*) – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Внутрішнє середовище організації (*Internal Environment of the Organisation*) – сукупність факторів, які формують довгострокову прибутковість організації і перебувають під безпосереднім її контролем.

Галузь (*Branch*) – сукупність підприємств, які випускають однорідну продукцію, використовують однотипну сировину та матеріали, характеризуються спільністю виробничо-господарської діяльності (технологічними процесами, складом обладнання, близьким складом та кваліфікацією кадрів) і конкурують за споживачів між собою.

Горизонтальний (трендовий) аналіз (*Horizontal Analysis*) – дослідження динаміки об'єкта, спрямоване на визначення та кількісне оцінювання тенденцій його зміни у часі.

Графічний метод аналізу (*Graphical Method of Financial Analyses*) – масштабне зображення економічних показників за допомогою геометричних знаків або умовно-художніх фігур на площині.

Грошовий потік (*Cash Flow*) – сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов’язані з відособленим та логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів у зв’язку з виконанням договірних зобов’язань між економічними агентами (суб’єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями).

Групування (*Grouping*) – метод аналізу, що застосовується в економічних дослідженнях, спрямованих на вивчення закономірностей і тенденцій розвитку досліджуваних об’єктів, виявлення взаємозв’язків між показниками, які характеризують параметри об’єктів аналізу, та визначення впливу факторів на динаміку господарських процесів і їх економічні результати.

Дебітор (*Debtor*) – фізична чи юридична особа, економічний суб’єкт, що має грошову чи майнову заборгованість.

Дебіторська заборгованість (*Accounts Receivable*) – сума боргів, належних підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм і громадян, які є їх боржниками (дебіторами).

Ділова активність підприємства (*Business activity*) – процес управління ефективністю господарської діяльності суб’єктів економічних відносин, спрямований на забезпечення їх розвитку, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Діяльність підприємства (*Enterprise Activity*) – погоджений у часі та просторі потік ресурсів (сировини, матеріалів, обладнання, грошей, трудових ресурсів, інформації), які допомагають балансувати та підтримувати ці потоки для отримання запланованих результатів діяльності.

Довгострокові зобов’язання (*Long-term Liabilities*) – зобов’язання, які повинні бути виконані в період більше одного року або операційного циклу після дати звіту.

Доходи (*Income*) – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов’язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Доходи майбутніх періодів (*Deferred income*) – доходи, отримані протягом поточного або попередніх періодів, які належать до наступних звітних періодів.

Емісія (*Issue*) – випуск в обіг цінних паперів, грошових знаків у всіх формах. Емісія грошей означає як друкування грошових знаків, так і збільшення всієї маси готівкових і безготівкових грошей.

Забезпечення наступних витрат та платежів (*Provision For Future Expenses and Payments*) – нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), величина яких на дату складання балансу може бути визначена тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок, а також залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та інших джерел, у тому числі коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств.

Засновники (*Founders*) – організатори справи, засновники фірми, суспільства, фізичні і (чи) юридичні особи, які створюють нову організацію, акціонерне товариство з власної ініціативи і залучають до участі у ньому вкладників капіталу. Засновники можуть самі вносити свій капітал в створюване товариство. Вони також розробляють документи, необхідні для реєстрації і діяльності створюваної компанії, асоціації, акціонерного товариства; здійснюють необхідну підготовчу роботу.

Звіт про рух грошових коштів (*Cash Flow Statement*) – звіт про надходження і видатки грошових коштів та їх еквівалентів у результаті всіх видів діяльності підприємства за звітний період.

Звіт про фінансові результати (*Income Statement*) – звіт про доходи, витрати та прибутки (збитки) підприємства.

Звичайна діяльність (*Usual Activity*) – основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Зобов'язання (*Liabilities*) – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зовнішнє середовище (*Environment*) – сукупність факторів, які формують довгострокову прибутковість організації і на які організація не може впливати взагалі або має незначний вплив.

Інвестиційна діяльність (*Investment Activity*) – сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Інвестиції (*Investment*) – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкт підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи у невиробничу сферу.

Інновації (*Innovations*) – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна діяльність (*Innovation Activity*) – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.

Інноваційний проект (*Innovatory Project*) – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (*Absolute liquidity coefficient (solvency)*) – показник, який характеризує здатність підприємства розраховуватись за поточними зобов'язаннями абсолютно ліквідними активами.

Коефіцієнт автономії (*Coefficient of autonomy*) – показник, який характеризує частку вкладників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих в діяльність підприємства.

Коефіцієнт закріплення (завантаження) активів (*Fixation ratio*) – величина, обернена коефіцієнту оборотності, яка показує суму активів на одну гривню чистого доходу.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу (*Flexibility Ratio*) – показник, який характеризує частку власного капіталу, вкладену в оборотні активи.

Коефіцієнт оборотності (*Turnover Ratio*) – показник, який характеризує кількість оборотів, що їх здійснюють окремі види активів протягом звітного періоду.

Коефіцієнт покриття (*Coverage coefficient general*) – показник, що визначається співвідношенням усіх поточних активів до поточних

зобов'язань і характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів.

Коефіцієнт тривалості обороту (*Collection*) – показник, який характеризується кількістю днів, протягом яких активи проходять усі стадії одного кругообороту.

Коефіцієнт фінансового ризику (*Coefficient of financial risk*) – показник, який характеризує співвідношення залученого та власного капіталу підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (*Rapid liquidity coefficient*) – показник, який характеризує співвідношення коштів у розрахунках до поточних зобов'язань.

Коефіцієнтний аналіз (*Coefficients Analysis*) – оцінювання досліджуваного об'єкта за системою попередньо обґрунтованих коефіцієнтів, які визначають його основні характеристики.

Конкурентоспроможність підприємства (*Competitiveness*) – рівень компетенції підприємства щодо інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також окремих його складових: технології, ресурсів, менеджменту (особливо – стратегічного потокового планування), навичок і знань персоналу тощо, що відображаються у таких результувальних показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність та ін.

Конкурентоспроможність товару (*Competitiveness of Goods*) – ступінь його відповідності на певний момент вимогам цільових груп споживачів або обраного ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними тощо.

Кредитоспроможність (*Credit Standing*) – наявність передумов для одержання кредиту і здатність повернути його. Кредитоспроможність позичальника визначається за показниками, що характеризують його здатність своєчасно розраховуватися за раніше одержаними кредитами, його поточне фінансове становище, спроможність у разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел і забезпечити оперативну конверсію активів у ліквідні кошти.

Ліквідність (*Liquidity*) – здатність активу трансформуватися в грошові засоби протягом виробничо-технічного процесу, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може відбутися.

Ліквідність підприємства (*Liquidity*) – наявність в нього оборотних засобів в розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань.

Метод табличного зображення аналітичних даних (*Method of Tabular Display of Data*) – форма подання аналітичної інформації за допомогою цифр, розташованих в певному порядку (за допомогою аналітичної таблиці).

Модель Альтмана (*Altman's Z-score model*) – математична формула Е. Альтмана, яка надає можливість оцінити імовірність банкрутства окремого підприємства.

Мирова угода (*Peaceful Settlement*) – домовленість між боржником та кредитором (групою кредиторів) про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін.

Необоротні активи (*Fixed Assets*) – активи, що не є оборотними.

Неплатоспроможність (*Insolvency*) – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку сплати грошових зобов'язань, в тому числі з заробітної плати. Це також неспроможність виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Нормальна ситуація (*Normal Situation*) – рівновага можливостей та загроз, збалансованих заходами, що враховують сильні та слабкі сторони підприємства, які існують на певний момент.

Оборотні активи (*Current Assets*) – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом 12-ти місяців з дати балансу.

Операційна діяльність (*Operating Activity*) – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, окрім інвестиційної та фінансової діяльності.

Основна діяльність (*Main Activity*) – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства, і які забезпечують основну частку його доходу.

Платоспроможність (*Ability (capacity) to pay; paying capacity*) –

здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або готівкою.

Порівняльний аналіз (*Comparative Analysis*) – зіставлення показників досліджуваного періоду з аналогічними плановими, попередніми, нормативними, середніми або найкращими (еталонними) показниками, які розглядаються як база порівняння.

Поточні зобов'язання (*Current Liabilities*) – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або впродовж дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Прибуток (*Profit*) – кінцевий результат діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність роботи.

Процентна ставка (*Interest Rate*) – встановлена банком ставка, за якою у визначені в договорі строки виплачуються проценти. Її розмір, як правило, встановлюють у річному обчисленні відповідно до одиниці використаного капіталу (позики, суми боргу).

Проект (*Project*) – одноразова сукупність цілей, завдань і дій, що мають системні характеристики щодо взаємозв'язку ресурсів, послідовності виконання робіт і залучення спеціалістів певної кваліфікації.

Рентабельність (*Profitability*) – якісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або міру використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг.

Факторний аналіз (*Factor Analysis*) – методика комплексного і системного вивчення та вимірювання впливу факторів на величину досліджуваних показників.

Фіктивне банкрутство (*Fictions Bankruptcy*) – завідомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою.

Фінансова діяльність (*Financial Activity*) – сукупність операцій, які приводять до зміни величини та (або) складу власного та позикового капіталу (які не є результатом операційної діяльності).

Фінансова звітність (*Financial Reporting*) – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс] : від 16.07.99 № 966-XIV зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/?nreg=996-14>.

2. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [Електронний ресурс] : затв. Наказом агентства з питань запобігання банкрутству 23.02.1998 № 22. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0214-98>.

3. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс] : затв. Наказом агентства з питань запобігання банкрутству; Наказ від 27.06.1997 № 81. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-97>.

4. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : затв. Наказом Міністерства економіки України; Наказ від 19.01.2006 № 14 із змінами від 26.10.2010. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-97>.

5. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності [Електронний ресурс] : затв. Наказом Міністерства економіки України; Наказ від 11.04.2013 р. № 476. – Режим доступу : <https://dtk.com.ua/show/2cid010381.html>.

6. Баланс: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 [Електронний ресурс] : від 31.03.99 № 87 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/?nreg=z0396-99>.

7. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 [Електронний ресурс] : від 31.12.1999 № 318 із змінами від 09.08.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.

8. Доход: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 [Електронний ресурс] : від 10.12.1999 р. № 290 із змінами від 09.08.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0051-00>.

9. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 [Електронний ресурс] : від 07.02.2013 № 73. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрана.

10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII, редакція від 16.01.2016, підстава [848-19](#). – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

11. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів № 616 від 14.07.2016. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16>.

12. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25 [Електронний ресурс] : від 25.02.2000 № 39 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/?nreg=z0161-00>.

13. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. / Базилінська О. Я. – К. : ЦУЛ, 2009. – 328 с.

14. Білик М. Д. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія / М. Д. Білик, Т. О. Білик. – Київ : ТОВ «ПанТот», 2012. – 280 с.

15. Деєва Н. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. М. Деєва, О. І. Дедіков. – К. : ЦУЛ, 2007. – 328 с.

16. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / Головка В. І. – К. : ЦНЛ, 2006. – 445 с.

17. Єпіфанова І. Ю. Сучасні підходи до аналізу ефективності управління власним капіталом підприємства / І. Ю. Єпіфанова, І. В. Дрозд // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2015. – Том 19. – № 2. – С. 71 – 76.

18. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : збірник тестових завдань для організації самостійної та індивідуальної роботи студентів / Єпіфанова І. Ю. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – 85 с.

19. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Ізмайлова К. В. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.

20. Ковалевська А. В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Ковалевська, С.І. Асеев // Бізнес Інформ. – 2012. – № 3. – С. 163 – 169.

21. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Лахтіонова Л. А. – К : КНЕУ, 2001. – 387 с.

22. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навч. літ., 2007. – 488 с.

23. Ромашова Я. В. Криза на різних стадіях життєвого циклу підприємства: причини та напрями реагування / Ромашова Я. В. // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 4. – С. 45 – 49.

24. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник ; за заг. ред. Безрутенка Сергія

Михайловича, канд. екон. наук ; Нац. акад. внутр. справ. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 274 с.

25. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика / Слободян Н. Г. // Економічний аналіз : Зб. наук. праць. – 2014. – Т. 18, № 2. – С. 239 – 245.

26. Сокольська Р. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Частина I. Аналіз фінансової звітності / Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2015. – 92 с.

27. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності. : навчальний посібник / Тігова Т. М., Селіверстова Л. С., Процюк Т. Б. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 268 с.

28. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Тютюнник Ю. М. – К. : Знання, 2012. – 815 с.

29. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Цал-Цалко Ю. С. – К. : ЦУЛ, 2008. – 566 с.

30. Чібісова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств [Електронний ресурс] / І. В. Чібісова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22(2). – С. 389 – 394.

31. Financial Reporting and Analysis (3rd Edition) / Lawrence Revsine, Daniel W. Collins, W. Bruce Johnson. – Prentice Hall, 2004. – 1088 p.

32. G. Thomas Friedlob, Lydia Lancaster Folger Schleifer. Essentials of financial analysis. – John Wiley and Sons, 2003 – 234 p.

33. Steven M. Bragg. Financial analysis: a controller's guide. – John Wiley and Sons, 2007. – 399 p.

34. Financial Analysis, Planning and Forecasting: Theory and Application (Second Edition) / Alice C Lee , John C Lee, Cheng F Lee. – World Scientific Publishers, Inc, forthcoming, 2004. – 1136 p.

Додаток А

Таблиця А.1 – Моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства) (згідно з Порядком проведення оцінювання фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара)

Групи видів економічної діяльності	Модель
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	$Z=1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2$
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10–12)	$Z=0,035 \times K_1 + 0,04 \times K_2 + 2,7 \times K_3 + 0,1 \times K_6 + 1,1 \times K_7 + 1,2 \times K_8 + 0,05 \times K_9 - 0,8$
Переробна промисловість: секція С (розділи 13–18, 31, 32)	$Z=0,95 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 1,1 \times K_6 + 1,4 \times K_7 + 3,1 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,03 \times K_{10} - 0,45$
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05–09); переробна промисловість: секція С (розділи 19–30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36–39)	$Z=0,025 \times K_1 + 1,9 \times K_3 + 0,45 \times K_6 + 1,5 \times K_8 + 0,03 \times K_9 - 0,5$
Будівництво: секція F (розділи 41–43)	$Z=0,02 \times K_1 + 1,7 \times K_3 + 0,01 \times K_4 + 0,3 \times K_6 + 0,4 \times K_7 + 2,9 \times K_8 - 0,1$
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45–47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z=1,03 \times K_3 + 0,001 \times K_4 + 0,16 \times K_6 + 0,6 \times K_7 + 2,9 \times K_8 + 0,08 \times K_9 - 0,14$
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49–53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z=0,07 \times K_2 + 1,27 \times K_3 + 0,32 \times K_6 + 1,98 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,04 \times K_{10} - 0,15$
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64–66)	$Z=0,025 \times K_1 + 2,7 \times K_3 + 0,005 \times K_4 + 0,13 \times K_7 + 2,4 \times K_8 - 0,93$
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58–60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L–U (розділи 68–99)	$Z=0,03 \times K_1 + 0,9 \times K_3 + 0,01 \times K_4 + 0,002 \times K_5 + 0,15 \times K_6 + 0,5 \times K_7 + 2,9 \times K_8 - 0,05$
У дужках наведено коди видів економічної діяльності згідно з КВЕД .	

Таблиця А.2 – Моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (малі підприємства) (згідно з Порядком проведення оцінювання фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара)

Групи видів економічної діяльності	Модель
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	$Z=0,02 \times MK_1 + 0,02 \times MK_2 + 1,5 \times MK_3 + 0,6 \times MK_7 + 2,6 \times MK_8 + 0,008 \times MK_9 - 1,1$
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10–12)	$Z=0,01 \times MK_1 + 0,03 \times MK_2 + 2,2 \times MK_3 + 0,03 \times MK_4 + 0,95 \times MK_7 + 1,3 \times MK_8 + 0,06 \times MK_9 + 0,2 \times MK_{10} - 0,7$
Переробна промисловість: секція С (розділи 13–18, 31, 32)	$Z=0,03 \times MK_2 + 1,95 \times MK_3 + 0,01 \times MK_4 + 0,002 \times MK_6 + 2,5 \times MK_7 + 0,8 \times MK_8 + 0,05 \times MK_9 - 0,9$
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05–09); переробна промисловість: секція С (розділи 19–30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36–39)	$Z=0,01 \times MK_1 + 2,42 \times MK_3 + 0,01 \times MK_4 + 0,05 \times MK_7 + 1,35 \times MK_8 + 0,05 \times MK_9 - 0,7$
Будівництво: секція F (розділи 41–43)	$Z=0,02 \times MK_1 + 2,2 \times MK_3 + 0,001 \times MK_5 + 0,01 \times MK_6 + 0,009 \times MK_7 + 1,4 \times MK_8 + 0,2 \times MK_{10} - 0,27$
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45–47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z=0,03 \times MK_1 + 1,85 \times MK_3 + 0,004 \times MK_4 + 0,001 \times MK_5 + 0,1 \times MK_6 + 0,2 \times MK_7 + 2,2 \times MK_8 + 0,009 \times MK_9 - 0,35$
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49–53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z=0,04 \times MK_1 + 0,01 \times MK_2 + 1,8 \times MK_3 + 0,0002 \times MK_5 + 0,6 \times MK_6 + 0,85 \times MK_7 + 1,7 \times MK_8 + 0,03 \times MK_9 - 0,8$
Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64–66)	$Z=0,02 \times MK_1 + 1,7 \times MK_3 + 0,001 \times MK_4 + 0,001 \times MK_5 + 0,15 \times MK_6 + 3,1 \times MK_8 + 0,02 \times MK_9 - 0,4$
Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58–60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L–U (розділи 68–99)	$Z=0,01 \times MK_1 + 1,92 \times MK_3 + 0,01 \times MK_6 + 0,02 \times MK_7 + 1,2 \times MK_8 + 0,01 \times MK_9 - 0,35$

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Розрахунок фінансових коефіцієнтів, що використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства) (згідно з Порядком проведення оцінювання фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара)

Фінансовий коефіцієнт	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку з використанням форм звітності
1. K_1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	Оборотні активи Поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.1 р.1195 гр.4}}{\text{ф.1 р.1695 гр.4}}$
2. K_2 – проміжний коефіцієнт покриття	Монетарні оборотні активи Поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.1 р.1125+1130+1135+1155+1160+1165 гр.4}}{\text{ф.1 р.1695 гр.4}}$
3. K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал Валюта балансу	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1900 гр.4}}$
4. K_4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	Власний капітал Необоротні активи	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1095 гр.4}}$
5. K_5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток/збиток Інвестований власний капітал	$\frac{\text{ф.2 р.2350–р.2355 гр.3}}{\text{ф.1 [(р.1400+1410 гр.3)+(р.1400+1410 гр.4)]:2}}$
6. K_6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	Фінансовий результат від операційної діяльності Чистий дохід від реалізації	$\frac{\text{ф.2 р.2190–2195 гр.3}}{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}$
7. K_7 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за ЕВІТДА	ЕВІТДА Чистий дохід від реалізації + інші операційні доходи	$\frac{\text{ф.2 р.2190–2195+2515 гр.3}}{\text{ф.2 р.2000+2120 гр.3}}$
8. K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Чистий фінансовий результат Валюта балансу	$\frac{\text{ф.2 р.2350–2355 гр.3}}{\text{ф.1 р.1300 (гр.3+гр.4):2}}$
9. K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації Операційні оборотні активи	$\frac{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}{\text{ф.1 [р.1195–1160–1165 (гр.3+гр.4)]:2}}$
10. K_{10} – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами перед оподаткуванням, фінансовими витратами та амортизацією	Фінансові результати перед оподаткуванням, фінансовими витратами та нарахуванням амортизації Довгострокові та поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.2 р.2290–2295+2250+2515 гр.3}}{\text{ф.1 р.1595+1695 гр.4}}$

Таблиця Б.2 – Розрахунок фінансових коефіцієнтів, що використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (малі підприємства) (згідно з Порядком проведення оцінювання фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара)

Фінансовий коефіцієнт	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку з використанням форм звітності
1. МК ₁ – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	Оборотні активи Поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.1-м р.1195 гр.4}}{\text{ф.1-м р.1695 гр.4}}$
2. МК ₂ – проміжний коефіцієнт покриття	Монетарні оборотні активи Поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.1-м р.1125+1135+1155+1160+1165 гр.4}}{\text{ф.1-м р.1695 гр.4}}$
3. МК ₃ – коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал Валюта балансу	$\frac{\text{ф.1-м р.1495 гр.4}}{\text{ф.1-м р.1900 гр.4}}$
4. МК ₄ – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	Власний капітал Необоротні активи	$\frac{\text{ф.1-м р.1495 гр.4}}{\text{ф.1-м р.1095 гр.4}}$
5. МК ₅ – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації Кредиторська заборгованість	$\frac{\text{ф.2-м р. 2000 гр. 3}}{\text{ф.1-м [р. 1610+1615+1620+1625+1630+1690 (гр. 3+гр. 4)]}:2}$
6. МК ₆ – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	Фінансовий результат від операційної діяльності Чистий дохід від реалізації	$\frac{\text{ф.2-м р.2000+2120-2050-2180 гр.3}}{\text{ф.2-м р.2000 гр.3}}$
7. МК ₇ – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	Фінансовий результат від операційної діяльності Чистий дохід від реалізації + інші операційні доходи	$\frac{\text{ф.2-м р.2000+2120-2050-2180 гр.3}}{\text{ф.2-м р.2000+2120 гр.3}}$
8. МК ₈ – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Чистий фінансовий результат Валюта балансу	$\frac{\text{ф.2-м р.2350 гр.3 (зі знаком «-» у разі збитків)}}{\text{ф.1 -м р.1300 (гр.3+гр.4):2}}$
9. МК ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації Операційні оборотні активи	$\frac{\text{ф.2-м р.2000 гр.3}}{\text{ф.1-м [р.1195 - 1160 - 1165 (гр.3+гр.4)]}:2}$
10. МК ₁₀ – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами до оподаткування	Фінансові результати перед оподаткуванням Довгострокові та поточні зобов'язання	$\frac{\text{ф.2-м р.2290 гр.3 (зі знаком «-» у разі збитків)}}{\text{ф.1-м р.1595+1695 гр.4}}$

Додаток В

Таблиця В.1 – Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства)

№	Види економічної діяльності	Класи за рівнем фінансового стану позичальника				
		клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	більше ніж + 0,81	від + 0,80 до + 0,35	від + 0,34 до – 0,25	від – 0,26 до – 3,2	менше ніж – 3,2
2	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10–12)	більше ніж + 0,71	від + 0,7 до 0	від – 0,01 до – 0,70	від – 0,71 до – 3,4	менше ніж – 3,5
3	Переробна промисловість: секція С (розділи 13–18, 31, 32)	більше ніж + 0,81	від + 0,8 до + 0,17	від + 0,16 до – 0,5	від – 0,51 до – 3,6	менше ніж – 3,7
4	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05–09); переробна промисловість: секція С (розділи 19–30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36–39)	більше ніж + 0,8	від + 0,79 до + 0,04	від + 0,03 до – 0,75	від – 0,76 до – 4,6	менше ніж – 4,7
5	Будівництво: секція F (розділи 41–43)	більше ніж + 0,07	від + 0,06 до – 0,4	від – 0,41 до – 0,9	від – 0,91 до – 3,7	менше ніж – 3,8
6	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45–47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	більше ніж + 0,91	від + 0,9 до + 0,16	від + 0,15 до – 0,6	від – 0,61 до – 4,6	менше ніж – 4,7
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49–53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	більше ніж + 1,01	від + 1,0 до + 0,35	від + 0,34 до – 0,37	від – 0,38 до – 3,4	менше ніж – 3,5
8	Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64–66)	більше ніж + 1,2	від + 1,19 до + 0,52	від + 0,51 до – 0,25	від – 0,26 до – 4,1	менше ніж – 4,2
9	Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58–60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L–U (розділи 68–99)	більше ніж + 0,7	від + 0,69 до + 0,09	від + 0,08 до – 0,55	від – 0,56 до – 3,2	менше ніж – 3,3

Навчальне видання

**Єпіфанова Ірина Юріївна
Джеджула В'ячеслав Васильович**

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ЗВІТНІСТЬ

Практикум

Редактор Є. Плетньова

Оригінал-макет підготовлено І. Єпіфановою

Підписано до друку 13.06.2017 р.

Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 8,26

Наклад 40 (1-й запуск 1-20) пр. Зам. № 2017-193

Видавець та виготовлювач

Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.

ВНТУ, ГНК, к. 114.

Хмельницьке шосе, 95,

м. Вінниця, 21021.

Тел. (0432) 59-85-32, 59-87-38,

press.vntu.edu.ua;

E-mail: kivc.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.